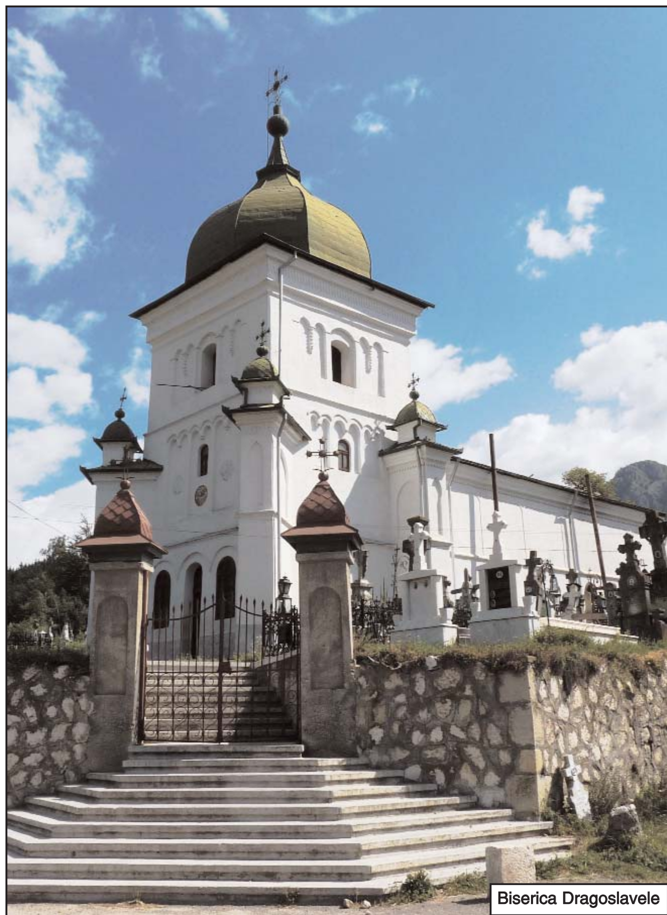

Curtea de la Argeș

Revistă de cultură

Anul V ■ Nr. 2 (39) ■ Februarie 2014

Biserica Dragoslavele

Din sumar:

Revista apare cu sprijinul
Primăriei Municipiului Curtea de Argeș
și al Asociației Culturale „Curtea de Argeș"

Bolile lumii

Gheorghe PĂUN

Începeam editorialul din noiembrie 2013 cu un fragment de vers – „este o boală în lume" – dar, desigur, scos din context, adevărul poetic este trunchiat: există mai multe „boli" (de aici înainte, nu voi mai folosi ghilimelele) ale lumii de azi, parcă prea multe. Le vedem, le simțim, pe unele doar le intuim – dar și pe acestea le simțim pe pielea noastră. Nu poate face nimeni o listă completă, cu atât mai puțin una care să conțină numai boli independente, tratabile separat unele de celelalte. Lumea e un mare sistem, subsistemele sale interacționează, se condiționează și potențează reciproc, cauzele devin efecte și invers. Iar un diagnostic cât de cât pertinent ar trebui pus de un extraterestru, noi suntem parte a sistemului, orbiți de tradiții, tabuuri, automatisme, blocaje mintale. Încerc, totuși, aici o listă, mai mult ca semnal de alarmă (la nivel intelectual, nu psiho-sociologic), conștient de toate limitele sugerate mai devreme. Evident, ordinea indică doar parțial gravitatea, nici nu poate exista o ordine clară, nici măcar la un moment fixat, darămite la momente diferite.

Încep cu o boală care e pe cale să-mi devină obsesie: partidele politice, ideea de organizație care are ca scop accederea la putere, la conducerea societății, organizație formată din profesioniști ai politicii, care, cel mai adesea (la noi și în lume la fel, cu nuanțe, desigur) ascultă mai mult de „glasul partidului" decât de rațiune, mai mult de interesele personale și de grup decât de cele ale alegătorilor – etc. etc. Știți prea bine toate acestea, revedeți „Manifestul SFP" pentru detalii și, mai ales, pentru alternative. Adaug doar un exemplu relativ recent și extrem de sugestiv: prin octombrie trecut, partidele din „cea mai avansată democrație din lume" erau pe cale să arunce lumea (financiară) în haos, pentru că nu se înțelegeau în privința bugetului SUA...

A fost deja sugerată a doua boală: sistemul financiar, cu banii săi virtuali, lipsiți de acoperire materială, jocul la bursă, prețurile fictive și manipulate, oamenii care devin nume de cont, băncile care mută bani dintr-un cont în altul, sporindu-i și împuținându-i pe hârtie/calculator, dar cu efecte în viața reală, unde câștigă sau pierd oameni, nu nume de conturi.

Au toate acestea legătură directă cu consumismul, cu bunăstarea de azi sprijinită pe banii de mâine, „motorul" (sic!) creșterii economice –

creștere care a devenit scop și obsesie, ca și când ar putea fi continuă și nelimitată, uitând că planeta nu are cum să crească. Sporește doar priceperea noastră în a-i „exploata" resursele (ceea ce nu e rău în sine, dacă nu s-ar subordona unor precepte de genul „folosește și aruncă", „produce, apoi caută cumpărător", „mai întâi satisfactorul, apoi nevoia").

Trec la o observație care ar putea să pară o erezie: armata, ca instituție menită să distrugă și să ucidă! Gândiți-vă la o lume în care nu ar mai exista nici armate și nici, mai ales, nevoia de a avea armate! O utopie, dar una tare atrăgătoare... Nu e vorba numai de ideea în sine, biblică de-a dreptul, ci și de resursele consumate, de efecte, de implicarea militarilor în „funcționarea" lumii, plecând de la cursa înarmării, nevoia de a testa armele noi și de a le consuma pe cele vechi și ajungând până la posibilitatea distrugerii civilizației printr-o apăsare pe buton, eventual din greșeală.

Pe aceeași linie: îndepărtarea de Divinitate, de religiozitatea autentică și, în paralel/prin contrast, intransigența religioasă, folosită azi mai subtil decât pe vremea cruciadelor, Inchiziției și creștinării amerindienilor, dar nu mai puțin distructiv (nu uitați că încă se mai folosește sintagma „ostaș al Domnului", chiar dacă „ostașii" cu pricina propovăduiesc iubirea – sau asta ar trebui să facă...).

Mai sunt. Globalizarea, în dimensiunea ei nivelatoare; însingurarea metropolelor, dublată în ultima vreme de însingurarea digitală; posibilitățile mereu sporite de manipulare a populației; accelerarea, reală sau doar indusă, a vieții, la multe niveluri; relativitatea morală; diferențele dintre Nord și Sud (ca dezvoltare în primul rând). Vor mai fi fiind și altele – diagnosticienii să ni le spună. Cărți se pot scrie (și s-au scris) despre fiecare, utile toate – dar și mai util ar fi ca după diagnosticieni să urmeze terapeuții...

Unde ne sunt terapeuții? Întrebare și mai pesimistă: mai sunt ei posibili? Mai poate omenirea învăța de la un Mesia, presupunând că El ar mai veni, sau e nevoie (ca ea, omenirea) să treacă întâi printr-un cataclism? Prefer să nu mă gândesc la răspunsuri...

Domnul Eminescu scris-a

Toate-s vechi și nouă toate...

Avem într-adevăr trebuință de-a păstra bunăvoința Austriei; dar trebuința aceasta este egală către toate puterile mari. Avem nevoie și de Italia, și de Rusia, și de Germania, și de Englitera, și de Franța, în mod cu totul egal. Acesta este întreg înțelesul poziției noastre dificile în Orient. Popor latin, înconjurat de slavi, de maghiari, de germani, noi nu ne putem răzima pe nicio simpatie de rasă, care e cea mai puternică dintre toate. Așadar suntem avizați a ne răzima pe bunăvoința egală a vecinilor noștri, răsărită dintr-un echilibru nu de simpatii sau antipatii, ci de interese. Înclinând spre una sau alta e evident că punem în cestiune interesele sau ale unuia sau ale altuia. Dovedind însă, prin toată atitudinea noastră, că, în mijlocul acestei lupte ascunse, noi nu urmărim decât pur și simplu interesul nostru național, niciuna din ele nu ne-o poate lua în nume de rău. „Sunt oameni onești, vor zice amândouă, care își văd de interesele lor proprii, fără a exploata, prin înclinări pronunțate, antipatiile dintre noi. Dacă ne-am putea învoi, i-am împărți în două; dar fiindcă nu putem, lasă-i să existe."

E o pretenție puțin serioasă dacă se cere de la un popor mic, care știe foarte bine că de dragul ochilor noștri celor frumoși nu se mișcă un fir de iarbă, nici în Nordul, nici în Apusul Europei, să se facă arbitrul și cumpăna puterilor opuse una alteia.

Dacă ar fi simpatii la mijloc ar fi altă socoteală. Dar ce simpatii să fie? În Basarabia vedem naționalitatea noastră oprimată în mod sistematic; în Ardeal și Țara Ungurească asemenea. Amândouă puterile – deși singure de vină la răspândirea ideii dacoromâne, căci marea Ecaterina și Iosif II sunt părinții acestei idei – persecută azi niște biete plaiuri de plugari, despre care presupun că s-ar putea răspândi prin ele ideea ce singure au semănat-o. Deosebirea între persecuție și persecuție e numai o deosebire de sistem, nu de esență. Rusia-i strivește, Austria-i macină. Din românii basarabeni nu iese nimic; din cei din Austria, măcinați în Bucovina între piatra rușilor ș-a evreilor, iese făina din care se face d-rul Tomasciuc și alte genii cosmopolite; din cei din Ardeal, râșniți în hodoroaga statului unguresc, ies mameluci guvernamentali și alte soiuri de creștini nepricopsiți. În Austria, acela dintre români care va dovedi că n-are caracter va ajunge mai departe – înaintarea socială se bazează dar pe un viciu al caracterului. Mica schimbare de sentimente operată în Bucovina, unde poporul nostru are fericirea de-a vedea în frunte-i pe un păstor sufletesc pe care l-a cerut și dorit de douăzeci de ani aproape, e-o diversiune oportunistă în spiritul cabinetului Taafe. Noi facem desigur o deosebire în Austria între Casa împărătească și partidele dominante. Împăratul își iubește în mod egal toate popoarele; dar nu putem susține același lucru despre partidul constituțional, care nu înțelege Austria altfel decât ca pe un aglomerat de indivizi cât se poate fără niciun sentiment de naționalitate și de conexiune între ei, dat în exploatarea evreilor și sub dominațiunea politică a germanilor. Ceea ce voiește partidul german din Austria e o masă de indivizi îndreptățiți a se ridica numai dacă vor deveni germani. Același lucru-l vor, mai cu toroipanul, ungurii.

Orice mișcare care ar preface aceste popoare în organisme locale, pline de viață, unite prin spirit de muncă, îi supără pe stăpânii din Viena și Pesta, căci dezvoltarea oricărei puteri vii îi supără. Cu toate acestea, noi nu ne îndoim că, din momentul în care monarhia ar fi austriacă în loc de-a fi germano-maghiară, fie absolutistă chiar, ar cuceri simpatiile tuturor popoarelor din Orientul Europei.

Folosul cel mai mare și mai real care ar voi să-l aibă românii în genere de la Austro-Ungaria este respectarea naționalității lor, libertatea, oricât de disciplinată prin legi, a limbii, a bisericii, a administrației lor locale. Prin aceasta ar dispărea din lume impopularitatea patentă a unei alianțe cu un Imperiu care la noi se face că ne protege, la el acasă însă izbește în tot ce noi românii avem mai sfânt în lume, în limbă și naționalitate.

Nu suntem atât de naivi de-a crede că cineva va fi influențat prin părerea noastră. Prea cunoaștem lumea pentru aceasta. Dar noi n-am vedea un folos mai mare și mai real decât în dreptatea pe care monarhia ar face-o la ea acasă. Cu asta i s-ar lua altui vecin ocazia de-a invoca cestiunea aceasta, penibilă pentru orice român, și ar pieri până și urma unei idei de unire politică a românilor. Nici grecii vechi, nici italienii, nici germanii n-au fost uniți politicește. Cu toate acestea, tocmai atunci au fost mai însemnați prin spiritul și activitatea lor. Deasupra despărțirii politice se născuse o unitate în literatură, în limbă, în obiceiuri, cu atât mai sfântă cu cât nu avea a face cu meschinele rivalități politice. Un popor împărțit se iubește, într-unul unit politicește se nasc toate boalele sociale, se urăsc copiii aceleiași nații între ei mai rău decât pe străini. De-acolo idei de răsturnare, fierbere și ură neîmpăcată între partizi.

A doua întrebare e: „De la care putere se poate aștepta România că-și va ține făgăduințele date?" Răspundem cu Machiavelli: De la nici una, dacă nu le va conveni; de la amândouă, dacă le va conveni. Precum Basarabia ne-a fost luată nouă, cu tot tractatul iscălit, tot astfel ocupația provizorie a Bosniei și Herțegovinei devine o ocupație perpetuă, o apropriare. Tot tractat e la mijloc, ba încă cel de la Berlin, nu o convenție iscălită de Cogălniceanu.

A treia întrebare: „Poate rămâne România neutrală, chiar dacă ar voi?" e, se-nțelege, cu mult mai grea. Noi răspundem prin altă întrebare: încercat-a România să rămâie neutrală în războiul trecut? Și, dacă ar fi încercat, început-ar fi rușii vestitul război pentru eliberarea creștinilor prin împușcături în creștini? Poate. Duse-ar fi însă din capul locului *ad absurdum* toate teoriile de umanitate, creștinism și eliberare cu care intraseră-n război? Desigur.

(*Timpul*, 11 septembrie 2012)

Cu gazetele din timpul nostru se poate într-adevăr întâmpla ca cineva, sculându-se bun sănătos dimineața, să-și afle necrologul pe pagina întâia a cutărui organ al adevărului și să se-nduioșeze chiar de tonul patetic prin care se descriu peripețiile descompunerii sale organice. Lucrul se-ntâmplă uneori în... scrieri dramatice în care prin vreun *qui pro quo* interesant se-ntâmplă ca Ruy Blas să poarte numele lui Don Cezar de Bazan și să treacă prin peripețiile dramatice care-i fuseseră rezervate acestui din urmă; dar nu credem că redacția *Românului* să aibă destulă fantazie pentru a inventa pe seama noastră romanuri sau, dacă și inventează, lucrul va fi insipid și greoi, ca fantazia transdanubiană a redactorilor acelei foi.

(*Timpul,* 23 septembrie 1880)

Redactor-șef: Gheorghe Păun

Redacție: Daniel Gligore, Maria Mona Vâlceanu, Constantin Voiculescu

Colegiu redacțional: Svetlana Cojocaru – director al Institutului de Matematică și Informatică al Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău, **Florian Copcea** – scriitor, membru al USR și USM, Drobeta-Turnu Severin, **Ioan Crăciun** – director al Editurii Ars Docendi, București, **Spiridon Cristocea** – director al Muzeului Județean Argeș, Pitești, **Dumitru Augustin Doman** – scriitor, Curtea de Argeș, **Sorin Mazilescu** – director al Centrului Județean Argeș pentru Promovarea Culturii, Pitești, **Marian Nencescu** – cercetător asociat la Institutul de Filosofie al Academiei Române, **Filofteia Pally** – director al Muzeului Viticulturii și Pomiculturii din România, Golești, Argeș, **Octavian Sachelarie** – director al Bibliotecii Județene „Dinicu Golescu", Pitești, **Adrian Sămărescu** – director editorial al Editurii Tiparg, Pitești, **Ion C. Ștefan** – profesor, membru al USR, București.

CURTEA DE LA ARGEȘ

Revistă lunară de cultură

Apare sub egida Trustului de Presă „Argeș Expres" (B-dul Basarabilor 35A, tel./fax: 0248-722368) și a Centrului de Cultură și Arte „George Topîrceanu" (B-dul Basarabilor 59, tel./fax: 0248-728342) din Curtea de Argeș

Corectură: Radu Gîrjoabă

Tehnoredactare: Elena Baicu

ISSN: 2068-9489

E-mail: curteadelarges@gmail.com

Website: www.curteadelarges.ro

Abonamente se pot face la sediul redacției – Trustul de Presă „Argeș Expres" (25 lei/6 luni și 50 lei/12 luni); banii trebuie trimiși în contul SC Argeș Expres Press S.R.L., deschis la Raiffeisen Bank Curtea de Argeș, IBAN: RO83 RZBR 0000 0600 0373 5533, sau în contul deschis la Trezoreria Curtea de Argeș, IBAN: RO46 TREZ 0485 169X XX00 0379.

Tiparul: SC TIPARG SA, Pitești.

Revista poate fi sponsorizată prin intermediul Asociației Culturale Curtea de Argeș, CIF 29520540, cont Volksbank, IBAN RO82 VBBU 2587 AG15 1679 2701.

Homo sapiens

Întâmplări cu sensul întâmplător

Horia BĂDESCU

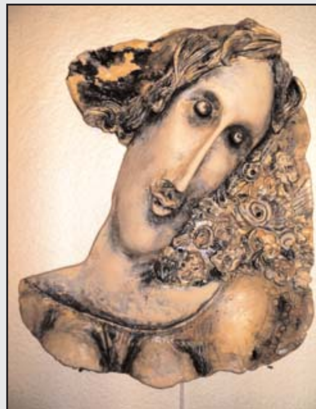
Întâmplările vin și trec. De cele mai multe ori, trec pe lângă noi fără să lase urme. Vreau să spun, fără a așeza în memoria noastră altceva decât povestea lor, evenimentul ca atare, iar în cuget vreun semn de întrebare.

Ca să le dăm un sens, ca să le legăm între ele și să obținem înțelesul care s-ar naște din înlănțuirea aceea de cauzalități, este cu atât mai improbabil. De cele mai multe ori, nu pentru că intuiția nu s-ar afla la întâlnire, nici pentru că rațiunea s-ar dovedi neputincioasă, ci, mai degrabă, din cauza spaimei față de ceea ce acea oglindă fracturată, dintr-odată limpede, ne-ar putea așeza dinaintea ochilor.

Așa încât nu mă voi sumeți, nevolnicul de mine, a încerca să înțeleg ceva, nici a ridica pânza umbrelor de pe luciul oglinzii, ci doar a depăna scurte și simple „întâmplări cu sensul la urmă", ca să folosesc admirabila zicere a cuiva mai înzestrat decât mine. Doar că, îmi amintesc și vă reamintesc, acolo la urmă se află *mintea cea de pe urmă*, mintea care ți se dă, dacă ți se dă!, degeaba și fără alt folos decât al luminării a ceea ce putea să fie și n-a fost, ori, mai cu seamă, a ceea ce a fost și putea să nu fie și al părerii de rău.

Iată, dar, câteva asemenea întâmplări de prin lume adunate, adică din paginile scrise, vorbite ori văzute ale atotștiutoarei mass-media:

Fiecare epocă are idolii ei. Ba chiar zeii ei, ar spune unii, uitând că zeii se schimbă mai greu și mai rar; cam cum se întâmplă cu legile englezilor. Oricum ar fi, nu încape îndoială că idolul, ori zeul ori ce-o fi el, epocii noastre – aici ar fi de adăugat că până și epocile au luat-o razna și nu mai sunt ce-au fost, adică s-au scurtat îngrozitor – este fotbalul. Ori, dacă epoca noastră ne-a obișnuit, cu asupra de măsură, să dăm Cezarului ce-i al Cezarului, oamenii cu frica Celui de Sus n-au uitat că și lui Dumnezeu trebuie să-i dai ce-i al lui. Ba încă se cuvine a-i aduce în casa Domnului nu numai pe oameni, ci și, dacă se poate, și iată că se poate, pe idolul ori zeul, mai mititel, al epocii în cauză. Ceea ce oamenii practici, exacți, serioși și cu mare frică de Dumnezeu care sunt nemții au și făcut cu ocazia campionatului mondial găzduit, mai acum câțiva ani, de Germania. Prin urmare, câțiva *die Pfaffen*, adică popi, mai întreprinzători, au instalat în lăcașurile lor mari ecrane de televiziune, pe care enoriașii au putut urmări cu aghesmuită atenție și cuviincioasă liniște șarjele panzerelor nemțești către poarta adversă. Las la o parte ce vorbe blagoslovite se vor fi înălțat spre urechile sfinților din icoane la nevolnice ratări produse în situații ideale! Aflu însă că alți *die Pfaffen*, și mai înspirați în păstorirea turmei, au invitat *Kinderii* ahtiați de jocul cu balonul rotund să nu se depărteze de casa Domnului și să încingă o miuță chiar înăuntru, sub blânda lumină a candelelor.

Însă, oricâtă admirație aș avea eu pentru nemți, sunt nevoit să recunosc că nimic nu se compară, în gestionarea raporturilor cu transcendența, cu înțelepciunea și profunda dimensiune spirituală a preoților taiwanezi – budiști sau creștini, asta n-are nicio importanță. Conștienți de faptul că toate făpturile au aceleași drepturi și sunt egale în fața Domnului, sfințiile lor s-au nevoit să aducă în fața altarului, la cununie, cu fastul cuvenit, evlavioșii râmători ai insulei. E bine, însă, să nu amendăm prea tare întârzierea cu care lumea răsăritului s-a aliniat înaltelor standarde ale civilizației euroatlantice, în care cucoanele, sastisite de plictisul unei preaîndestulate vieți, își tratează demult spleenul punând la cale fastuoase nunți canine și mistice logodne de mâțe aristocrate. Căci am putea cădea în păcatul păcatelor lumii moderne: discriminarea!

Așa încât, în fața unei atât de înalte înțelegeri a sacralității festivului, ce relevanță mai poate avea gestul de mai acum câțiva ani al unor octogenari de pe meleagurile noastre de a-și pune, în sfârșit, pirostriile, după o viață de tandru concubinaj, în speranța că banii oferiți, cu entuziasmant altruism, de către Statul Român, pentru un asemenea eveniment, le vor ajunge pentru înmormântare.

Nu pot închide această fereastră, în geamul căreia s-au oglindit fugare reflexe transcendente ale binecuvântatei epoci în care trăim, fără a consemna o elocventă ilustrare a faptului că nimeni nu este mai presus de lege; mai ales în spațiul celei mai consolidate și exemplare democrații. Fiindcă nimic și nimeni nu poate fi deasupra acesteia, nici măcar Moș Crăciun. Am trăit cu toții febra așteptării orei de grație în care se golea pentru noi Cornul abundenței și nerăbdarea dinaintea pecetluitelor pachete și pachețele, febrilitatea deschiderii acestora. Înțeleg însă că, în America, țara tuturor posibilităților!, a te atinge de acele daruri înainte de vreme e delict curat. E nenorocire, e jale, e cataclism! Ei, Doamne, nemții mei ar avea ce învăța! Drept pentru care, o mamă care a refuzat să accepte ideea unei asemenea îngrozitoare fapte în propria casă și-a reclamat copilul poliției. Care poliție l-a deferit pe micul tâlhar justiției. Care justiție, evident necoruptă, l-a și condamnat pe acesta. Căci, nu-i așa?, nimeni nu este mai presus de lege!

Democrație înseamnă participare. Prin lume (V)

Johan GALTUNG

SUA. Acesta este centrul Sistemului, plin cu de toate, de la ce e mai rău la ce e mai bun. Desigur, SUA m-au format la fel de mult ca alte locuri. Dar, în afară de participarea, în Charlottesville, Virginia, în legătură cu dezagregarea sistemului școlar, nu pot spune că am participat la nimic altceva care să aibă vreun efect. Nu sunt într-atât de ignorant în ceea ce privește Statele Unite pentru a crede că impresia pe care cineva o face asupra studenților și profesorilor prin conferințe și seminarii va reverbera în societate. Universitățile din SUA sunt ghetouri, distanța *de la robă la oraș* (joc de cuvinte: distanța *gown-town;* n. red.) este considerabilă. Intelectualii sunt numiți „profesori" iar universitățile „școli". Politicienii sunt de obicei nonintelectuali, chiar antiintelectuali, iar cercetătorii americani au tendința de a măsura „succesul" lor la fel cum o face Sistemul: în termeni de proprietate, suport, finanțare, venituri. Atunci când am primit Right Livelihood Award, cunoscut și ca o alternativă la Premiul Nobel pentru Pace, în 1986, întrebarea principală în SUA era „cât face în dolari?"

În alte țări am întâlnit adesea „persoane de vârf" care mi-au spus că, pe când erau studenți, au citit o carte sau un articol de-al meu și fuseseră cumva impresionați. Asta nu mi s-a întâmplat niciodată în Statele Unite oficiale. În organizațiile nonguvernamentale americane asta mi s-a întâmplat mai mereu, deci Sistemul se dovedește puternic polarizat între guvernamental și nonguvernamental. Universitățile își trăiesc viața lor – dacă nu se întâmplă ceva dramatic, cum ar fi ocuparea clădirilor, contracararea activă a genocidului din Vietnam, sau demonstrațiile din Seattle, la 30 noiembrie 1999, și Washington, la 16 aprilie 2000. Atunci există reacție. După manifestațiile studențești din 1968, guvernul SUA a ucis probabil în jur de 100 de studenți – dar numai cei 4 din Kent State University sunt bine cunoscuți.

Am fost profesor vizitator și cercetător vizitator în 1985-87 la Universitatea Princeton, pentru a obține o mai bună înțelegere a culturii americane de adâncime. (...) Această muncă este în desfășurare. Un mic apartament la o jumătate de oră de Washington, DC, în draga mea Virginie, cumpărat pe când eram profesor la George Mason University, este un foarte util punct de observare pentru acest scop.

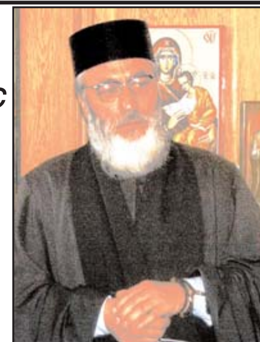
Hawaii. Atât de multă lume mi-a recomandat Universitatea Hawaii, nu numai pentru că era Hawaii, ci pentru universitate, că am acceptat imediat atunci când a apărut prima invitație, în 1973. Acțiunile de luptă din Vietnam slăbiseră suficient de mult pentru a mă face să simt că pot accepta o funcție în agresivele SUA. Au urmat alte invitații, în 1978 și 1982. Departamentul de Științe Politice era unul dintre cele mai interesante din Statele Unite și aceasta mai ales pentru că Glenn Paige era acolo. El a ajuns de două ori celebru, mai întâi prin scrierea unei cărți premiate despre izbucnirea războiului din Coreea, analizând procesul de decizie zi după zi, apoi prin retragerea cărții și returnarea premiului, după o ședere în Coreea și confruntarea cu consecințele dezastruoase ale acelor decizii. Glenn se simte acasă în chineză, japoneză și coreeană și este o figură majoră în lupta pentru pace în Coreea. Astăzi el este liderul unui Centru pentru Nonviolență Globală și, la fel ca mulți profesori, înflorește la vremea de libertate a pensiei.

În 1987 a venit încă o invitație de la Universitatea Hawaii: patru semestre de primăvară ca profesor în studiul păcii, pendulând între un departament și altul, ceva ce mi se potrivea perfect. Aceasta a deschis colaborarea cu Richard Vincent privind două cărți despre studiile asupra media, și cu George Kent, cu care am lansat un program de masterat în studiul păcii la universitate. Programul nu am reușit să-l punem pe picioare. Am supraestimat posibilitatea unei universități mici, dintr-un stat al SUA, de a lansa ceva ce nu exista nici în partea continentală a țării. În schimb, am continuat colaborarea noastră, lansând același tip de program pe internet similar cu TRANSCEND Peace University.

→

Scriu cu soarele-n față!

ÎPS CALINIC

Deși este greu să-ți așezi ochii pe hârtie în fuga condeiului atunci când soarele-ți mângâie fața, am încercat și rândurile acestea le-am scris așa… în strălucirea soarelui de iarnă ce se apleca spre chindii!

M-am bucurat citind că: „Din toate lighioanele lumii, condeiul este cel mai greu de cârmuit și că adesea e răsturnat de cine vrea să-l înfrâneze." M-am gândit la asemuirea pe care o face Alecsandri condeiului, numindu-l, nici mai mult nici mai puțin, lighioană. Tot el a vrut să asigure pe confrați în scris că: „Nu volumuri numeroase constituie gloria unui autor, ci ades o pagină numai ieșită din inimă și inspirată de adevăratul geniu!"

Cei care scriu cu adevărat știu cât de greu este să te disciplinezi și să scrii din ce în ce mai bine, pentru că o scriere pe care o naștem este întotdeauna semnul vădit că vom face alta și mai bună. Este dorința cuminte a celui care gândește dinamic și în timp.

Când ne gândim la Arghezi și la cum a perceput el taina și greul scrisului, parcă-l auzim cum îi zboară vorba în rotocoalele de fum, din pipa de cireș: „Scrisul nu e o simplă jucărie și tragedia lui e cu atât mai grea, cu cât îl guști mai mult. Ca dragostea, și scrisul are prostituția lui (știa el ceva!). Tânăr, mai puțin tânăr, vârstnic sau trecut, […] un scriitor rămâne, la toate vârstele, un debutant, care își începe în toate zilele slova. Orice om care simte că i-ar plăcea să scrie trebuie îndemnat; căci chiar numai atât, dragostea de a scrie, este un început de talent!"

Vedem la tot pasul, carte de tot felul. Tomurile-s de la subțiri la grele. Cititorii se numără aritmetic, iar aparițiile în viteză geometrică. Să spunem că lumea-i sătulă de atâta citire?

S-ar părea că lumea nu mai citește orice se scrie. Probabil că cititorul – tot el, săracul! – ar mai fi aflat pe ici-colea că: „Autorul este autor nu numai când scrie, dar mai cu seamă atunci când alege din tot ce a scris." (T. Arghezi) Iar G. Coșbuc, în dinamismul lui, îndeamnă din vremi trecute: „Scrie înainte! Dar să-mi asculți o poveță: scrie cât de mult și publică puțin. Deprinde-te mereu cu scrisul, dar alege ce publici."

M-a surprins ce scria Gala Galaction despre scrisul în sine: „Nu e o meserie ușoară, și nici plăcută nu e, meseria scrisului. Sunt altele mai fericite – și fericiți sunt aceia cărora le-a fost dat să facă altceva și să-și câștige viața într-alt fel decât scriind!" S-ar părea că a fost un vizionar întru ale scrisului, ca artă și nicidecum marfă de tarabă.

I. Ghica sfătuia ca scrisul să fie pus în slujba culturii și civilizației, spunându-și, cu asprime sieși și poate prinde și în gândul nostru: „Mie nu-mi este iertat să scriu decât numai atunci când pot spune un adevăr. Este și păcat a pune lumea să citească ceea ce n-a fost!" Cei care suntem cuprinși nu numai de bucuria lecturii, ci și de bucuria scrisului, trebuie să nu uităm, pentru a nu cădea în descurajare, că Iorga avea dreptate atunci când amintea: „Poate că nimeni să n-aibă nevoie de tot scrisul tău, dar fiecăruia îi trebuie altă parte din el". Și câtă bucurie are când îndeamnă și I. Ghica: „Scrie cu sufletul tău și recitește cu sufletul altora!"

Cu adevărat, cred că T. Maiorescu are dreptate când ne sfătuiește ca un moș literar: „Nu scopul de a ajunge la un folos individual prin scriere; nu deșertăciunea de a te vedea trecut printre autori; nu ambițiunea de a întrece pe alții – nu aceste interese personale îți dau dreptul de intrare în literatură. Numai entuziasmul impersonal pentru ceea ce știi că este adevărat, în gândirea ta și pentru ceea ce simți că este frumos în închipuirea ta, numai aceasta îți pune pe frunte semnul celor chemați."

Iar Gh. Ionescu-Sisești parcă ar scrie pentru timpurile de azi, dar ce zic?, pentru toate timpurile: „Cine mai stă astăzi o clipă la îndoială asupra înrâuririi pe care o are scrisul asupra sufletului unui popor? Și când zic scrisul, nu înțeleg numai cărțile mari și multe și grele care cuprind lumina științei care cu jertfe și trudă a fost câștigată; nu înțeleg numai cărțile ce ne înalță zugrăvind natura și sufletul nostru, ci înțeleg mai ales scrisul acela care zi de zi ne vine sub ochi, zi de zi ne învață, înfățișându-ne toată felurimea vieții omenești de azi din toate părțile și ne strecoară în suflet pe nesimțite anumite gânduri… așadar, scrisului revistelor și gazetelor."

Să nu uităm: „Cine vrea să scrie românește, trebuie să și gândească românește" și: „Scrie cum vorbești și vorbește ca oamenii la care te adresezi!"

Greu lucru, mare bucurie!

Încercați!

Am predat numeroase cursuri privind studiul păcii, pentru doctoranzi, și au fost o mulțime de consecințe. În Hawaii, chiar și o superputere pare blândă, înfrumusețată de palmieri, alizee și un stil pretenos de viață.

După un an în Stockholm, 1990-91, ca profesor Olof Palme, înțelegerea cu Universitatea Hawaii a fost reînnoită pentru alte patru semestre. O perioadă frumoasă, cu colaboratori excelenți și condiții perfecte de cercetare și pentru a scrie. Lucrul de bază la o serie de cărți ce aveau să urmeze a fost efectuat în Hawaii.

Dar nu acesta a fost, totuși, cel mai important lucru privind Hawaii. Am avut invitații din toată lumea, dar Hawaii a avut ceva ce niciun alt loc nu putea oferi: acesta era locul în care o femeie japoneză, soțul ei norvegian și cei doi copii euroasiatici ai lor puteau trăi fără să simtă nici cea mai slabă aluzie rasistă. Prin contrast, atunci când Fredrik a mers la școală în Norvegia, colegii norvegieni s-au ascuns după un troian de zăpadă și au strigat: chinezul! chinezul! Iar într-o zi Fredrik a venit la mine și m-a întrebat dacă va avea și el ochi ca ai mei când va fi mare, adică ochi rotunzi. Irene arăta mai „universală", dar Fumiko era în centrul atenției în Norvegia, tot atât de mult pe cât eu fusesem în Japonia.

Nu este o mare problemă aceasta. Dar Hawaii a fost totuși o ușurare pe care am simțit-o pe deplin numai când am ajuns acolo. Fredrik și-a luat bacalaureatul, iar Irene a încheiat gimnaziul, ea a devenit chiar „Fata anului" în Hawaii și a pus și bazele centurii ei negre la karate și ca alergătoare de mare distanță.

Fumiko a conferențiat la universitate în specialitatea sa, relațiile între SUA și Japonia, și a cunoscut o egalitate de gen și rasă care nu e ușor de găsit în Europa. Ani buni a fost astfel, mai bine spus, jumătăți de ani, acele semestre de primăvară.

Dar, mai important decât toate astea era întâlnirea cu realitatea. Desigur, știam că prețul toleranței rasiale a Hawaiiului erau adevărații locuitori ai locului, hawaienii polinezieni. Fuseseră vreo 800.000 atunci când au fost „descoperiți", în 1778; azi au mai rămas 8.000. Omul alb a adus boli, le-a cumpărat pământul, le-a luat cultura și i-a împins către engleză, creștinism și baseball. Au devenit străini în propria țară, au început un stil de viață sinucigaș, plin de riscuri, o viață abia mai meritând să fie trăită. Dar apoi un val de conștiință a identității a măturat lumea în anii 1980. Au devenit și ei o parte a acestei conștiințe de sine și au pretins scuze din partea Washingtonului pentru lovitura din 1893 și pentru că au anexat țara, monarhia din Hawaii, în 1898. Au primit scuze, din partea lui Clinton și o imensă mașinărie a fost pornită spre a explora forme de suveranitate, autoguvernare pentru hawaieni (incluzându-i pe cei cu „sânge amestecat", cam 20% din populație) și, în general, pentru o viață în demnitate și justiție.

Unii dintre hawaieni au devenit prietenii noștri buni, precum Poka Laenui, avocat și reprezentant strălucit al poporului său. A ținut discursuri în Adunarea Generală ONU și în Comisia ONU pentru Popoare Indigene și a avut programe la radioul public unde eu am fost un invitat frecvent, cu lungi și profunde conversații sâmbăta dimineața. Poka și soția sa artistă Pu'anani și mâna sa dreaptă Imiola voiau să fie independenți de Washington, nu pe baza rasistă a „sângelui hawaian", ci mai mult pe o bază culturală, plecând de la cultura polineziană. În această cultură, a fi împreună cu orice și oricine este o parte majoră, *alo'ha* – armonie cu natura și cu ceilalți; plus o economie bazată pe autosusținere și o abordare genială a rezolvării conflictelor, *ho'o pono pono*, toate acestea venind împreună ca o versiune îmbunătățită a țării care fusese Hawaii înainte de lovitura militară a SUA din 1893. Împreună cu Poka am scris o carte despre cum ar trebui să arate un Hawaii independent.

E însă nevoie de ceva timp înainte ca Hawaii să-și recapete independența într-o, să zicem, confederație americană, alături de inuiții din Alaska, marile populații indigene amerindiene și mexicanii care migrează mai mult sau mai puțin legal în SUA pentru a-și recăpăta o parte a țării care le-a fost furată prin războiul din 1846-48. În plus, posibil, un stat negru sau chiar două? Beijingul va slăbi probabil posesia asupra Taiwanului, Tibetului, Xinjiangului și Mongoliei interioare, dându-le un statut precum al Hong Kongului, China făcând aceasta înainte ca Washingtonul să dorească să facă același lucru cu coloniile sale domestice.

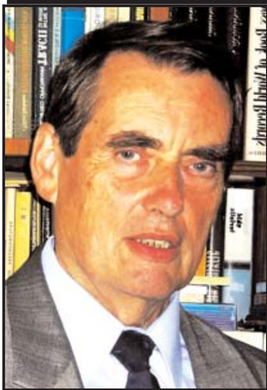
Închid ochii și văd draperia munților de-a lungul drumului din Honolulu spre nord, trecând pe lângă Kailu'a, spre parcurile naturale și cascadele așezate departe de traseele turistice din Waikiki. Sau acel mare traseu în jurul Insulei celei Mari, și ea numită Hawaii. Și numeroasele insule din Pacific, cum e Fiji, unde lupta se dă și între drepturile istorice și drepturile majorității, o majoritate care a luat ființă din cauza obiceiului britanic de a muta oamenii de-a lungul și de-a latul lumii. *Noi nu dorim să ajungem ca Hawaii* este un slogan major al fijienilor. Dar există cineva care să-i asculte? Îi înțelege cineva?

Cu greu se poate găsi un loc în lume care este la fel de depărtat de alte locuri precum Hawaii. De aceea, a devenit și un loc pentru meditație și pentru budism. Și un loc în care treptat am simțit că nu mai locuiesc în străinătate, ci trăiesc în toată lumea.

(Fragmente din secțiunea „Democracy is to participate: Abroad", a autobiografiei lui Johan Galtung, *On the Peace Path Through the World*, 2000.)

Homo sapiens

Problema conştiinţei

Dan D. FARCAŞ

Pornind în călătoria mea intelectuală de la calculatoare şi modelare matematică, m-am apropiat târziu şi cu sfială de conceptul de „conştiinţă umană". La început, cunoaşterea o legam de metoda ştiinţifică, ţintind deci „ţinutul neschimbării", unde speram să găsesc legi cu o valabilitate perenă şi fenomene care puteau fi observate sau reproduse de orice confrate curios sau sceptic. Or, conştiinţa, ca obiect de studiu, se plasează în ceea ce numeam „ţinutul sinelui" sau „ţinutul introspecţiei". Lumea internă a spiritului nu poate fi adusă în laborator; ea aparţine doar unui singur individ, adică nu poate fi *observată* decât cel mult prin intermediul mărturiilor, deci nu poate fi *dovedită* altora, la modul cerut de ştiinţă.

Numai că, abordând fenomenele voluntare umane: gândirea, creaţia, decizia responsabilă ş.a.m.d., nu puteam ocoli domeniul conştiinţei, fie şi pentru faptul că evoluţia tehnicii de calcul (dar mai ales literatura SF) a ridicat probleme precum posibilitatea existenţei în viitor a unor automate posedând conştiinţă.

Cum am putea defini, deci, conştiinţa, folosind conceptele prezentate în articolele anterioare? Ea este, desigur, înainte de toate, o „nouă calitate", de tip voluntar, rezultată din sinergia marelui număr de componente ale „metaagentului" minţii umane, caracterizând zona sa de vârf, integratoare şi de control. Înţeleasă astfel, conştiinţa are cel puţin următoarele patru componente esenţiale: conştienţa, identitatea de sine, conştiinţa morală şi intenţia. Propun să le examinăm succint în cele ce urmează.

Conceptul de *conştienţă* are două înţelesuri, strâns legate între ele. Un prim înţeles (cel folosit când spunem, de exemplu, „rănitul este conştient") se referă la stările de „trezie", „vigilitate", „atenţie", „luare aminte", „veghe" etc. ale fiinţei umane ca un tot indivizibil. Un al doilea înţeles, strâns înrudit (cel folosit când spunem „conştientul", „subconştientul", sau „inconştientul"), are în vedere faptul că mintea este o imensă ierarhie de agenţi, unii „vizibili", plasaţi, în „lumina" atenţiei, într-o zonă numită „conştienţă", iar alţii (în general subordonaţi) nu. La graniţa dintre cele două zone există şi o porţiune de „penumbră".

O a doua caracteristică fundamentală a conştiinţei este *identitatea de sine*, o „percepţie de sine mintală", faptul că „eu ştiu că sunt eu şi nu altcineva". Identitatea de sine apare astfel ca un *model* al întregii structuri de agenţi şi modele din mintea unui om. Omul ştie ce nume are, unde şi când s-a născut, cine i-au fost părinţii, rudele, prietenii, colegii. El mai poate spune ce anume ştie şi ce nu, care sunt consecinţele potenţiale ale acţiunilor sale, ce poate gândi şi ce nu (*reprezentări*), ce ştie să facă şi ce nu (*metode*), ce vrea, ce nu vrea şi de ce (*valori*), îşi cunoaşte conflictele, succesele, asocierile, ştie ce aspiraţii are, care-i sunt planurile imediate sau de viitor etc., toate consolidate în *identitatea* pe care o ştie că e doar a sa. În plus, el ştie unde se află şi când.

Toate acestea se pot face doar graţie *cuvântului*. Omul îşi „verbalizează" şi „fixează" cunoaşterea de sine, prin memoria numelor, datelor, adevărurilor, ca şi prin previziuni. Aşadar, abia prin cuvânt omul devine *conştient* de faptul că s-a născut într-o anumită lume, de faptul că va muri, cu întregul cortegiu aferent de întrebări şi probleme, inclusiv cele legate de finalitate, providenţă, sacralitate etc.

O a treia componentă importantă este cea numită *conştiinţa morală*, în particular, *responsabilitatea morală*, capacitatea unui om de a distinge între binele şi răul produs prin acţiunile proprii şi de a-şi folosi în consecinţă liberul-arbitru. Atunci când spunem „mustrări de conştiinţă", „procese de conştiinţă" sau „un om lipsit de conştiinţă", termenul de „conştiinţă" are un sens moral. Iar expresia „cutare este un inconştient", ne trimite la „iresponsabil" moral.

Evident, conştiinţa morală se bazează pe *reprezentările* omului despre sine şi despre lume, pe adevărurile sale morale, dar mai ales pe sistemul propriu de *valori,* care se maturizează prin educaţie şi prin interiorizarea a nenumărate experienţe şi trăiri. Am prezentat, în acest sens, într-un alt articol, rolul „legilor morale" (verbale, logice), dar mai ales al frumosului uman (în bună măsură nonverbal).

O a patra caracteristică a conştiinţei, cea pe care o putem numi *intenţie*, este voinţa şi capacitatea de a declanşa o acţiune „în cunoştinţă de cauză". Reamintindu-ne de componentele modelului unei acţiuni, putem remarca faptul că dacă identitatea de sine ţine mai mult de partea de *reprezentare* a agenţilor minţii, iar conştiinţa morală de *valori*, intenţia reprezintă – ca o parte integratoare a modelului – *metoda* şi, mai general, *acţiunea* însăşi, cu întregul său model.

Pentru explicarea conştiinţei s-au propus trei abordări „polare". Întrucât apariţia ei (ca a oricărui fenomen sinergic) nu poate fi descrisă matematic şi, în plus, ea se situează în *ţinutul sinelui,* unde nu pot fi organizate experimente şi observaţii independente, unii materialişti vulgari sau psihologi behaviorişti au considerat conştiinţa o simplă iluzie. Din aceleaşi motive, o a doua abordare – de tip „Deus ex machina" – consideră conştiinţa ca o calitate supraadăugată din exterior de Divinitate. Fără a socoti această variantă imposibilă sau absurdă, aş opta totuşi pentru o a treia viziune, care consideră conştiinţa, ca şi alte calităţi de tip voluntar, rezultatul structurării agenţilor minţii într-un *metaagent*, în care emergenţa noilor calităţi este asigurată prin sinergia componentelor.

Aş considera, aşadar, că în metaagentul minţii umane, în vârful piramidei, există un număr de agenţi (în general, verbali sau logici) aflaţi „la comandă", formând o instanţă supremă, integratoare deci până la un punct, şi un „numitor comun" al tuturor pulsiunilor care se confruntă. Metaagentul capătă o calitate diferită de cea a agenţilor subordonaţi, calitate numită *conştiinţă.* Ca o ilustrare, ne putem gândi la faptul că, dacă, în timp ce un om efectuează o operaţie de rutină, controlată „mecanic", deci „subconştient", apare o problemă, aceasta va fi *conştientizată*, fiind „împinsă", din treaptă în treaptă, către agenţii din vârful ierarhiei.

Conştiinţa este intim legată de stările normale sau patologice ale creierului şi ale sistemului nervos, stări care pot fi urmărite prin comportamentul persoanei sau măsurate cu o aparatură adecvată, de pildă, cu un electroencefalograf. Un copil nou-născut nu are niciunul dintre determinanţii conştiinţei, aceştia dezvoltându-se abia pe măsura maturizării. Dar şi un senil pierde simţul identităţii sale, ca şi alte însuşiri ale conştiinţei, prin deteriorarea unor caracteristici ale funcţionării creierului său. Fenomene similare se pot evidenţia şi în alte situaţii, cum ar fi cazurile de accident cerebral, de somn foarte adânc, de identităţi disociate etc. Aceste observaţii fac dovada unei legături strânse între *creier* şi *conştiinţă.* Concluzia cea mai simplă şi directă care ar rezulta de aici este că mintea şi conştiinţa sunt produse imateriale ale creierului uman, manifestări care se dezvoltă, se degradează şi dispar odată cu creierul material.

Totuşi, se pare că lucrurile nu pot fi expediate atât de uşor. Memoria umanităţii reţine mii de mărturii privind aşa-numite „fenomene spirituale", unele dintre ele relativ bine studiate. Amintim între acestea cazurile de *extracorporalitate*, când o „dublură imaterială", păstrând însuşiri ale organelor de simţ şi ale conştiinţei, călătoreşte şi obţine informaţii la mare distanţă de corpul fizic. Fenomenul a fost cercetat, cu mijloace ştiinţifice, încă din anii cincizeci, de Robert A. Monroe, apoi, în anii şaptezeci, de Harold E. Puthoff, Russell Targ, Ingo Swann şi alţii. Aceste cercetări au fost finanţate aproape două decenii chiar de CIA şi apoi de armata americană. Cercetări în acelaşi scop s-au efecuat, în aceeaşi perioadă, şi în U.R.S.S. Mărturii similare au fost aduse şi prin sutele de cazuri de extracorporalitate relatate de cei reveniţi din moarte clinică, fenomen investigat de Raymond Moody şi alţii.

Aparenta supravieţuire a spiritului şi a conştiinţei după moarte ar fi atestată de mesajele spiritiste sau de bântuiri. Un fenomen asociat este cel al *reincarnării*. Unul dintre primii care au întreprins, la începutul anilor 1960, un studiu ştiinţific privind mai multe astfel de cazuri, fără a găsi o explicaţie, a fost Jan Stevenson, profesor de psihiatrie la Universitatea din Virginia. Am mai putea aminti situaţiile de *channeling*, *dicteu automat, xenoglosie* etc. Deşi, în general, irepetabile şi bazate doar pe mărturii, aceste „fenomene spirituale" sunt prea multe şi unele prea bine studiate pentru a fi măturate sub covor.

Care să fie explicaţia? Fără îndoială că un rol îl au proprietăţi încă necunoscute ale materiei. Astronomul J. Allen Hynek spunea că dacă fotonul poate fi în acelaşi timp şi corpuscul şi undă, de ce n-am putea accepta că lumea întreagă, realitatea care ne înconjoară, este şi ea, în acelaşi timp, simultan, materială *şi* spirituală, vizibilă *şi* invizibilă? De pildă, de ce n-am admite că trupul unui om (format din corpusculi) există, în acelaşi timp, *la fel de bine structurat,* şi peste tot în jur (ca un fel de undă), ceea ce ar explica „bilocaţia", „clarviziunea", „extracorporalitatea" etc. Din păcate, în această variantă, odată cu destructurarea corpului fizic, probabil dispare şi dublura ei.

O ipoteză asemănătoare este că ar putea exista stări subtile de agregare a materiei, în forme invizibile pentru noi, în care s-ar putea copia, întipări precum într-o memorie electronică, structurile unui creier material, această „urmă" fiind capabilă ulterior de performanţe similare minţii copiate. Noi înşine, în câteva decenii, vom putea copia şi „conserva" într-o „realitate virtuală" informatică toată viaţa unui om, înfăţişarea, conversaţiile sale, iar peste un alt interval de timp, poate chiar gândurile, conştiinţa identităţii şi voinţa (deci intenţia) sa. Aluzii la o astfel de „supermemorie" există în tradiţia tibetană, unde ea este numită *Akasha*, dar şi în cărţile sacre creştine unde scrie despre „Cartea Vieţii" (din care „păcătoşii vor fi şterşi"), sau în „inconştientul colectiv" al lui Carl G. Jung. Unii gânditori, cum ar fi Dumitru Constantin Dulcan, se întreabă chiar dacă nu cumva creierul nostru e doar un simplu rezonator, un receptor, mintea şi conştiinţa noastră având un sediu peren şi funcţionând de fapt undeva în altă parte.

O astfel de „supermemorie" putea fi instituită eventual de o Inteligenţă aflată mult deasupra noastră. Tot acolo ar exista şi scenarii privind viitorul, introduse, de pildă, cu scop de avertisment. Ipoteza ar putea explica viziunile apocaliptice, ca şi alte mărturii privind presupuse călătorii în trecut şi viitor.

Brâncoveanu 300

Balada Brâncovenilor

Într-o joi de dimineață,
Zi scurtării lui de viață,
Brâncovanul se scula,
Fața blândă el spăla.
Barba albă-și pieptăna,
La icoane se-nchina,
Pe fereastră-apoi căta
Și amar se spăimânta!
„Dragii mei, cuconi iubiți!
Lăsați somnul, vă treziți,
Armele vi le gătiți,
Că pe noi ne-a-nconjurat
Pașa cel neîmpăcat
Cu-ienicieri, cu tunuri mari
Ce sparg ziduri cât de tari!“
Bine vorba nu sfârșea,
Turcii-n casă năvălea,
Pe tuspatru mi-i prindeau
Și-i duceau de-i închideau
La Stambul, în turnul mare
Ce se-naltă lângă mare,
Unde zac fețe domnești
Și soli mari împărătești.
Mult acolo nu zăcea,
Că sultanu-i aducea
Lângă foișorul lui
Pe malul Bosforului.
„Brâncovene Constantin,
Boier vechi, ghiaur hain!
Adevăr e c-ai gândit
Pân-a nu fi mazilit,
Să desparți a ta domnie
De a noastră-mpărăție?
Că de mult ce ești avut,
Bani de aur ai bătut
Făr-a-ți fi de mine teamă,
Făr-a vrea ca să-mi dai seamă?“
„De-am fost bun, rău la domnie,
Dumnezeu singur o știe;
De-am fost mare pe pământ,
Cată-acum de vezi ce sânt!“
„Constantine Brâncovene!
Nu-mi grăi vorbe viclene.
De ți-e milă de copii
Și de vrei ca să mai fii,
Lasă legea creștinească
Și te dă-n legea turcească.“
„Facă Dumnezeu ce-a vrea!
Chiar pe toți de ne-ți tăia,
Nu mă las de legea mea!“
Sultanul din foișor
Dete semn lui imbrohor.
Doi gealai veneau curând,
Săbiile fluturând,
Și spre robi dacă mergeau,
Din cuconi își alegeau
Pe cel mare și frumos,
Și-l puneau pe scaun jos,
Și cât pala repezea,
Capul iute-i reteza!
Brâncovanul greu ofta
Și din gură cuvânta:
„Doamne! fie-n voia Ta!“
Cei gealai iarăși mergeau
Și din doi își alegeau
Pe cel gingaș mijlociu,
Cu păr neted și gălbiu,
Și pe scaun îl puneau
Și capul îi răpuneau!
Brâncovanul greu ofta
Și din suflet cuvânta:
„Doamne! fie-n voia Ta!“
Sultanul se minuna:
Și cu mila se-ngâna
„Brâncovene Constantin,
Boier vechi și domn creștin!
Trei cuconi tu ai avut,
Din trei, doi ți i-ai pierdut,
Numai unul ți-a rămas.
Cu zile de vrei să-l las,
Lasă legea creștinească
Și te dă-n legea turcească!“
„Mare-i Domnul-Dumnezeu!
Creștin bun m-am născut eu,
Creștin bun a muri vreu…
Taci, drăguță, nu mai plânge
Că-n piept inima-mi se frânge,
Taci și mori în legea ta
Că tu ceru-i căpăta!“
Imbrohorul se-ncrunta,
Gelații se-nainta
Și pe blândul copilaș,
Dragul tatei fecioraș,
La pământ îl aruncau
Și zilele-i ridicau.
Brâncovanul greu ofta
Și cu lacrimi cuvânta:
„Doamne! fie-n voia Ta!“
Apoi el se-ntuneca,
Inima-i se despica,
Pe copii se arunca,
Îi bocea, îi săruta,
Și turbând apoi striga
„Alelei! tâlhari păgâni!
Alei! voi feciori de câini!
Patru fii eu am avut,
Pe toți patru i-ați pierdut,
Dare-ar Domnul-Dumnezeu
Să fie pe gândul meu
Să vă ștergeți pe pământ
Cum se șterg norii la vânt,
Să n-aveți loc de-ngropat,
Nici copii de sărutat!“
Turcii crunt se oțereau
Și pe dânsul tăbărau,
Haine mândre-i le rupeau,
Trupu-i de piele jupeau,
Pielea cu paie-o umpleau,
Prin noroi o tăvăleau,
Și de-un paltin o legau
Și râzând așa strigau:
„Brâncovene Constantin,
Ghiaur vechi, ghiaur hain!
Cască ochi-a te uita
De-ți cunoști tu pielea ta?“
„Câini turbați, turci, liftă rea!
De-ți mânca și carnea mea,
Să știți c-a murit creștin
Brâncovanul Constantin!”

(Vasile Alecsandri: *Poezii populare ale românilor*, Tipografia Lucrătorilor Asociați, București, 1866)

Prin răcelile sale cristaline și definitive, istoria aruncă în penumbra izbânzilor majore ale politicii și ale statelor puzderia de drame cotidiene ale oamenilor, și aceasta mai adesea decât s-ar cuveni. Luându-și o superbă revanșă, poezia, cu mișcătoarea umanitate fixată într-un „cuvânt potrivit”, face, dintr-un moment dramatic al omului confruntat cu aceeași istorie, o amintire mereu perpetuată și evocată de imaginarul posterității. Aproape fiecare român știe, desigur, pe calea celei mai celebre *Scrisori* eminesciene, înfruntarea „moșneagului” cu sultanul în preziua Rovinelor sau, pe drumul legendelor culese de Neculce, teribilele lupte ale învingătorului de la Podul Înalt. Dar probabil nimic nu l-a impresionat mai mult – în ordinea imediată a afectivului – ca tragedia sângeroasă din inima verii 1714, când un voievod de fastuoasă aură monarhică, unul care domnise peste un sfert de veac într-un scaun princiar de la miazănoapte de Dunăre, murea decapitat împreună cu fiii săi în Stambulul „lalelelor” lui Ahmed al III-lea.

Prin *Cântecul lui Constantin vodă Brâncoveanu*, devenit de-a lungul ultimelor două secole baladă, vicleim, colind, ba chiar și „joc”, dramă folclorică intrată în repertoriul unor mineri din Transilvania, fiecare generație a putut citi și asculta, presărată cu eterne pilde morale despre înălțările și căderile omului, „o poveste minunată/ Auzită în lumea toată”, al cărei erou, pierdut, „Striga/ Pre împăratul blestema:/ Oh, păgâne și spurcate,/ Cum ne tai fără dreptate?/ Cu ce-ți suntem vinovați,/ De perim nejudecați?”

Răsunând atât de dureros între cosângenii domnului de la București, grozava faptă petrecută în Seraiul tucesc într-o vreme de părelnic zenit al Sublimei Porți – Petru cel Mare abia fusese învins la Stănilești pe Prut, Moreea și Veneția erau amenințate de campaniile acum pregătite – a avut ecouri în conștiința publică europeană, tragedia Brâncovenilor fiind istorisită, cu variante inerente, în corespondența agenților consulari din Levant, în informații anonime, relatări de călătorie răsfrânte la rândul lor în contemporane pagini de beletristică occidentală, cum ar fi cutare roman exotic al faimosului abate Prévost, care aflase de moartea de martir a celui pe care îl știa drept „le Prince Bessarabe”.

(Răzvan Theodorescu: *Constantin Brâncoveanu, între „Casa Cărților” și „Ievropa”*, Editura Rao, București, 2012, pp. 8-9.)

Lacrima Anei

Traian Coșovei (24 martie 1921, Somova, județul Tulcea – 16 iulie 1993, București) a fost prozator, poet și reporter. A absolvit Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1947). A debutat cu poezie în revista *Lumea* (1946), iar editorial cu nuvela *La Taliane* (1950) și în poezie cu volumul *Oceanul* (1962).

Alte volume publicate: *Prietenie* (1951), *Împărăția vânturilor* (1954), *Sub cerul liber* (1954), *Uriașul preludiu* (1955), *Farmecul genezei* (1956), *Dimensiuni. Peisaj sovietic* (1957), *Dobrogea de aur* (1958), *Cântec să crească băiatul* (1959), *Semnul din larg* (1960), *Oceanul* (1962), *Stelele dimineții* (1964), *Firul de iarbă* (1965), *Tânărul meu Ulise* (1966), *Când mă grăbeam spre mare* (1967), *Pe urmele voastre* (1967), *Informația ereditară* (1969), *Prietenă cu focul și cu apa* (1969), *Oda zilnică* (1970), *O colibă sub fereastra ta* (1971), *Fata cu părul lung* (1972), *Mai fericiți decât Ulise* (1974), *Tuturor drumurilor* (1974), *La țărmul cu lună* (1977), *Tropaeum Traiani* (1982), *Banchetul toamnei* (1984), *Când cerul se schimbă* (1987) etc. Poemul alăturat apare în volumul *Informația ereditară,* Editura Tineretului, București, 1969.

Legenda Anei

Puneți, seara, lângă ziduri
un pahar de lapte cald
și-un colțuc de pâine neagră:
de pe unde pribegește,
de pe unde-ați părăsit-o,
de pe unde-ați alungat-o –
de pe unde-ați îngropat-o
ca tâlharii, noaptea, pe potecă,
pentru că vă-mpovăra urcușul! –
umbra Anei va veni.

Ana – poate va veni
dornică de-un semn al vostru.

Ca să vă puteți mândri,
mâine, trăncănind în versuri
cum ați îngropat-o-n zidul
marelui altar.

(Ce frumos v-ați fi purtat,
de-ați fi îngropat-o-n zidul vostru!)
Peste munți și dealuri, oropsită,
tânără și, poate,
cu vreun băiețel de mână,
va veni în fiecare noapte,
va săpa cu mâinile-o fântână,

ca să creadă-apoi
despre voi urmașii
că pe locu-acela
ați căzut și voi.

Nimeni n-o să știe
că ea nu-i în zid –
lacrimile ei – cad în altă parte...
Nimeni n-o să știe
cum ați izgonit-o,
că-n fântâna tristă, meșteri mari,
plângeți singuri voi –
nimeni să nu creadă!...

Puneți, seara, lângă ziduri
un pahar de vin și pentru voi.
Și – zidiți, urcați –
altă împăcare pentru voi nu este...

Podul de reviste

Alexie Mateevici și Gustav Fechner

Dumitru PĂSAT

La începutul lui septembrie 1913, viitorilor absolvenți ai Academiei Teologice „Petru Movilă" din Kiev, promoția 1914, li s-a propus o listă cu 134 de teme pentru lucrările de licență. Mateevici s-a oprit asupra celei cu titlul *Concepția religioasă și filosofică a lui Fechner* (fizician, biolog, psiholog, filosof, teolog și poet, Gustav Theodor Fechner, 1801-1887, este una dintre figurile proeminente ale spiritualității germane din secolul al XIX-lea).

Alegerea, evident, nu a fost făcută la întâmplare, deoarece aspirantul la scrierea și susținerea ei era, indubitabil, pregătit pentru a examina concepțiile teologico-filosofice ale cugetătorului german, fiindcă avea deja experiența analizei exhaustive a religiozității lui Lev Tolstoi. L-a incitat, se vede, și faptul că savantul Gustav Fechner era total necunoscut arealului rusesc, căci niciuna dintre operele sale fundamentale nu fusese tradusă la acea vreme în limba rusă, ele existând doar în germană, limbă pe care studentul Mateevici o cunoștea foarte bine. A realizat o capodoperă de peste 800 de pagini manuscrise, veritabil „tur de forță", aceasta fiind, de altfel, prima lucrare monografică efectuată în Rusia și în România despre Gustav Fechner.

O lucrare filosofică de pionierat. Poetul *Limbii noastre* a descoperit în creația lui Fechner „amprenta profundă a personalității sale, o personalitate care îmbină seriozitatea și circumspecția de naturalist cu înclinarea spre generalizări speculative și cu zborul înalt al fanteziei", dar ceea ce-l distinge în special e „religiozitatea sa profundă, rar întâlnită la un naturalist. Concilierea religiei cu știința, a cauzalității cu rezonabilul, a necesității cu libertatea, a constituit scopul principal al vieții sale, filosofia lui fiind o tentativă grandioasă de a fundamenta aceste principii pe baze experimentale". Rezultă, așadar, că obiectivul investigației întreprinse de autorul tezei rezidă în a prezenta concepția religioasă și filosofică a savantului german într-o „expunere sistematică și consecutivă".

De aici pornind, Alexie Mateevici trece în revistă operele lui Gustav Fechner și principalele scrieri despre el, venind cu o caracterizare integrală a obiectului său de studiu, ca reper servindu-i viziunile filosofilor Kuntze, Lassvitz, Wundt ș.a. Introducerea este urmată de opt capitole: 1) Bazele filosofiei lui Fechner. Paralelismul universal; 2) Problema cosmologico-psihologică; 3) Animismul universal; 4) Învățătura despre Dumnezeu; 5) „Binele suprem" și moralitatea; 6) Nemurirea sufletului; 7) Filosofia „concepției luminoase" și creștinismul; 8) Aprecierea istorico-critică a concepției religioase-filosofice a lui Fechner. (A se vedea, de asemenea: A. Mateevici, *Opere*, în 2 volume. Vol. 2. *Scrieri în limba rusă*, Chișinău, Stiința, 1993, pp. 382-641.)

În *Bazele filosofiei lui Fechner*, Mateevici încearcă să descopere prin lumea vizibilă, materială, pe cea invizibilă, spirituală, proces care poate fi realizat doar prin experiență. Filosofia nu poate exista fără experiență și viceversa. Gnoseologia protagonistului tezei de licență „reiese din recunoașterea lumii exterioare, accesibilă percepțiilor noastre", dar cunoașterea experimentală invocă „atât contemplarea directă a fenomenelor, cât și deducțiile făcute pe temeiul lor", ele permițând cele mai vaste generalizări științifice. În acest proces, oricum, rolul primordial aparține dogmelor credinței. „Credința este cheia superioară științei, fiindcă o condiționează." Ba, mai mult decât atât, „insuficiența cunoașterii poate fi completată de credință, pe a cărei bază se constituie ipotezele științifice. Conștiința de sine este proprie întregului univers însuflețit și neînsuflețit, iar de conștiință e inseparabil legată noțiunea de spirit."

Dumnezeu este totul întru toate… Compartimentul imediat următor se referă succesiv la ideile fechneriene despre determinism, legea cauzalității și la teoria lui atomistă, unde, în ultimă instanță, materia se reduce la conștiința universală și individuală. Însă, mai cuprinzătoare decât noțiunea de conștiință este noțiunea de suflet, deoarece el înglobează „nu numai stări conștiente, ci și inconștiente". Sufletul, în final, „se identifică cu organismul material".

Ajungând, astfel, la unul dintre principiile fundamentale ale gândirii filosofului german, care este *animismul universal,* Mateevici vine cu ideea că, în opinia lui Fechner, caracterul însuflețit al universului „nu este de apanajul științei, ci exclusiv de cel al conștiinței". Conform postulatului dat, „totul pe lumea asta este însuflețit, nu numai omul și animalele, ci și plantele și chiar însuși pământul, organism cu cea mai superioară structură", ceea ce formează un întreg inseparabil. „Animismul Terrei constituie parte integrantă a animismului tuturor celorlalte planete ale Sistemului Solar. Deasupra acestui sistem însă există și altele, pe care, parcurgându-le, se poate ajunge la spiritul cel mai înalt al universului viu. Acest spirit este Dumnezeu."

G. Fechner

A. Mateevici

Ca spirit transcendental al universului, ni se demonstrează în capitolul al patrulea, Dumnezeu include în sine toate spiritele. Asta și condiționează „influența Lui asupra celei mai perfecte ființe însuflețite, care este omul". În același timp, microcosmosul spiritual uman nu e decât „o parte organică a microcosmosului spiritual al Personalității universale a Eului cosmic". Totodată, Dumnezeu nu poate fi detașat de natură, care, pentru El, constituie ceea ce pentru om este trupul. Dumnezeu este o noțiune absolută. „În afară de Dumnezeu, nimic n-a fost, nimic nu este și nimic nu va fi, o interpretare pe care G. Fechner însuși o definește drept panteistă."

Binele suprem și moralitatea abordează probleme de etică și estetică în sistemul filosofic fechnerian. Principalele condiții ale vieții spirituale, opinează Fechner, le reprezintă „sentimentul plăcerii și al insatisfacției", care depind de „nestrămutata tendință spre armonie", când „orișice bine moral suprem este și un bine religios", care se „prezintă ca un criteriu regulator în sistemul valorilor spirituale".

Doctrina lui Fechner, prevestitoare a unei ere noi. Examinând, în capitolul al șaselea, viziunile fechneriene despre nemurirea sufletului, legate, indiscutabil, de „înălțarea spre lumea cealaltă", Al. Mateevici trece la concentrarea „concepției luminoase" în concordanța ei cu creștinismul. „Concepția luminoasă" este, de fapt, filosofia optimismului, cea care „ne îndeamnă încontinuu la construirea activă și plină de bucurie a lumii", ea constituind chintesența sistemului filosofic al lui Gustav Theodor Fechner. Hristos, conform „concepției luminoase" este, indubitabil, o „personalitate divină, supraistorică, dar în același timp și istorică, venită pe pământ pentru a statornici o alianță eternă între Dumnezeu și oameni", de unde rezultă că Iisus „întruchipează cea mai înaltă treaptă de dezvoltare a spiritului omenesc, treapta la care El trece în Dumnezeu".

Doctrina lui G. Fechner poartă, desigur, un vizibil caracter evolutiv. Recunoscând faptul că doctrina sa nu-i o repetare sau o simplă expunere a învățăturii lui Hristos, ci o dezvoltare a acesteia, gânditorul german ține să remarce: „Biserica lui Hristos trebuie să crească, să se răspândească în spațiu și să se dezvolte în timp până va atinge cele mai înalte trepte ale perfecțiunii spirituale". Doctrina lui Fechner, prevestitoare a unei ere noi, nu prezintă, evident, un scop în sine, ci doar „o etapă în desfășurarea progresului religios-științific, bisericesc-statal și divin-cosmic, ceea ce servește la dezvoltarea treptată și tot mai profundă a lui Dumnezeu".

În ultimul compartiment al tezei sale, de altfel, și cel mai voluminos, autorul basarabean descrie „filiația ideilor de bază ale doctrinei fechneriene", referindu-se la un număr impunător de filosofi și savanți, pe care însuși Gustav Theodor Fechner îi califica drept predecesorii săi. Alexie Mateevici începe cu filosofii antichității (Thales din Milet, Anaximandru, Anaximene, Xenofan din Colophon, Pitagora, Heraclit, Anaxagora, Empedocle din Agrigent, Platon, Aristotel, Epicur, Filon din Alexandria). Continuă cu gânditorii Evului Mediu (Meister Eckhart, Durande de St. Poursain), ai Renașterii (Agrippa din Nettesgheim, Bruno, Weigel) și ai epocii moderne (Descartes, Spinoza, Leibniz). Își finisează Geneza cu precursorii romantismului (Herder, Lessing, Goethe) și cu exponenții teologiei romantice (Schelling, Oken, Schubart, Hegel, Weise, Herbart, Wildelbland, Hartmann ș.a.).

Enumerarea, departe de a fi completă, încă nu vorbește despre faptul că învățătura lui G. Fechner ar constitui ceva extrem de eterogen, adică un imens conglomerat de elemente, principii sau teorii eterogene. Oricum, un sistem ca acela al cugetătorului german, opinează A. Mateevici, „n-a existat nici în gândirea antică, nici la romantici". Întru totul originale sunt astfel de compartimente ale sistemului său ca, bunăoară, cosmologia (afară de atomism), psihofizica și întreaga argumentare întru susținerea animismului universal și a nemuririi sufletului". În general vorbind, sistemul filosofic fechnerian se prezintă ca „o tentativă de sintetizare a științei despre natură, a metafizicii și a religiei în formă de teocosmism panpsihic sau panenteism", asupra căruia își și îndreaptă prima săgeată critică autorul tezei. Afirmându-se ca o religie și o filosofie a naturaliștilor, a gânditorilor și poeților romantici, panteismul „se prezintă ca o treaptă intermediară între idealism și materialism, între teism și politeism. În filosofia religiei, idealismul obiectiv al panteismului se transformă până la urmă în mistică și filosofie."

Aplecându-se pe larg asupra filosofiei romantice, definind-o drept o renaștere nemaipomenită ca dimensiune, Alexie Mateevici ajunge la ideea că Gustav Fechner este „un romantic din cap până-n picioare", gânditorul german prezentându-se ca „ultimul naturfilosof și cugetător religios al romantismului" și, bineînțeles, „părinte al metafizicii inductive contemporane".

Mateevici, indubitabil, nu contestă valoarea doctrinei religioase și filosofice a lui Fechner. Dimpotrivă, la acel oportun moment istoric, când și-a edificat sistemul, gânditorul și naturalistul german s-a dovedit a fi „unicul custode a idealismului filosofic și religios", pe urmele căruia au pornit alți filosofi înclinați spre teoism: Lotre, Wundt ș.a.

Elaborată într-un timp record, voluminoasa teză de licență a absolventului basarabean, pe lângă faptul că se constituie ca o veritabilă performanță, prezintă și un incontestabil interes. Lucrarea ne familiarizează, într-un fel sau altul, cu opera și concepția unui extraordinar cugetător din secolul XIX. Mai mult decât atât, ea scoate în evidență alese aptitudini și capacități analitice și rara erudiție a teologului Alexie Mateevici, cel ce cunoștea în profunzime filosofia universală.

La finele modestelor noastre rânduri, venim cu o remarcă-îndemn. Credem că este vremea ca instituțiile competente să trimită în librării și biblioteci o culegere a scrierilor mateeviciene traduse din rusă în limba română, limba pe care cel mai mare poet basarabean de la începutul secolului XX a înveșnicit-o. Să le lectureze, de acolo, din ceruri, și Mateevici, în veșmântul lor firesc.

De vorbă cu eroul bihorean Paşca Tănase

Maria VAIDA

Satul se numeşte Sighiştel, un colţ de rai din Ţara Beiuşului. Înconjurat de coline domoale acoperite cu păduri de foioase, parcă e o ilustrată din alte vremuri. Timpul s-a oprit în loc. Prin lumina zilei de toamnă zările strălucesc în roşul frunzelor de cireş sălbatic, în auriul frunzelor de fag şi de mesteacăn, în verdele încă al gorunului. Iarba e de un verde crud, bacoviană de-a dreptul, iar firele ei strălucesc de rouă. Pe marginea şoselei, nucii îşi lasă fructele la îndemâna drumeţului. Ici-colo, câte o claie de fân, câte un om cu vaca la păscut. Lumina se scurge peste aşezarea aceasta precum în grădina Raiului. Binecuvântat pământ! Cerul de deasupra e albastru ca picturile Voroneţului. Satul e aşezat pe firul apei, iar împrejurimile sunt pline de peşteri misterioase, ca o consecinţă a fenomenelor carstice din această parte a Apusenilor.

Aşa arată locurile copilăriei eroului nostru. Cum să nu le iubeşti? În mijlocul satului – o cruce de marmură albă, dărăpănată de-acum, unde stă scris că satul acesta este martir, că a plătit mare jertfă de sânge în Primul Război Mondial. Se spune că în aprilie 1919 un ofiţer ungur, beat fiind, ar fi declanşat o explozie cu grenada ce-o avea la brâu. Era în mijlocul camarazilor săi şi au sărit cu toţii în aer. Din această cauză, soldaţii unguri i-au pedepsit pe românii rămaşi în sat. Au blocat porţile şi au dat foc caselor, astfel că mulţi săteni au ars de vii. Erau tineri, între 18 şi 38 de ani, de 18 ani era o fată frumoasă, care nu apucase să fugă în păduri. Imaginile pe care ni le închipuim sunt apocaliptice, parcă luate din Evul Mediu. Faptele acestea se petreceau la patru luni după Marea Unire de la 1 Decembrie 1918!

Oamenii sunt calzi, blânzi şi ospitalieri. „Ghidul" meu este director al Băncii Cooperatiste „Izvorul" din Stei, Miron Horgiu, omul care de ani buni găseşte timp şi bani pentru a-l felicita pe eroul care, anul trecut, la 4 octombrie, a împlinit 102 ani! Domnul Horgiu mi-a povestit despre faptele de vitejie ale prietenului său, eroul bihorean Paşca Tănase, iar eu am dorit să-l cunosc personal. Oamenii care-l îngrijesc, Aurica şi Aurel Boldor, sunt mai tineri decât mine, harnici gospodari, se vede asta din aspectul casei şi al curţii. Ei ne aşteptau ca pe nişte oaspeţi de seamă, mai ales pentru că relaţia lor cu directorul Miron Horgiu durează de un deceniu.

E duminică, pe foc fierb sarmalele, răspândind un miros îmbietor, Aurica umple masa cu plăcinte, prăjituri, noi am pus de ale noastre, aşa că sărbătoarea lui Moşu, că aşa-i zic ai casei, devine un festin. Din păcate, el nu prea are poftă de mâncare.

Eroul nostru, Moşu, adică Paşca Tănase, este un bărbat înalt, suplu, cu ochii albaştri, în care vremea nu se oglindeşte, ci doar farmecul acestei zile de toamnă cu cerul senin. Păşeşte cu demnitate, rezemat în bastonul său de mareşal, titlu pe care i-l conferim noi, dar şi decoraţiile de pe front şi schija care încă mai este în trupul său, mărturie a jertfei sale pentru Patria mumă. Omul impresionează prin eleganţa şi sobrietatea simplă şi firească a salutului; încă are distincţia unui ostaş din alt veac. După ce dă mâna cu noi, ne urează să fim sănătoşi, voioşi, harnici, să avem parte de ordine şi disciplină în viaţă, că acesta ar fi secretul longevităţii. Deşi nu se simte prea bine, ne primeşte cu drag. Observ că are o simpatie vădită pentru Miron. Se interesează de soţia sa, de feciorul care lucrează în străinătate. Este foarte curtenitor, are o memorie impresionantă la vârsta sa!

Omul nostru are 102 ani. Deşi a fost în linia întâi pe front, Dumnezeu i-a dat zile, este vioi, tonic, o prezenţă deloc bătrânicioasă. Eroul Paşca Tănase este un om cu mintea brici, tânăr în spirit, vertical şi iubitor de ţară. În Al Doilea Război Mondial şi-au pierdut viaţa sute de mii de soldaţi români, jertfindu-se pentru patrie. Mai sunt totuşi câţiva care trăiesc prin câte-un colţ din ţara pentru care şi-au dat sângele sau lumina ochilor. La lista supravieţuitorilor descoperiţi de noi, adăugăm şi numele eroului Paşca Tănase din satul martir Sighiştel. Pentru toţi aceştia şi pentru cei care nu mai sunt, să ne ridicăm cu onor pentru salut!

Plecăciune, Măria Ta, Veteran de război, erou al neamului acesta! Şi dumitale, Paşca Tănase, care ai binevoit să vorbeşti cu noi, epigonii!

– Ce învăţături din fragedă pruncie are omul care sunteţi, stimate Moşule?

– Am fost învăţat ca şi copiii să îndrăgească munca în gospodărie, că atunci vor îndrăgi şi Ţara, n-o vor vinde, că e bine să fie ordine şi disciplină în toată Ţara, nu doar în familie. Acum sunt alte mişcări, alte treburi, altfel de dragoste. Noi suntem români şi ne vindem locurile de muncă, noi, care am avut piţă să ţinem toată Europa. Nu mai există înţelegere şi ordine acolo sus, asta îi baiu! Taica s-a întors din Primul Război Mondial fără vedere într-un ochi, dar recunoştinţă nu-i! Nicio cizmă cătănească n-a venit la mine în ocol de ziua mea, or fi sperat că am murit! Maica şi taica erau tare năcăjiţi când am venit acasă mut, dar ştiu că ne-au îndrumat să ne ştim gospodări, să ne îndrăgim ţara şi să n-o vindem. Taica a scăpat din Primul Război Mondial fără vedere într-un ochi, dar a respectat ordinea şi disciplina din armată şi pe cea din familie.

– Care este rolul părinţilor dumneavoastră, al dascălului.

– Eu l-am avut învăţător pe Lanu (Emilianu) Vulpii din Câmpani, un om de toată cinstea, iar apoi pe domnul Tuducescu. De la el am învăţat multe poezii, ştiu şi acum *Rugăciunea şcolarului,* colinde vechi, dar mai am poeziile mele de la 90 de ani. Şi Moşu începe să recite *Rugăciunea şcolarului*: „De dimineaţă te scoală/ Şi grăbit te du la şcoală./ Să cinsteşti dascălul tău/ Ca pe Bunul Dumnezeu..."

– Vă consideraţi un norocos?

– Dacă am ajuns la vârsta de 102 ani, împliniţi în 4 octombrie, cred că Dumnezeu mi-a dat zile şi noroc. Soţia mi-a murit de 4 ani, dar îi am pe aceşti tineri, Aurel Boldor şi cu Aurica, despre care nu pot spune o vorbă de scădere. (Aurel Boldor este omul căruia Moşul i s-a dat în întreţinere, el neavând copii, după întâmplările de pe front. La notar a fost întrebat dacă are încredere în Aurel, iar Moşu ar fi spus că-l studiază de doi ani.) Ana, soţia mea, era o femeie înaltă, frumoasă, cu ochii căprui, pătrunzători. Harnică, vrednică şi aspră ca pârjolul, aşa era Ana mea.

– Aş dori să evocaţi acea perioadă a vieţii Dvs. în care aţi fost pe front.

– Ei, au fost vremuri grele. Ne-am dat sângele acolo, dar nu se ţine cont. Eu am fost în linia întâi în 1940, am făcut parte din Regimentul 5 Roşiori, trimişi fiind de Antonescu să ocupăm Basarabia. Ne-am trezit înconjuraţi de tancuri, baricadaţi în dreapta de ruşi. Ofiţerii români erau batjocoriţi de aceştia, erau pălmuiţi şi le luau cizmele. Cei din spate îşi rupeau gradele de pe umăr, sperând că vor scăpa de batjocură. Am scăpat cu greu atunci. În vara lui 1941 eram în Odesa ocupată, dar am renunţat la cai pentru că erau ţintă mare. Am făcut atunci instrucţie disciplinară ca de recruţi.

Au venit acolo Regele Mihai şi Mareşalul Antonescu să vadă cum am învăţat noi, roşiorii, să luptăm cu tunul antitanc. S-a făcut un careu şi i s-a cerut plutonierului Rapcea Vasile să descrie funcţionarea tunului de luptă, cum se montează, cum se pregăteşte de luptă. Plutonierul a deschis cartea din care a citit, dar Mareşalul a întrebat: Care ştiţi să descrieţi tunul de luptă, să-l montaţi? Eu fac trei paşi în faţă şi încep să-l montez. Atunci Mareşalul îmi cere să fac o temă de luptă, spunând că am foc inamic la 300 de metri. Eu fac reglarea tunului la 85 grade, iar Mareşalul spune: Gradele de la Rapcea să fie date lui Paşca, dar eu am zis că nu vreau grade pe pământul ăsta sălbatic. Ordinul se execută!

Am trecut cu linia frontului mai departe. Eram la poalele Munţilor Caucaz, pe malul râului Kuban, în 14 august 1941. A venit un sublocotenent cu ordin să descoperim poziţia ruşilor. Sublocotenentul, eu, un sergent din Arad şi alţi soldaţi am plecat în cercetare. Mă gândeam atunci că taica a scăpat din Primul Război Mondial fără vedere într-un ochi, dar eu nu mai vin acasă de aici în veci! Am adunat soldaţii, i-am pus lângă cruce, am rostit un Tatăl Nostru, apoi le-am spus: Dacă mă puşcă şi n-am murit, să nu mă lăsaţi acolo, vă întoarceţi şi mă luaţi. Terenul era acoperit cu trestie, noi mergeam târâş ca şarpele, eu ies din trestie trei paşi, nu văd nimic, dar aud foc de mitraliere, ne camuflau trestiile, iar la 6 dimineaţa eram toţi lângă ai noştri, vii şi nevătămaţi. Descoperisem poziţiile ruşilor.

În a doua misiune, camarazii nu vor să meargă fără mine, erau Carţiş Dumitru, Moş Ioan din Holod, unul din Câmpani, din Arad, nu îi ştiu pe toţi.

Am primit două decoraţii Spada Serviciului Credincios cl. I, în 16 şi 18 august, 1942, la distanţă de două zile. Dar în 18 august nu am primit mâncarea, iar în 19 am primit în saci hrana: carne, bomboane, ţigări. Noi stăteam în tranşee, când vedem că focul vine din deal, în timp ce mâncam. Trăgeau pe noi să ne facă cocă şi nu alta. Ies din groapă, obuzul cade la zece paşi, dar o schijă m-a lovit în gât, alta în spate, e acolo şi acum, că era periculos lângă spinare să o scoată. Colegul meu, sergentul din Arad a fost lovit în coaste.

→

Istoria de lângă noi

Argeşul şi începuturile culturii scrise româneşti

Gherghina MIHĂESCU

Străbatem uneori, fără să conştientizăm, un spaţiu sacru, pe care alţii visează ani în şir să-l atingă, aşa cum şi noi visăm, şi rareori ne este dat să ajungem la ele, spaţii sacre sufletului nostru, precum Roma sau Atena, Muntele Athos sau pământul sfânt al Ierusalimului.

Suntem argeşeni şi trăim în cotidianul zidirilor basarabe, fără să mai realizăm că aici se află temelia statului românesc, că aici s-au emis primele acte de cancelarie voievodală sau că aici s-a săvârşit „minunea de pe Argeş în jos" – mănăstirea ctitorită de Neagoe Basarab.

Nume de locuri stau mărturie, sunt simboluri ale derulării în timp a unor fapte mărețe şi ale juxtapunerii pe axa istoriei a unor personalităţi intrate în conştiinţa neamului nostru: Basarab I, Vladislav Vlaicu, Mircea cel Bătrân, Neagoe Basarab. Vom sublinia, în continuare, pe scurt, contribuţia dinastiei basarabe în plan cultural, supunând atenţiei monumentele culturale din spaţiul argeşean ce poartă în ele, într-un fel sau altul, marca acestei dinastii. Desigur, este necesar, mai întâi, să determinăm în timp istoric durata acestei dinastii. În plan simbolic, chiar noi cei de azi ne revendicăm ca fiind urmaşi ai Basarabilor, dar, *stricto sensu*, documentele dovedesc prin genealogie încrengătura acestei dinastii (1). Există, după cum se ştie, o filiaţie directă a primilor Basarabi până la Vladislav Vlaicu şi apoi, prin Radu I, se ajunge la cele două ramuri, Drăculeştii şi Dăneştii, începute prin Mircea cel Bătrân şi, respectiv, Dan I, când istoria politică şi cultural-religioasă se leagă de Curtea de Argeş, apoi sângele şi spiritul basarab se continuă într-un şir de domni ce coboară până la Neagoe Basarab sau Mihai Viteazul, ba chiar până la Constantin Brâncoveanu, care ţine să-şi menţioneze obârşia sa basarabă pe linie paternă prin friza de portrete de la Hurez, unde, în afară de rudele domnului din partea mamei, familia Cantacuzinilor, se află rudele domnului dinspre tată, din Basarabi; fresca pronaosului din Hurezi cuprinde şi domni, toţi de stirpe basarabă, unii mai apropiaţi în timp, ca Radu Şerban, Matei Basarab, Constantin Şerban, alţii antecesori voievodali în timp, precum Laiotă Basarab şi Neagoe Basarab.

Se poate conchide că istoria medie a Ţării Româneşti începe la Argeş cu dinastia Basarabilor şi se pierde în *noaptea fanariotă*, de unde istoria modernă va renaşte în dilema căutării de sine, căci sângele basarab se stinsese. Iar echilibrul politic nu a mai putut fi refăcut decât prin naşterea unei noi dinastii, devenită românească, dar izvorând din sânge de Hohenzollern. Cât va avea neamul acesta o istorie, Basarabi şi Hohenzolerni, toţi buni români, odihnesc la Curtea de Argeş.

Revenind la Argeşul din secolele XIV – XVI, vom sublinia nu *politica*, ci *cultura* acelor timpuri, aşa cum figurează ea în peisajul larg al Renaşterii europene.

Se ştie că *limba* în care se vehicula cultura medievală în Ţara Românească şi Moldova, într-o mare măsură şi în Transilvania, era *limba slavonă*. Este, în acelaşi timp, limba în care s-au emis *documentele cancelariei domneşti* până târziu, în secolul al XVI-lea (2). Slavona este şi limba liturgică, a ritualului ortodox, venită pe filieră bulgară, datorită lui Metodiu şi Chiril şi ucenicilor acestora, care are baza unui dialect bulgar vorbit în Macedonia de Sud (sau Salonic); ei au tradus din greceşte în slavoneşte cărţi bisericeşti ce au circulat apoi şi în nordul Dunării (3). În slavonă au circulat în acele vremuri basarabe *scrisori* între marile personalităţi culturale (4). Tot în slavonă au fost create şi *primele lucrări literare cu conţinut religios,* precum acele *imnuri* alcătuite de logofătul Filos de la Curtea lui Mircea cel Bătrân de la Argeş, devenit apoi călugărul Filotei, intitulate *Pripealele – Imnuri închinate Maicii Domnului,* sau *texte hagiografice* (vieţi de sfinţi), cum ar fi *Viaţa Sfântului Nicodim de la Tismana* – scrisă de ucenicii săi, sau *Viaţa Sfintei Filoteia de la Argeş* – scrisă de Eftimie de Târnovo şi prelucrată ulterior în româneşte, după ce moaştele muceniţei, căutându-şi locul sacru de la Târnovo la Vidin, l-au găsit, în cele din urmă, la Curtea de Argeş.

Pripealele lui Filos (Filotei) au cunoscut o largă difuzare, circulând în manuscris în Serbia, Bulgaria şi Rusia, fiind apoi tipărite la Veneţia în 1536 şi într-o a doua ediţie în 1543, apoi în 1580 la Sebeş, într-un *Sbornic* imprimat de diaconul Coresi. Filotei de la Argeş este, asadar, primul nostru scriitor de circulaţie internaţională, fiind tipărit şi în Occident (5).

În slavonă este scrisă şi monumentala lucrare *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie,* lucrare cu caracter didactico-filosofic şi religios. Spaţiul argeşean a vibrat atunci de adâncile meditaţii umaniste ale voievodului, care a înţeles dreapta cumpănă în care se află un *uns al lui Dumnezeu* în marile dileme ce le oferă viaţa şi moartea, istoria şi puterea.

În slavonă au circulat şi primele cărţi populare: *Alexandria, Varlaam şi Ioasaf* etc.

Tot în slavonă s-au scris şi primele *pravile* ale ţării, traduceri după legislaţia bizantină, bazată pe vechile legiuiri din vremea lui Justinian, compilaţii de drept canonic şi de drept penal. Cea mai reprezentativă colecţie de pravile este *Pravila sfinţilor apostoli,* apoi colecţia *Sintagma*, alcătuită de Matei Vlastares din Salonic, tradusă în bulgară şi copiată apoi în Ţara Românească.

Toate aceste aspecte culturale se regăsesc în contextul celebrei sintagme a lui Iorga, „Bizanţ après Bizanţ".

Şi, ca să închidem itinerarul nostru, subliniem că, după câteva veacuri de cultură bizantină în straiele limbii slavone, care se suprapunea *limbii vii populare româneşti,* începând cu secolul al XVI-lea încep să apară texte în limba română, la început manuscrise, apoi tipărituri, cuprinzând aceleaşi domenii pe care le-am menţionat mai sus – *texte de cancelarie, scrisori, pravile, cronici şi letopiseţe, cărţi populare* etc.

Primul text scris atestat în limba română este *Scrisoarea lui Neacşu din Câmpulung* către judele Braşovului, ceea ce dovedeşte că şi la acest nivel, al documentelor în limba română, spaţiul argeşean (în speţă muscelean) îşi aduce contribuţia începuturilor.

Mănăstirea Curtea de Argeş rescrie în piatră un mit străvechi din conştiinţa colectivă, acela al jertfei întru creaţie şi frumos. Si iată că şi acest mit se leagă tot de plaiurile basarabe şi de personalitatea unuia dintre Basarabi.

Să păşim, deci, cu evlavie în acest spaţiu sacru, cinstindu-i pe Basarabi, cinstindu-ne astfel pe noi înşine!...

Note

1. Teodor Mavrodin, *Istoria judeţului Argeş*, vol. I, Editura Cultura, Piteşti, 1998.
2. Vezi, de pildă, *România – Istorie în documente*, album, Bucureşti, 1992: Hrisov prin care Vladislav Vlaicu dăruieşte Mănăstirii Vodiţa satele Jidovstiţa, Vodiţa Mare şi Taravăţul; Porunca prin care Mircea cel Bătrân porunceşte ca *nimeni, cu excepţia călugărilor mănăstirii Tismana, să pescuiască în râul Tismana şi să-şi pască vitele pe moşia mănăstirii* – act în care apare titulatura binecunoscută a marelui domn.
3. Vezi, de pildă, *Tetraevanghelul de la Cozia*, cel dintâi manuscris păstrat, scris de călugărul sârb Nicodim, devenit în timpul lui Mircea cel Bătrân ctitorul mănăstirilor Vodiţa şi Tismana, întemeietorul şi organizatorul vieţii monahale din Ţara Românească.
4. Vezi, de pildă, corespondenţa patriarhului Eftimie de Târnovo cu mitropolitul Antim al Ţării Româneşti şi cu Nicodim, stareţul de la Vodiţa şi Tismana.
5. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Bucureşti, 1980, vol. I, p. 401.

Ne-au adus de la poalele Caucazului prin Stavropol, Mariupol, Odesa, Bucureşti. Dar americanii bombarduau Bucureştii, iar noi am fost duşi în pădure la Azuga, acolo am stat patru luni. De la asociaţii de caritate veneau doamne cu daruri la noi. Una îmi dă lapte pe gură, dar curgea pe gât. Atunci am văzut prima dată biscuiţi, dar nu-i puteam mânca. Eram mut, nu-mi venea să mă întorc acasă, am încercat să mă arunc de pe acoperişul spitalului, dar m-au văzut surorile şi m-au oprit. Dimineaţa a venit doamna Voronia Chivu şi m-a întrebat: Paşca, ai părinţi, ai nevastă, copil? Cum mă duc eu la mine în sat aşa mut, nu mai avem casă că a fost bombardată, nu nimic. Ea îmi spune: Când mergi acasă ai casă nouă, şură nouă, îmi promite doamna. Dar toate erau cum au fost, atunci când am sosit acasă. Eu mă gândeam: şi ăştia minţesc!

Din 1942 până în 1946 n-am scos nici un cuvânt, eram mut. Mă duc în 1946 la Arad să cumpăr mărunţişuri, pe care apoi să le vând cu amănuntul, că nu puteam lucra altceva, şi-l întâlnesc pe sergentul meu, el îmi spune că merge în Anglia, la fratele său, care era medic acolo, şi că-mi aduce un medicament care mă va vindeca, un soi de tzvag englez care costa cât 100 de litri de monopol. Beam câte un pahar cât o coajă de nucă, iar după ce băusem cam jumătate din el, am început să vorbesc. Nevasta mătura prin casă, eu stam pe burtă în pat şi zic: Mături? Femeia a înlemnit, ţipa de bucurie, săruta pământul şi a ieşit din casă după maica şi taica să vadă şi ei minunea. După ce am băut şi cealaltă jumătate am vorbit mai bine.

– Ce sădeşte în mintea şi sufletul dumneavoastră Patria?

– Nu e respect pentru veterani, din păcate, în ţara asta, nu am un bilet de tratament, un permis de circulaţie, înainte aveam şi ţinută de veteran, azi... nimic! Ei vorbesc la televizor de câini şi gude, dar natalitatea noastră e gata, toate femeile parcă sunt vădane! Copiii noştri merg să muncească în Italia, vorba cântecului: Munţii noştri aur poartă, Noi cerşim din poartă-n poartă. De aia nu merge ţara bine că n-avem armată şi disciplină.

– Ce urare adresaţi altor români?

– Să fiţi sănătoşi, să fiţi harnici, cu ordine şi disciplină, să vă respectaţi patria!

– Ce spuneţi despre domnul Miron Horgiu?

– Domnul Miron este un director care ştie ce-i ordinea şi disciplina, el are cuvinte de la Dumnezeu, nu vorbe reci pe dealuri seci, vorbele lui au miez, sunt literă de lege, şi în familie şi la bancă. E om cu minte şi m-a pus membru de onoare în Consiliul băncii din Ştei pe care o conduce. Vine des şi mă caută, alţii nici nu ştiu că în 29 aprilie e Ziua Veteranilor de Război, dumnealui nu uită că în 4 octombrie e ziua mea şi mă premiază de fiecare dată. Dacă ar fi mulţi ca el în ţara asta, am trăi mai bine, asta-i sigur.

Biserica Ortodoxă a Europei

Tudor PETCU

Biserica Ortodoxă a Europei este rezultatul mai multor curente ortodoxe din Franţa, care doreau să propovăduiască înţelegerea spiritului ortodox occidental, spirit care în Răsăritul creştin pare cel puţin bizar.

În general, prin ortodoxie înţelegem identitatea şi vocaţia spirituală a Orientului, diferit în trăire faţă de tradiţia Occidentului, caracterizat în general prin catolicism sau protestantism. Însă, există şi aşa-numita Ortodoxie Occidentală, care ar fi mult mai veche decât bisericile ortodoxe tradiţionale. Se consideră că Biserica Ortodoxă a Europei ar fi înflorit în Galia, la începutul creştinismului, atunci când era serios atacat de mişcările arianismului. Pentru a face faţă acelor invazii ideatice, creştinismul a fost capabil să dezvolte o credinţă sănătoasă, aflată în acord cu adevăratele învăţături ale lui Iisus Hristos, astfel încât Occidentul a fost salvat de arianism. Având în vedere că această credinţă era una dreaptă şi sănătoasă, a fost numită ortodoxie (credinţa cea dreaptă) şi s-a dezvoltat pe tărâm occidental, mai cu seamă galic, adică pe teritoriul actualei Franţe. De aceea, apologeţii Bisericii Ortodoxe a Europei susţin faptul că Franţa este la origine ortodoxă, iar ortodoxia ei este mult mai bogată în tradiţie decât bisericile ortodoxe dezvoltate în Răsărit, care au apărut mult mai târziu. De altfel, contrar opiniei clasice, conform căreia pentru a fi ortodox trebuie să fii răsăritean, sfântul Ioan de San Francisco (născut în Rusia), cel care a stat la baza renaşterii Bisericii Ortodoxe în Occident atunci când aceasta era oprimată (mai ales în Belgia, în Olanda şi în Franţa), a declarat că este o mare erezie să identifici tradiţia ortodoxă doar cu spiritul Orientului, de vreme ce, făcând o incursiune istorică, se poate constata că există un patrimoniu ortodox care a dat Occidentului nu numai o identitate spirituală, ci şi o trăire a Împărăţiei lui Hristos.

Demn de menţionat ar fi şi faptul că Biserica Ortodoxă a Europei a fost restabilită prin demersurile lui Eugraph Kovaleski (care a emigrat în Franţa după Revoluţia Rusă), a cărui dorinţă era aceea de a găsi urmele adevăratei Biserici nedivizate. Aşa a luat naştere Biserica Ortodoxă a Galilor, în concordanţă cu spiritul liturgic primar. Aşa a renăscut Biserica Ortodoxă a Europei, în Franţa, şi s-a dezvoltat ulterior şi pe celelalte continente, vocaţia ei principală fiind aceea a misionariatului pentru a răspândi Cuvântul Domnului.

Doctrinele de bază ale Bisericii Ortodoxe a Europei sunt aceleaşi ca acelea ale marilor biserici ortodoxe recunoscute în Răsărit, dogmele sale nu diferă din niciun punct de vedere şi, nu în ultimul rând, statutul ei este acela de biserică ortodoxă autonomă.

Ca structură ierarhică, Biserică Ortodoxă a Europei are mitropoliţi prezenţi pe cinci continente, în special în Africa, este condusă de un patriarh (Sanctitatea Sa patriarhul Nicolas I), iar Scaunul Patriarhal se află la Paris.

Interviu cu Sanctitatea Sa patriarhul Nicolas I al Bisericii Ortodoxe a Europei

– Sanctitatea Voastră, aş fi foarte interesat să începem dialogul de faţă prin a discuta despre elementele de doctrină ale Bisericii Ortodoxe a Europei. Se ştie că fiecare biserică are particularităţile sale, de aceea, aş vrea să ştiu prin ce se distinge Biserica Ortodoxă a Europei în ceea ce priveşte elementele de doctrină şi de credinţă.

– Particularitatea noastră este aceea de a vrea să rămânem ceea ce suntem: occidentali cu tradiţia noastră ortodoxă şi spirituală. Dorim să celebrăm liturghia noastră după sfântul Germain de Paris, celebrând în acelaşi timp în semn de unitate şi liturghia după sfântul Ioan Christostom.

Faptul de a afirma că suntem occidentali nu ne face falşi ortodocşi… şi, de altfel, ortodoxia este orientală doar ca urmare a unei împărţiri a globului care n-ar fi trebuit niciodată sa aibă loc dacă episcopii acelor vremuri ar fi fost creştini adevăraţi.

A afirma că ortodoxia trebuie să fie dominată de Orient este o erezie denunţată de către sfântul Ioan de San Francisco.

Orgoliul a pus mulţi prelaţi în poziţii dificile după ce au luat decizii contrare voinţei divine.

Vă sfătuiesc să meditaţi la exemplul sfântului Nectarie de Eghina: a fost condamnat de către fraţii săi din episcopat, a devenit sfânt prin voinţa divină şi în final a fost canonizat.

Respingerea fraţilor pe criterii de dominaţie din partea anumitor Biserici îi va obliga pe liderii lor să dea socoteală în faţa Tatălui, a Fiului şi a Sfântului Duh.

– Consider că un punct interesant al dialogului nostru ar fi apariţia Bisericii Ortodoxe a Europei. Aş dori să vorbiţi despre condiţiile care au determinat apariţia acestei Biserici.

– Biserica Ortodoxă a Europei este rezultatul mai multor curente ortodoxe franceze, al mai multor preoţi şi diaconi care nu au acceptat autoritatea necondiţionată a marilor Biserici Ortodoxe incapabile să înţeleagă sufletul occidental şi în mod particular sufletul francez.

Franţa a fost ortodoxă cu multe secole înainte de Rusia. Şi, după cum a proclamat şi sfântul Ioan de San Francisco: „Niciodată, niciodată, niciodată, să nu lăsaţi niciodată pe cineva să vă spună că pentru a fi ortodox trebuie să fii, de asemenea, şi oriental. Occidentul a avut o adevărată Ortodoxie de mii de ani, iar venerabila sa Liturghie este mult mai veche decât oricare altă erezie."

Episcopii care au creat Biserica Ortodoxă a Europei vin prin urmare de pe un drum cu ajutorul căruia au ajuns în acele biserici ortodoxe ce i-au ajutat să trăiască ortodoxia după sufletul lor.

A se vedea viaţa monseniorului Jean de Saint Denis (Eugraph Kovaleski) care a fost ajutat de Biserica Rusă, apoi de Biserica României, care a fost sanctificat de către sfântul Ioan de San Francisco şi ai cărui succesori suntem.

– Vă rog să îmi vorbiţi puţin despre maniera de organizare şi nu în ultimul rând despre structura Bisericii Ortodoxe a Europei, pentru a cunoaşte mai bine caracteristicile sale. Mi-ar plăcea, de asemenea, să ştiu şi unde se află Scaunul Patriarhal al Bisericii Ortodoxe a Europei.

– Scaunul Patriarhal se află la Paris. Biserica dispune de un Sfânt Sinod care se reuneşte în fiecare an. Fiecare biserică este reprezentată de către mitropolitul sau de către episcopii săi. Suntem mai mult de 70 de episcopi repartizaţi pe cinci continente.

– Ce ar trebui să ştim în legătură cu dialogul Bisericii Ortodoxe a Europei cu celelalte biserici ortodoxe din lume? Cu alte cuvinte, care este semnificaţia sau rolul acestei Biserici în lumea bisericilor ortodoxe?

– Avem o mare deschidere către dialogul cu fraţii noştri ortodocşi. Noi afirmăm că toţi episcopii ortodocşi sunt fraţii noştri, oricare ar fi biserica lor. Noi afirmăm, de altfel, că fiecare fiinţă de pe pământ este fratele nostru ca urmare a creaţiei divine, fie că este de religie creştină sau nu. Chiar şi un necredincios este fratele nostru.

Avem, prin urmare, dialoguri constructive cu ortodocşii, cu protestanţii, cu catolicii, cu musulmanii, cu budiştii şi cu evreii.

– Biserica Ortodoxă a Europei face parte din mişcarea ecumenică? Există un dialog al Bisericii Sanctităţii Voastre cu celelalte biserici creştine şi, desigur, cu celelalte religii? Vă adresez această întrebare ca urmare a faptului că fenomenul ecumenismului a cunoscut o puternică dezvoltare peste tot în lume.

– La această întrebare vă dau acelaşi răspuns pe care l-am dat la întrebarea precedentă.

– Care este rolul credinţei ortodoxe în Franţa, care în ansamblul său este o ţară catolică? Cum reuşeşte să se impună ortodoxia în Franţa şi cum se implică ea în societatea franceză?

– Franţa este ortodoxă cu mult înainte de marea Biserică Rusă. În ceea ce-i priveşte pe francezi, este vorba de a-şi regăsi propriile rădăcini.

Spiritualitatea ortodoxă este o comoară care se revelează credinciosului, ea transformă şi îmbogăţeşte inima sa, implică, desigur, botezul şi îl ajută să descopere adevărata cale prin intermediul căreia să ajungă la Dumnezeu.

Implicarea noastră în societatea franceză constă în a ne ruga pentru liderii noştri ca ei să ajute poporul să trăiască în pace.

– V-aş fi foarte recunoscător dacă aţi putea să-mi vorbiţi puţin despre doctrina socială a Bisericii Ortodoxe a Europei. Cum ar trebui să înţelegem principiile etico-sociale ale Bisericii Sanctităţii Voastre şi care sunt principalele sale documente din acest punct de vedere?

– Biserica noastră nu primeşte nicio subvenţie din partea statului, clerul nostru trebuie să subvenţioneze nevoile sale şi să-şi exercite sacerdoţiul muncind pentru a-şi hrăni familia.

Am creat „Salvarea Ortodoxă" pentru a-i ajuta pe orfani să trăiască, să primească o educaţie şi un învăţământ care îi va ajuta să trăiască în demnitate.

În acest moment avem o misiune a Mişcării Ortodoxe în Camerun.

Etica socială trebuie să fie pentru noi aplicarea principiilor divine, ea nu are nevoie de documente, ci de acţiune în adevăratul sens al cuvântului în faţa lui Dumnezeu.

Implicarea ortodoxului este în primul rând individuală şi nu în ultimul rând este rezultatul vieţii sale spirituale.

Istoria de lângă noi

Societatea Culturală Argedava

Stan I. FLOREA, George ROTARU, Emil OPRESCU

Nevoia de cultură caracterizează societatea contemporană, deoarece „Oamenii fac istoria, dar trebuie să știe cum să o facă”. Oamenii trebuie să știe adevărul elementar că evoluția socialului are o determinare statistică. În punctele nodale ale istoriei, oamenii au întotdeauna mai multe variante de ac’iune, dintre care o pot alege pe aceea mai convenabilă, mai aproape de realitățile obiective specifice nouă și „sufletului nostru”, cum menționa C. Rădulescu-Motru.

Alegerea căii celei mai bune de urmat nu se poate realiza decât printr-o temeinică și profundă cunoaștere a realității, a teoriilor viitorologice, a opțiunilor interne ale populației majoritare și bine informate, a celor geopolitice și a strategiilor urmărite de marile puteri economice și politice. Numai astfel, societatea în general, cea românească în special, aflată încă în definirea drumului său propriu pentru edificarea noilor structuri economico-sociale și de putere politică în conexiune armonioasă cu cele europene, poate să urmeze cursul ascendent al dezvoltării.

Progresul social, fapt recunoscut și acceptat unanim de societatea actuală, este tot mai strâns legat de ceea ce se știe și de cât se știe, dar și de măsura în care se produce, se creează noi valori culturale, de amploarea și de temeinicia difuziunii lor în activitățile umane, precum și de modul în care comunitatea participă la consumul acestor valori și, în mod deosebit, de numărul indivizilor participanți la producerea altor noi valori materiale și spirituale. Măsura în care societatea are capacitatea să producă valori și cu ajutorul lor să determine standarde noi de civilizație și comportamente umane superioare generează prestigiul comunităților naționale.

Popoarele au rămas în istorie prin ceea ce au reușit să transmită urmașilor. Cunoașterea și păstrarea valorilor create de înaintași, dar mai ales îmbogățirea lor cu altele noi implică o activitate intensă, o confruntare permanentă a ceea ce a fost cu ceea ce este și cu ce se dorește a fi. La noi, procesul creației, cultura noastră nu au fost și nu au rămas un spațiu al liniștii, al armoniei mute, stricate din când în când de zborul la mari înălțimi al vreunui șoim, sau retrezită din somnul adânc al tăcerii de bătăile aripii vreunui vultur, sau de trilurile vreunei privighetori. Cultura noastră a fost și este, mai ales astăzi, un spațiu al tensiunilor adânci, al freamătului creator, al neliniștii provocate de nevoia autodelimitării ca personalitate și de afirmare în umanitate a mulțimii de cetățeni și a națiunii ca entitate care produce valori.

Întregul nostru patrimoniu cultural, înfăptuit prin contribuții individuale sau colective, este în final un „produs național”, cum se exprima filosoful român Ion Petrovici. Acest patrimoniu în întregul său s-a produs „prin națiune și nu se poate conserva decât prin națiune. Iată cum, afirmă filosoful român, tendința firească de conservare a eului nostru ajunge la tendința de necondiționată păstrare a naționalității și de neștirbită conservare a națiunii.” Existența creațiilor culturale devine în timp însemn valoric, simbol al spiritualității naționale. De aceea, marilor creații le atașăm semnificații și simboluri care ne răscolesc sufletul, ne activează trăiri de adâncă satisfacție și bucurie, nu numai emoții și liniște estetică, etică, istorică sau de oricare altă natură afectivă și intelectuală. În contact cu ele, resimțim „zguduirea mai adâncă a unei participări mai intime, mai apropiate”. Cu aceasta, diferitele „realizări culturale materiale și spirituale, afirmă Ion Petrovici, devin momente sufletești, încep să participe la o viață străină de ele, la viața sufletească”.

Atașamentul față de cultura națională are nu numai o valoare simbolică, de recunoaștere a apartenenței la o comunitate națională și o dovadă a patriotismului, ci este și o formă de rezistență la agresiunile pseudoculturii proprii sau importate din altă parte de o condamnabilă superficialitate spirituală sau pur și simplu din snobism. Impunerea valorilor naționale în circuitul marilor valori ale lumii este și armă de luptă contra imperialismului cultural, a acelor încercări exprese sau viclene de a minimaliza propria cultură, de a cultiva sentimentul de inferioritate a culturii naționale și de a cultiva exagerat producții, nu de puține ori, de calitate îndoielnică, din alte părți. Astfel, se conservă continuitatea spirituală și culturală în spațiul geografic în care s-a constituit națiunea ca entitate cu determinări specifice și în care ființează prin creații culturale, prin înfăptuiri umane cu valori simbolice, care spiritualizează mediul natural-geografic, existențial, al comunității naționale.

Prin cultură se realizează modul specific de existență a omului ca ființă „care veșnic își depășește creația, dar care niciodată nu-și depășește condiția de creator”. Permanent consumator și creator de cultură, omul contemporan resimte din plin nevoia multilaterală a cunoștințelor, nevoia de a înțelege și a explica mai cuprinzător natura, cosmosul, dar și de a se înțelege mai bine pe sine și pe ceilalți, precum și nevoia de a degusta esteticul și de a-l practica conform regulilor esteticii. Și, interesul său nu se oprește la cunoaștere. El conștientizează nevoia utilizării valorilor pentru a răspunde convingător și eficient provocărilor societății contemporane. În procesul edificării societății globale și globalizatoare, a societății democratice, de înnoire perpetuă a mediului socio-natural și cultural-spiritual, știința, arta, filosofia, sociologia, psihologia, antropologia sunt la fel de necesare și „de nobile”. Lipsa uneia le afectează pe toate celelalte. Prioritățile care apar, condiționate de realitățile existente în cadrul vieții sociale, nu echivalează cu deprecierea celorlalte valori. Contribuțiile lor, într-o permanentă convergență cu scopul fundamental al modelării personalității, se măsoară în progresul social.

Corespunzător acestor considerații de ordin general asupra culturii și rolului său în dezvoltarea societății, a fost creată, în urmă cu cinci ani, *Asociația Culturală Argedava*, de către un grup de inițiativă compus din profesorii universitari Stan I. Florea și Ion Tudosescu, istoricul George Rotaru, medicii Laura Florea și Elena Rotaru, lectorul universitar Doina Stanijevic. S-au alăturat, ca membri de onoare, profesorii Corina și Emil Oprescu, sociologul Mihai Octavian Sachelarie, poeta Denisa Popescu.

În statutul Asociației sunt înscrise obiective care au în vedere evaluarea după standarde moderne cu valabilitate națională și universală a creației culturale românești; atragerea la activitatea de cercetare științifică a intelectualilor și oamenilor de cultură, cu precădere a celor tineri (studenți și elevi); atragerea prin diferite modalități de parteneriat a instituțiilor de cultură din județ și din țară; stabilirea unor legături cu personalități și instituții din străinătate; reluarea unor cercetări sociologice de teren cu o tradiție de peste 80 de ani; editarea revistelor *Philosophia Militans, Omul și Societatea, Soarele*. Aceasta din urmă este editată atât în limba română cât și în limba japoneză.

Îndeplinirea programului Asociației a folosit forme dintre cele mai variate: dezbateri, sesiuni de comunicări științifice, publicarea în volum a studiilor și lucrărilor prezentate în sesiuni, expoziții, elaborarea de lucrări proprii. Revistele Asociației au urmărit readucerea în atenție a aportului original al culturii naționale și reintegrarea sa în sistemul valoric al contemporaneității, lărgirea spațiului comunicării interculturale prin publicarea unor studii de către oameni de cultură, filosofi, sociologi, profesori și studenți, elevi, nu numai din țară, ci și din SUA, Marea Britanie, Japonia, Franța, Italia. Ceea ce este mai rar întâlnit în practica asociațiilor de cultură – organizarea unor sesiuni comune cu participarea elevilor și a studenților – la noi a devenit o obișnuință.

Înscriindu-ne în tradiția culturală românească, am extins colaborarea noastră cu unitățile de învățământ liceal și universitare din județ și din țară. Biblioteca Județeană „Dinicu Golescu” și Inspectoratul Școlar al județului Argeș sunt partenerii noștri deosebit de importanți. Tocmai de aceea, sesiunile anuale și semestriale ale Asociației, studiile publicate în revista *Omul și Societatea* au pus în dezbatere cercetări ale unor profesori din județ, din Râmnicu Vâlcea, București, Sibiu, Mureș, Mehedinți, Dolj, Constanța, de la Institutul de Cercetări Geografice și Institutul de Psihologie, Filosofie, Pedagogie și Teologie ale Academiei Române, cu privire la tradițiile școlii și inovările produse în școala românească actuală, stimularea și dezvoltarea creativității în procesul de învățământ, aportul educativ al școlii, eforturile de modelare a personalității în societatea cunoașterii. A fost editat și un volum, *Micul călător în timp*, cu lucrări originale ale copiilor de la 4 la 11 ani, premiate în urma concursului din mai-iunie 2012.

De-a lungul celor cinci ani, Asociația a căutat să-și extindă colaborările cu parteneri din cât mai multe țări, pentru a asigura schimbul intercultural și a facilita legăturile dintre oamenii de cultură. Un mare interes de cunoaștere și de schimb de experiență culturală l-au prezentat contactele și parteneriatul cu profesori de la universitățile din Kyoto, Osaka, Kynky.

Istoria de lângă noi

Membrii fondatori și cei de onoare au publicat lucrări originale, cu contribuții valoroase la dezvoltarea culturii noastre naționale. Prof. univ. Ion Tudosescu a publicat volumele *Transcendentul în imanent, Eseuri de metafizică și ontologie a umanului, Tratatul de Filosofia culturii*, lucrare de analiză și evaluare critică a valorilor și practicilor democratice contemporane, cu referire directă și la modul în care funcționează sistemul democratic de la noi. Lucrarea *Democrația în societatea contemporană* este una dintre cele mai autorizate apărute la noi în ultimul deceniu.

Stan Florea, Emil Oprescu, George Rotaru au publicat o lucrare de proporții, *Compendiu Astro-Enciclopedic*. Profesorul Emil Oprescu a publicat lucrările *De la infinitul mare la infinitul mic, Lumina,* iar în colaborare cu profesorii George Rotaru și Gheorghe Oprescu, lucrarea *Glasul istoriei pe drumul statuilor*. George Rotaru a realizat și editat una dintre cele mai complexe lucrări privind imagistica educațional-vocațională, o sinteză-memorator pentru mai multe discipline, o carte-bibliotecă de învățătură pentru elevi și de consolidare a cunoștințelor pentru studenți, *Manualul manualelor*.

În tot ceea ce Asociația Argedava a întreprins în acești cinci ani, a urmărit două obiective esențiale: redescoperirea și reevaluarea unor valori culturale naționale și integrarea lor în comunicarea interculturală și antrenarea tineretului, a școlii, în primul rând, la procesul de creare de noi valori și de modernizare a țării. Aceste două mari obiective au izvorât din constatarea noastră că în societatea românească postrevoluționară se manifestă prea mult diletantism, o insuficientă cunoaștere a realităților existente, lipsa clarității scopului urmărit prin reformă, lipsa de documentare cu privire le direcțiile și orientările evoluției societății în plan mondial, inexistența unui proiect concret al viitoarei organizări și dezvoltări social-economice și a unui model cultural de realizat, care să orienteze proiectul de reformă a țării, absența aportului oamenilor de cultură și de știință, a instituțiilor cultural-științifice din țară, a Academiei, a pedagogilor, psihologilor și a reprezentanților de seamă ai științei și culturii în procesul de fundamentare a reformelor, o condamnabilă neglijare și desconsiderare a trecutului, mai ales a celui apropiat. Ori, așa cum ne asigura unul dintre cei mai de seamă pedagogi români, I.C. Petrescu, „Între prezent și trecut este o țesătură strânsă. Concepțiile de azi sunt împânzite cu elemente de-ale trecutului. Nu putem crea o școală a viitorului (și o societate – n.n.), decât sprijinindu-ne pe trecut. A crede că se poate altfel, ar fi să presupunem că tot ceea ce constituie fundamentul ereditar al sufletului nostru s-ar dizolva, ceea ce este cu neputință. În cel mai elementar act sufletesc pe care îl săvârșim astăzi vorbește mai mult trecutul. Miile de generații ce s-au scurs înaintea noastră trăiesc și astăzi prin ecoul faptelor și credințelor lor în acțiunile noastre. Dacă trecutul (…) n-ar avea niciun raport cu viața prezentului, atunci ar fi o pierdere de timp toată strădania de a studia viața și concepțiile (celor) răposați.” Aceeași idee a necesității continuității gândirii pedagogice o regăsim și în opera lui Emil Durkheim: „În adevăr, spune sociologul francez, doctrinele cele mai recente nu sunt născute de curând; ele sunt urmarea acelora care le-au precedat, fără de care, prin urmare, nu pot fi înțelese (…); și astfel, treptat, trebuie, în genere, să ne reîntoarcem destul de departe înapoi”.

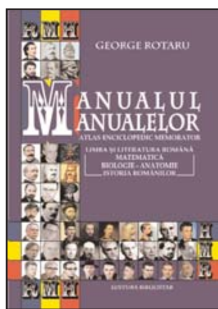
În acest proces de integrare a valorilor de la o epocă la alta, școala are un rol hotărâtor, întrucât este nu numai consumatoare de valori, ci și izvor nesecat de producere de noi valori.

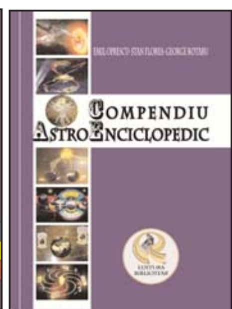
Aici, în școală, dialogul trecut–prezent–viitor întrunește în acord deplin pe cei mai potenți și numeroși creatori de valori, este locul în care conlucrează, în afara oricăror patimi și prejudecăți, reprezentanții tuturor generațiilor, de la copii la elevi și studenți, la cei mai înaintați în vârstă și mai experimentați comunicatori și creatori de valori, profesorii.

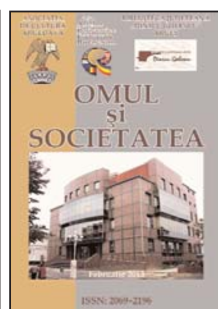
În acest sens, Sesiunea Internațională „Omul și Societatea” dorește a fi un demers pentru implicarea oamenilor de știință, de cultură și a cadrelor didactice din învățământul preuniversitar și universitar în activitatea științifică de cercetare, pentru atragerea tineretului (elevilor și studenților) spre preocupări care să le asigure o înaltă pregătire intelectuală și stimulare a creativității. Proiectul își propune să valorifice și să integreze în spațiul cultural-științific și didactic românesc o componentă importantă a acestuia, și anume, interdisciplinaritatea, și să valorifice experiența națională și internațională

în domeniul educației și învățării prin întărirea și extinderea colaborării cu instituții de învățământ și cultură din țară și din străinătate. Proiectul nostru are în vedere și satisfacerea în condiții de eficiență sporită a cerințelor rezultate din actuala structură a Curriculumului Național pe arii curriculare care

au în comun anumite obiective și metodologii și aplicarea principiului trans– și interdisciplinarității. Coordonatorii acestui proiect și consilierii științifici sunt: prof. univ. Ion Tudosescu, președinte onorific Asociația Culturală Argedava; prof. univ. Stan Florea, președinte executiv Asociația Culturală Argedava; conf. univ. Octavian Sachelarie, director Biblioteca Județeană „Dinicu Golescu”; prof. univ. Tomohiro Moriyama, Universitatea Kynky, Osaka, Japonia; prof. univ. Masafumi Fukumori, Universitatea Kyoto, Japonia; prof. Corina Oprescu, Colegiul Național „Zinca Golescu”; istoric George Rotaru, director CAPERO, prof. Emil Oprescu, Colegiul Național „Zinca Golescu”. Ulterior, în echipa de coordonatori ai Sesiunii Internaționale au fost cooptați: prof. univ. Naoya Nyugaku, Universitatea Tehnologică Fukui, Japonia; lector Viorel Crăciuneanu, Universitatea Pitesti; prof. Tit Tihon, membru Comisia Națională de Astronomie și Astrofizică; lector Petru Crăciun, membru Comisia Națională de Astronomie și Astrofizică; prof. Niculae Dobrescu, membru în Comisia Națională de Astronomie și Astrofizică. În baza parteneriatului nr. 13091/31.10.2012, înregistrat la ISJ Agreș, ISJ devine partener al acestei Sesiuni Internaționale. În conformitate cu protocolul încheiat cu ISJ Argeș, au fost cooptați în echipa de proiect profesorii Florin Gardin, Constantin Biriboiu, Ana Tomozeiu, Cristina Nici Cergan, Loredana Sima Drăcea.

În cele patru sesiuni au fost prezentate și publicate 260 de studii, de 187 de autori și coautori, din țară și din Anglia, Austria, Argentina, Belgia, Canada, Franța, Irak, Japonia, Germania, Mexic, Republica Moldova, S.U.A.

Statutul Asociației prevede acordarea de titluri onorifice sau premierea membrilor săi, colaboratorilor și participanților la activități care s-au remarcat prin calitatea comunicărilor și studiilor, precum și prin contribuțiile la afirmarea societății în viața culturală, științifică, publicistică și de cercetare națională și internațională, la integrarea valorilor naționale și universale în circuitul culturii și la o mai bună cunoaștere a preocupărilor și performanțelor la care au ajuns diferitele culturi.

Asociația a instituit acordarea următoarelor titluri: *Trofeul Argedava, Ordinul Summa cum laude, Hrisov in honoris, Vexillum in honoris, Medalo-placheta „Vexillum tricolorul”, Diploma de Onoare „Neagoe Basarab”, Diplomă de Excelență*.

La cele patru sesiuni științifice „Omul și societatea”, respectiv „Omul și universul”, au participat activ mari personalități din diverse domenii ale științei și culturii. Acestora li s-au acordat titluri și distincții, instituite de Argedava împreună cu asociațiile și fundațiile partenere. Diploma de Onoare „Neagoe Basarab” și Diploma de Excelență au fost conferite tuturor participanților cu lucrări de prestigiu în publicația *Omul și Societatea.*

După cele patru sesiuni științifice „Omul și Societatea”, în anul 2014, Asociația Culturală Argedava organizează Rotonda Științifică „Omul și universul” sub genericul *Invenție, Inovație, Creativitate în Societatea Cunoașterii.*

Această cea de-a cincea manifestare științifică se desfășoară sub girul mai multor instituții și organizații nonguvernamentale, respectiv, Comisia Națională din România pentru UNESCO, Ministerul Educației Naționale, Inspectoratul Școlar Județean Argeș, Biblioteca Județeană Argeș, cu sprijinul Primăriei sectorului 4, București, Primăriei Domnești, Argeș, și a CAPERO-ROTAREXIM Râmnicu-Vâlcea.

Obiectivul esențial pe care-l urmărește este organizarea științifică, bazată pe invenție, inovare și creativitate, a spațiului educațional, pentru buna desfășurare a procesului de învățământ.

Societatea umană are obligația fundamentală de a asigura *complexul formator + habitat* adecvat și corespunzător dezvoltării unui proces specializat, și anume, formarea, instruirea și educația unei populații *speciale*, respectiv, copiii și tinerii unei țări.

Obiectul în acest proces de o importanță vitală pentru dezvoltarea și desfășurarea procesului de învățământ îl reprezintă habitatul ambiental și arhitectural, destinat instruirii, respectiv, spațiul educațional.

Subiectul esențial în acest ansamblu social este factorul uman în formare, respectiv, elevul într-o permanentă evoluție.

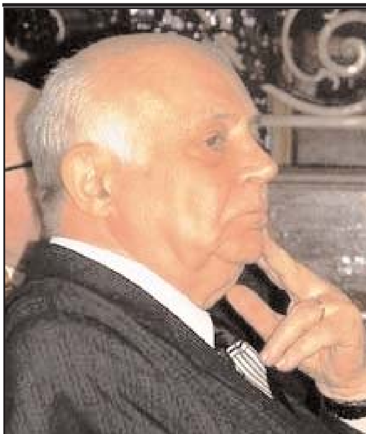
Între subiect și obiect există însă cea mai însemnată componentă a acestui ansamblu – *formatorul* (profesorul, învățătorul, educatorul).

Aceste trei elemente, în existența și viabilitatea lor, concură la dezvoltarea sistemului educațional în societate, având un rol considerabil în formarea factorului uman, ca viitor motor al dezvoltării unei națiuni.

Totodată, o abordare competentă, eficientă și științifică în conducerea și coordonarea sistemului instituțional al învățământului îl reprezintă proiectarea, construirea și organizarea ansamblului ambiental și arhitectural școlar, în speță, a întregului spațiu imagistic-educațional, cu participarea preponderentă a cadrelor didactice (profesor, învățător, educator). Marcantă rămâne, în acest sens, coroborarea calităților, acțiunilor și atribuțiunilor didactico-pedagogice cu arta managerială a lor, pentru punerea în operă a IMAGISTICII SPAȚIULUI EDUCAȚIONAL. Construcția ambientului și spațiului imagistic din unitatea școlară în care formatorul își desfășoară activitatea poate fi realizată cu contribuția elevilor/studenților, odată cu formarea lor practică și dezvoltarea aptitudinilor inovative și creative, obiective esențiale pe care le urmărește Rotonda științifică „Omul și Universul” în societatea cunoașterii.

Seniori ai culturii

Acad. Ștefan Ștefănescu

Acad. Ștefan Ștefănescu s-a născut la 24 mai 1929, la Goicea Mică, județul Dolj. Este membru corespondent al Academiei Române din 1 martie 1974 și membru titular din 11 decembrie 1992. Discurs de recepție: *Românii – „Latinii Orientului” – și conștiința europeană în secolul al XVI-lea* (5 februarie 2009).

A urmat cursurile Colegiului Național Militar „N. Filipescu” de la Mănăstirea Dealu-Predeal și ale Facultății de Istorie din București. A continuat specializarea în bizantinologie și istoria medievală a slavilor de sud la Universitatea „M.V. Lomonosov” din Moscova; în 1957 a devenit doctor în istorie. A fost cercetător (1950-1960), secretar științific și șef al Secției de Istorie Medie și Vechi Instituții Românești (1960-1966) la Institutul de Istorie „N. Iorga”, pe care l-a condus în calitate de director adjunct (1966-1970) și director (1970-1990). Între 1965 și 1966 a făcut un stagiu științific în Franța, la École Nationale des Chartes, École Pratique des Hautes Études, la College de France și Sorbona. A desfășurat o intensă activitate didactică în cadrul Facultății de Istorie a Universității din București; decan al Facultății de Istorie (1975-1977) și al Facultății de Istorie-Filosofie (1977-1984); șef al Catedrei de Istoria României (din 1984). Paralel cu activitatea didactică, desfășoară și o susținută muncă științifică, concretizată în peste 500 de titluri, care îmbrățișează domenii precum: istoria medie a României (*Țara Românească de la Basarab I „Întemeietorul” până la Mihai Viteazul*, 1970; *Principatele Române. Originea și afirmarea lor,* 1991; *Principatele Române în secolele XIV-XVI,* 1992; *Istoria românilor. De la Mihai Viteazul la Constantin Brâncoveanu,* 1996; *Istoria românilor în secolul al XVIII-lea. Între tradiție și modernitate,* 1999; *Istoria românilor. De la afirmarea etnică românească la crearea „Daciei românești” sub conducerea lui Mihai Viteazul,* 2005; *Țările Române în sistemul relațiilor internaționale medievale, sec. XVII-XVIII*, 2006); demografie istorică, istoria instituțiilor (*Bănia în Țara Românească*, 1965; ed. II, revăzută și adăugită, 2009; *Orient et Occident au Bas Danube: fondation des états roumains indépendents,* 1976; *De la Romania la România,* 1981); istoria structurilor socio-politice medievale ale Țării Românești (*Evoluția proprietății feudale în Țara Românească până în secolul al XVII-lea,* 1958; *Țărănimea din Țara Românească și Moldova în veacul al XVII-lea,* 1979; *Relațiile sociale în raport cu proprietatea funciară în secolele XIII-XVI,* 1982; *Țărănimea din Principatele Române în secolele XIV-XVI. Privire sintetică,* 1991, etc.); istoria relațiilor internaționale (*Participarea românilor la lupta de la Grünwald. 15 iulie 1410,* 1964; *Românii și conștiința europeană,* 1995; *Pour une Grande Histoire des Balkans des origines aux Guerres Balkaniques,* Paris, 2004) ș.a. A consacrat studii ample vieții și activității unor personalități proeminente ale culturii românești: D. Cantemir, M. Kogălniceanu, B.P. Hasdeu, Gr. Tocilescu, A.D. Xenopol, D. Onciul, C. Giurescu, V. Pârvan, N. Iorga, P.P. Panaitescu, C.C. Giurescu, A. Oțetea. Se preocupă constant de editarea izvoarelor istorice privitoare la istoria României (*Documenta Romaniae Historica. B. Țara Românească,* vol. II, VI, VII, VIII, XI; *Documente străine despre români*) și a unor instrumente de lucru (*Enciclopedia istoriografiei românești,* 1978; *Atlas pentru istoria României,* 1985; *Reflectarea istoriei universale în istoriografia românească. Bibliografie,* 1986, etc.). S-a numărat printre autorii marilor sinteze: *Istoria României* (vol. II, 1962); *Istoria poporului român* (1970); *Din istoria Dobrogei* (vol. III, 1971); *Storia del popolo romeno* (1971); *The History of the Romanian People* (1974); *Națiunea română. Geneză. Afirmare. Orizont contemporan* (1984); *România. Istorie în documente. Album* (1990); *Istoria economică a României* (1997); *Istoria Românilor* (vol. III, IV, 2001). Membru în Comitetul Național al Istoricilor din România, membru al Academiei Europene de Istorie de la Bruxelles, al Comisiei Internaționale pentru Istoria Adunărilor de Stări, al Comisiei Internaționale de Studii Slave din cadrul Comitetului Internațional de Științe Istorice, membru în conducerea Centrului de Studii Istorice Italo-Române de la Milano. Cetățean de onoare al comunei Călugăreni, al comunei Goicea, ca și al municipiului Craiova. Președinte al părții române în Comisia Mixtă de Istorie Româno-Sârbă a Academiei Române. Laureat al Premiului „Nicolae Bălcescu” al Academiei Române (1967). A fost decorat cu Ordinul „Meritul Științific” (1966), cu Ordinul Național „Pentru Merit” (2000) și cu Ordinul bulgar „Sf. Metodiu și Chiril” (1977). Membru de onoare al Fundațiilor „N. Iorga”, „Mărăști, Mărășești, Oituz”, „Mihai Viteazul-Călugăreni”, „Magazin Istoric”, „Civitas Nova” – Cristian (Brașov).

(După Dorina N. Rusu, *Dicționarul membrilor Academiei Române. 1866–2010,* Ed. a II-a, revăzută și adăugită, Editura Enciclopedică, București, 2010.)

Vocația istoriografiei naționale

Marian NENCESCU

În 1962, când apărea volumul al II-lea din *Istoria României* („De la Feudalismul timpuriu la instaurarea domniei otomane, a doua jumătate a secolului al XVI-lea”), sub egida Academiei Române, Ștefan Ștefănescu, tânăr cercetător la Institutul de Istorie Universală, fondat de Nicolae Iorga și condus mai târziu de Gheorghe Brătianu, îndeplinea „modesta” funcție de secretar științific. Absolvent al Facultății de Istorie, dar și al Universității Lomonosov din Moscova, excela într-o specialitate mai puțin comună cercetătorului român – slavistica bizantină. Director al Institutului era cunoscutul Andrei Oțetea, iar din colectivul de conducere mai făceau parte Stefan Pascu, Mihai Berza, alături de Barbu Câmpina, din păcate curând decedat.

Lucrarea menționată, concepută în 4 volume, tipărite între anii 1960-1964, reprezenta în plan istoriografic prima tentativă românească postbelică de relansare, după o îndelungată perioadă de îngheț ideologic, a modelului istoriografic promovat de Nicolae Iorga, fundamentul școlii naționale de istorie. Semnificativ rămâne faptul că, la o vârstă relativ tânără, de nici 33 de ani, Stefan Ștefănescu are deja conștiința acestei vocații, fiind pus și în postura de a continua, postum, opera lui Barbu Câmpina, în special perioadele ce vizau domniile lui Mircea cel Bătrân, Vlad Țepeș și Ștefan cel Mare. Cu acest prilej, tânărul istoric simte nevoia să completeze lucrarea cu un capitol dedicat „Izvoarelor istoriei Românilor”, în fapt, o continuare a studiilor inițiate încă din 1921 de Nicolae Iorga (în volumul *Istoria țării prin cei mici*), readucând în spațiul public nume de istorici până atunci prohibite sau trecute sub tăcere, precum cele ale lui Constantin C. Giurescu, P.P. Panaitescu, Gheorghe Brătianu sau chiar Nicolae Iorga sau I. Bogdan, savanți ocultați de istoriografia ideologizantă a vremii și ostracizați sub denumirea generică de „istorici burghezi”. În acest context, contribuția istoriografică a lui Stefan Stefănescu, constituită ca o continuare a operei lui Barbu Câmpina, vizează reinterpretarea unor subiecte „sensibile” ale istoriografiei postbelice, cum ar fi „Formarea statului feudal Moldova”, „Formarea statului feudal Dobrogea” sau „Căderea Țării Românești sub dominația otomană, după 1490”.

Ca o continuare firească a acestor demersuri susținute de-a lungul a peste 4 decenii de o impresionantă operă istoriografică, este lucrarea fundamentală, apărută de asemenea sub egida Academiei, intitulată *Istoria Românilor* , la care academicianul, de acum, Ștefan Stefănescu este coordonator (în colaborare cu academicianul clujean Camil Mureșan) la volumul al IV-lea, apărut în 1996, purtând un subtitlu în concordanță cu evoluția actuală a istoriografiei europene: „De la Universitatea creștină către Europa spațiilor”.

Comparând cele două lucrări, apărute la un interval de peste 3 decenii, regăsim aceeași concepție larg integratoare, care plasează știința istorică modernă pe o traiectorie a universalității. Se știe că astăzi istoriografia a depășit etapa simplei restituiri evenimențiale. Istoricul modern este mai degrabă un comparatist, un specialist în domenii „adiacente” precum demografia, sociologia, antropologia culturală, istoria culturii etc., completând adesea practica istorică cu experiența științelor exacte. În acest sens, se înscrie și aplicarea unor modele matematice menite să completeze arsenalul istoriografiei tradiționale, astfel încât se poate spune fără greș că știința istoriei a depășit conceptul de „diagnostic al situației”, pășind hotărât în zona „scrutării viitorului”. Considerații teoretice ample pe această temă face istoricul francez Thiery de Montbrital în volumul *Memoria timpului prezent*, Iași, Institutul European, ideile sale fiind reținute și interpretate de profesorul Ștefan Ștefănescu în studiul „Național și universal în gândirea istorică a lui Nicolae Iorga” (*Memoriile Secției de Științe Istorice și Arheologice*, an XXIV, 2002, Ed. Academiei), în care istoriografia modernă este văzută sub forma unor „cercuri concentrice”, avându-și nucleul în „istoria naturală” și legând astfel istoria spațiului sud-est european de cel al istoriei universale.

Ideea fundamentală susținută de profesorul Stefănescu este că ne aflăm în fața unor adevăruri fundamentale, incredibile, puse la dispoziție de știința istoriei, menite să completeze această „noosferă” în care ne situăm cu toții și speranța că istoria, ca fenomen social, are viitor și este capabilă să facă față unor provocări adesea străine naturii ei. Această concepție larg integratoare, însușită și promovată de-a lungul a 6 decenii de carieră publică (a debutat publicistic în 1954, cu un studiu despre „Rolul boierilor Craiovești în subjugarea Țării Românești de către turci”, în vol. *Studii și Referate de Istoria României*) reprezintă răspunsul românesc la problema istoriografiei, teză susținută sistematic și în cadrul Seminarului de metodologie a istoriei „D. Onciul”, inițiat în 1993 și condus de Ștefan Stefănescu nemijlocit, la Facultatea de Istorie din București.

(Continuare la pag. 22.)

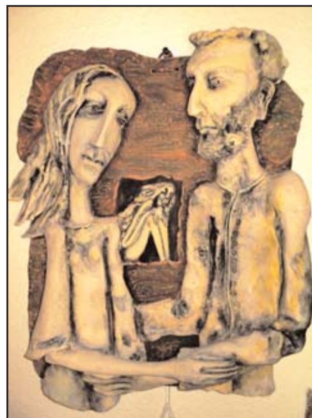
Ştiinţă şi cultură: Interacţiuni şi teorii

Dragoş VAIDA

Metafora privind *turnul de fildeş* în care oamenii de ştiinţă s-ar închide, luând cu ei ceea ce ştiu, pe lângă văditul iz polemic, face un deserviciu important, sărăcind conceptul de cultură, chiar compromiţându-l esenţial. Ar fi astfel promovată o idee falsă, care ar trimite ştiinţele într-o rezervaţie îndepărtată, rupte de restul culturii şi de societate. Această izolare ar fi însă în contradicţie cu numeroase exemple, pe care istoria culturilor ni le pune la dispoziţie, în trecut, dar şi recent. Există mult material, mult mai mult decât am crede, care arată că diferite zone ale culturii îşi găsesc surse de inspiraţie, de interpretare şi de reflecţie în unele domenii ale ştiinţelor cu care *interacţionează.*

Departe de posibilităţile mele, o prezentare a locului ştiinţei în cultură ar necesita analize şi explicaţii ample, nuanţări cu neeconomisit discernământ şi o bibliografie cu foarte multe referinţe, instructive în sine şi convingătoare cât o întreagă argumentaţie. Obligat deci să mă mărginesc, în însemnarea de faţă, amintesc câteva exemple de interacţiune referitoare la literatură şi filosofie şi apoi citez un articol de matematică, un suport teoretic pentru înţelegerea legăturilor care pot fi observate. Adaug că artele şi chiar teologia nu constituie excepţii relative la asemenea legături.

S-a observat de mai multe ori, deşi nu într-o măsură îndestulătoare, că, de pildă, matematica şi literatura nu sunt două lumi care se opun. Edgar Allan Poe, precursor al literaturii SF, şi Umberto Eco, scriitor, filosof şi semiotician (ne-a vizitat ţara), sau, pe de altă parte, Isidore Lucien Ducasse (1846 Montevideo–1870 Paris), pseudonim conte de Lautréamont, poet francez la confluenţa dintre simbolism şi suprarealism (curent de care sunt ataşat), şi alţii au ilustrat în opera lor fascinaţia matematicii asupra unor umanişti.

În plus, cred că pot semnala o posibilă filiaţie care ne conduce de la arta Noului roman, concepută de un Alain Robbe-Grillet (1922–2008) sau Nathalie Sarraute (1900, Ivanovo, Rusia–1999, Paris), la experienţele continuate şi astăzi de valorificare a *obiectivării* din ştiinţe. Micşorarea rolului eroilor se manifestă, de pildă, în romanul *Les Choses* (1965) al lui Georges Perec, în care adevăraţii protagonişti ai povestirii sunt obiecte de consum curent. Michel Jeury face legătura cu science-fiction în *Le Temps incertain.* Piesa *Nouveau roman,* scrisă şi montată de Christophe Honoré, Paris 2012, îi introduce în scenă pe scriitorii Nathalie Sarraute, Jérôme Lindon, Marguerite Duras, Michel Butor, Claude Simon, Alain şi Catherine Robbe-Grillet, Claude Mauriac, Robert Pinget şi Françoise Sagan. Filiaţia pe care o văd ar sta sub semnul *modestiei de spirit şi supunerii la obiect*, identificate de Dan Barbilian în umanismul matematic, vezi [1, p. 222].

Se cade să ne amintim în continuare că marele filosof francez Henri Bergson, ale cărui cărţi le citeam pe ascuns în liceu, în anii de restrişte impusă de regimul comunist, a câştigat în 1877 premiul întâi la un concurs general de matematică. Filosofia şi matematica se împacă, şi nu de ieri. Să ne amintim de Platon, de Descartes şi Pascal, pentru a ajunge la Henri Poincaré, Bertrand Russel şi Gian-Carlo Rota (1932, Vigevano, Italia–1999), cu lucrări în combinatorică şi teoria probabilităţilor, cu frumoase rânduri de istoria teoriei laticilor [4] şi cu studii de fenomenologie à la Edmund Husserl; vezi articolele lui Stéphane Jaffard, *Arts et Mathématiques: des nouvelles interactions?, Images des Mathématiques*, CNRS, 2011, şi *Les mathématiques comme thérapie* (nota 1), *Images des Mathématiques,* CNRS, 2011.

Exemplul de mai jos, de teorie matematică semnificativă cultural se leagă de însemnările mele precedente relative la personalitatea şi opera acad. Gr.C. Moisil. Am amânat referirea la articolele profesorului şi nici acum tratarea nu are nici pe departe amploarea cuvenită. Punctul de plecare propus este memoriul profesorului *Recherches sur la théorie des chaînes* (*Cercetări asupra teoriei lanţurilor*) [2]. Mai cu seamă primele două pagini ale lucrării ne dezvăluie modul cultural în care autorul îşi vedea munca matematică. *Ideea de înlănţuire* este una dintre acelea care îi apar acad. Moisil ca fundamentale, atât în raport cu *logica* – domeniul său de predilecţie – cât şi în raport cu ceea ce autorul numeşte în text *filosofie naturală.* Exemplele nu lipsesc – lanţuri Markov, mecanica (raţională), teoria mulţimilor parţial ordonate.

Autorul ne trimite la lecţiile pe care le-a ţinut la Universitatea din Iaşi în 1938 şi 1939, la un articol publicat în *Revista de Filosofie* din 1939 şi la o conferinţă ţinută la Seminarul de Filosofie a Ştiinţei de la Universitatea din Bucureşti, condus de acad. Octav Onicescu (1892–1983) [3]. Referinţele din paginile citate aduc în scenă mai multe domenii ale matematicii – calculul probabilităţilor, teoria integralei, a operatorilor John von Neumann, ecuaţiile cu derivate parţiale, structurile de ordine după Garrett Birkhoff, văzute de profesor ca o teorie matematică a ierarhiei, cercetările lui Gentzen şi Zermelo ş.a. Este evident că acad. Moisil vede aceste domenii ca având *legături* de substanţă, cercetările plasându-se natural într-un cadru/context interdisciplinar cu înţeles cultural larg.

Să nu las însă referinţele şi noţiunile de mai sus fără măcar scurte explicaţii.

Dora Mezdrea a publicat la Muzeul Naţional al Literaturii Române câteva volume cu tema *Nae Ionescu şi discipolii săi în arhiva Securităţii.* Volumul al III-lea este dedicat matematicianului Octav Onicescu, prieten al lui Nae Ionescu. Prietenia „între ştiinţă şi filosofie, pe viaţă“, după cum scrie Octav Onicescu, între el şi filosoful român, a început în anii când cei doi audiau cursurile de la Facultatea de Stiinţe ale lui Traian Lalescu, a cărui operă a fost editată de acad. Solomon Marcus. Octav Onicescu ar fi fost printre primii membri ai Ligii Naţionale Creştine şi ar fi participat la întrunirile grupului *Rugul Aprins,* la invitaţia părintelui profesor Dumitru Stăniloae (Monica Patriche, *Lumina*, decembrie 2009).

Trebuie însă acum să spun ceva despre noţiunea de lanţ. Într-adevăr, în exerciţiul ştiinţific, suntem învăţaţi să ne definim termenii cât de bine putem şi, deci, să nu îi lăsăm să intre în mintea şi vorbirea celui care ne ascultă sau ne citeşte numai prin puterea de sugestie pe care o au uneori cuvintele. *Lanţul C* este definit de Moisil ca o mulţime de obiecte abstracte, perechi *x/y*, cu care putem lucra, deoarece sunt înzestrate cu o proprietate de plecare: *dacă x/y şi y/z sunt obiecte/elemente din C, atunci şi perechea x/z este în C.* (nota 2)

Articolul pomenit se concentrează asupra calculului matricial în acest context, pentru că, la urma urmei, şi o matrice este o regulă de calcul care pentru o *linie i* şi o *coloană j* ne dă ca rezultat *elementul a(i,j)*, notat *a* indice *i,j,* de la intersecţia liniei *i* cu coloana *j*, de pe *street i* cu *avenue j*, pentru cei ce sunt încă sub impresia unei excursii de sărbători în New York. (nota 3)

Note

1. Articolul se referă la două cazuri de terapie prin matematică – Pascal, cu dureri îngrozitoare de cap, probabil provocate de o tumoare cerebrală, şi DSK (D. Strauss-Kahn), căruia articolul îi atribuie zile de vacuitate intelectuală completă, fără TV sau ziare, cu unghii roase, zile calmate numai de matematică; pentru interesul lui DSK relativ la matematică, vezi articolul acestuia, în colaborare, *Du bon usage de R/S, Revue de statistique appliquée,* tome 26, no 4 (1978), pp. 61-79, în care sunt citaţi B.V. Gnedenko şi A.N. Kolmogoroff, pe care am avut marele privilegiu să îi cunosc şi care au participat la votarea disertaţiei mele, la doctorat.

2. Putem însă extinde definiţia elementelor, înlocuind perechile cu elemente de forma *(u; in(u); out(u); f(x,y)),* unde *x=in (u)* este *nodul iniţial/sursa, y=out(u)* este *nodul final/ţinta* şi *f(x,y)*, este *semantica* asociată, ceva care bagă de seamă/ia în calcul cât de „mare” este legătura dintre *x* şi *y* (gândiţi-vă că lanţul ar fi o autostradă Comarnic-Braşov şi *f* ne spune ce găsim *între*, distanţă sau cost).

3. Ca şi mine cândva, când, după emoţia zborului transatlantic, am împins cu piciorul în cameră valiza bej de vizite CAER şi am întrebat unde este *Fifth Avenue* – „Just round the corner, sir” – avenue unde mi-am petrecut nopţile, în librării deschise încontinuu, citind cărţi *gratis*, care miroseau şi arătau frumos (măcar că după aceea mi-am găsit vocaţia de critic al capitalismului, fără a mă învrednici totuşi să văd prăpastia în care acesta cade *fin de compte* (rom. *urma alege turma*), conform profeţiei leniniste; acum, ce s-o mai caut, că o avem şi pe meleagurile noastre...

Bibliografie

[1] I. Barbu: *Poezii. Proză. Publicistică*, Editura Minerva, Bucureşti, 1987 (Ediţie îngrijită de Dinu Pillat, antologie de Mihai Dascăl, repere istorico-literare de Mihai Dascăl şi Maria Rafailă).

[2] Gr.C. Moisil: *Recherches sur la théorie des chaînes, Ann. Sci. Univ. Jassy*, 27, 1 (1941), 181-240.

[3] O. Onicescu, Gr.C. Moisil, Ş. Ţiţeica, D. Barbilian: *Problema determinismului,* Editura Societăţii Cooperative Oficiul de Librărie, Bucureşti, 1940.

[4] Gian-Carlo Rota: *The Many Lives of Lattice Theory. Notices of the AMS*, 44, 11 (1997), 1440-1445.

Știința, parte a culturii

A mai căzut o stea: astrul Grebenicov

Acad. Ion BOSTAN, Vasile CARTOFEANU, Valeriu DULGHERU

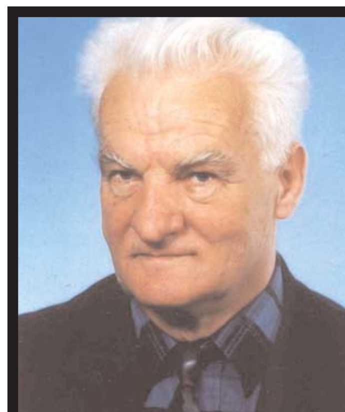

Nu e vorba de astrul Grebenicov, care încă sute de mii de ani va sclipi pe bolta cerească, ci de omul cu nume de astru (vorba distinsului patriot Vasile Puiu), Eugeniu Grebenicov. I-a fost predestinat să facă lucruri mari. Să ne amintim că Eugeniu reproduce nume grecești, care la origine sunt compuse din *eu* „bine" și *gen* „a zămisli, a naște", semnificația inițială a numelor fiind „de neam bun, nobil". Prin tot ceea ce a făcut în viața sa tumultoasă, a demonstrat că și-a meritat din plin numele primit prin botez în România Mare. Bunul nostru pământean, care a devenit deja o legendă ce înnobilează știința matematică, într-adevăr pare să fie din neam bun (precum a fost și Eugeniu Coșeriu și este Eugeniu Doga!), chiar foarte bun. *S-a născut român și a murit român cu sufletul, dar și cu actele în regulă, având cetățenia română solicitată la Moscova.*

Savantul Grebenicov a deschis noi căi în galaxia matematică. Din adâncuri de ani, dânsul a intuit că înainte se merge învățând, deprinzându-i și pe alții să asimileze cunoștințe profunde și vaste în domeniu, matematica devenind cerul vieții sale. „Să nu îți fie teamă să faci un pas mare, dacă trebuie. O prăpastie nu poate fi trecută cu pași mici", spunea cunoscutul David Lloyd George. Și tânărul român din sudul Basarabiei, de la gurile Dunării, Eugeniu Grebenicov, fiu de preot, a înțeles că o prăpastie (cum este cea cosmică) nu poate fi trecută cu pași mici. Drumul spre calea sa înaltă l-a făcut cu pași mari, foarte mari, comensurabili cu infinitatea Universului. A creat „Școala Grebenicov", cunoscută în toată lumea. „Evocarea personalității enciclopedice a lui Eugeniu Grebenicov presupune o amplă incursiune în istoria unei vieți închinate științei și catedrei și constituie o operă dificilă, cu mari responsabilități și rezonanțe, noi venind doar cu un modest florilegiu de amintiri, crochiuri, eseuri, interviuri și secvențe foto", notează scriitorul și filosoful Dumitru Păsat în cuvântul său de deschidere la volumul *Omul și asteroidul Grebenicov,* despre celebrul savant și profesor, care a înscris pe orbita interesului universal geniul și realitățile plaiului natal, ajungând a fi un magician al formulelor matematice, un Copernic al Basarabiei, care a înțeles că slujirea de neam este adevărata virtute a celui consacrat idealului uman, prin care poporul român viețuiește creator și viguros, deopotrivă cu marile culturi ale lumii. „Am fost refuzat, pentru că am declarat că vorbesc limba română și pledez pentru Unirea cu România", spunea cu tristețe marele savant. A fost refuzat la Chișinău și primit cu brațele deschise la Moscova (aceasta de pe urmă știe cum să strângă mărgăritarele).

În alocuțiunea sa la ceremonia de acordare a titlului de Doctor Honoris Causa al Universității de Stat „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca, din 2003, academicianul Eugeniu Grebenicov și-a prezentat ferm apartenența la spațiul românesc: „M-am născut român și am să mor român, căci naționalitatea este precum chipul sau încălțările. Națiunea moldovenească a fost inventată de Stalin, ca și limba moldovenească. Pe românii din Ucraina îi mai accepta ca români, însă pe cei din Moldova nu, ca nu cumva să le treacă prin gând ideea de a se reuni cu frații de peste Prut. E una dintre invențiile cele mai diabolice ale comuniștilor de atunci, pe care o promovează insistent și cei de acum. De aceea, nici nu vor să mă mute în Republică, probabil, fiindcă eu subliniez că sunt român și vorbesc românește. Chiar dacă o bună parte din viața mea am vorbit și am scris rusește, nu mi-am uitat totuși limba mamei. Și nu o voi uita și nu mă voi dezice de ea niciodată. Sunt mândru și solidar cu Academia de Științe a Moldovei, care a știut să apere demnitatea adevărului pe care trebuie să-l slujească. Nu există națiune moldovenească și limbă moldovenească, după cum nu există națiune și limbă oltenească, bănățeană, maramureșeană, bucovineană, transnistreană. Există români și limba română și *punctum*, vorba clasicului. Cu această convingere am să intru și în mormânt."

Ulterior, în alocuțiunile sale de la Congresul al VIII-lea al Spiritualității Românești din 9 octombrie 2004, de la Simpozioanele CUCUTENI 5000 REDIVIVUS organizate la Universitatea Tehnică a Moldovei (2008, 2010, 2012), la Universitatea Tehnică „Gh. Asachi" din Iași și la Universitatea „V. Alecsandri" de la Bacău (2009, 2011), de la marea sărbătoare a tuturor românilor de la 1 Decembrie (participant permanent din 1994, cu excepția anului trecut) academicianul român (prin naștere și suflare) Eugeniu Grebenicov a repetat în permanență această axiomă (nu matematică, ci spirituală).

Profesorul Eugeniu Grebenicov a încetat subit din viață la 29 decembrie 2013, la Moscova, în urma unui atac de cord. Dumnezeu să-l odihnească în pace!

Repere biografice

Academicianul Eugeniu Grebenicov s-a născut la 20 ianuarie 1932 în comuna Slobozia Mare, județul Izmail. Tatăl său, Alexandru Grebenicov, era preot, iar mama învățătoare originară din Galați.

La vârsta de 6 ani, Eugeniu e înscris la școala din Slobozia Mare. În 1938 părinții sunt transferați cu serviciul la Cahul și aici, în 1949, termină Școala Medie Nr. 2. Susține excelent examenele de admitere la Facultatea de Matematică a Universității din Chișinău. Cum se proceda pe atunci, pe lângă comisiile de admitere din instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova se aflau reprezentanți ai instituțiilor de învățământ superior din Moscova, Leningrad și alte orașe ale URSS. Observând capacitățile tânărului Eugeniu Grebenicov, reprezentantul Moscovei l-a înscris la Facultatea de Matematică și Mecanică a Universității „M.V. Lomonosov" din Moscova, pe care o absolvă cu diplomă de excelență. Între 1954 și 1957 își urmează doctorantura la aceeași universitate, iar în 1960 își susține teza de doctorat în matematică. În perioada 1957 – 1960 lucrează ca asistent la Facultatea de Matematică și Mecanică a Universității „M.V. Lomonosov" din Moscova. În anul 1967 susține teza de Doctor Habilitat intitulată *Studii calitative ale ecuațiilor diferențiale în mecanica cerească.* Este conferențiar și șeful Catedrei de Analiză matematică a Universității „Patrice Lumumba" din Moscova (1960-1969), șeful colectivului de matematicieni și mecanicieni la Institutul de Fizică Teoretică și Aplicată din cadrul Comitetului de Stat al URSS pentru Știință și Tehnică (1969-1978), directorul Centrului de Calcul al Universității „M.V. Lomonosov" din Moscova (1978-1988) și director adjunct la Institutul de Probleme Cibernetice al Academiei de Științe a Rusiei din Moscova (1988-1997). Din 1997 și până în 2013 a fost colaborator științific principal în cadrul Centrului de Calcul „A.A. Dorodnițin" al Academiei de Științe a Rusiei din Moscova.

După 1996 a fost, de asemenea, șef de catedră și profesor la Universitatea din Siedlce, profesor la Colegiul Mazovia din Siedlce, Polonia, și profesor la Universitatea Tehnică a Moldovei din Chișinău. A publicat 30 de monografii științifice și peste 200 de articole în reviste de specialitate. A format peste 40 de doctori în științe și doctori habilitați, care activează astăzi în diferite țări din lume: Armenia, Belarus, Israel, Kazahstan, Mexic, Polonia, România, S.U.A. și Republica Moldova.

Recunoașterea internațională a activității științifice

1968 – Membru al Uniunii Internaționale de Astronomie. 1971 – Laureat al Premiului de Stat al URSS în domeniul Științei. 1973 – Laureat al Premiului I al Academiei URSS la concursul de monografii. 1980 – Medalia de Aur pentru succesele științifice ale expoziției URSS. 1983 – Laureat al Premiului de Stat al Consiliului de Miniștri al URSS în domeniul Științei. 1992 – Academician de Onoare al Academiei Republicii Moldova. 1993 – Doctor Honoris Causa al Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca. 1998 – Premiul „Krylov" în Matematică al Academiei din Ucraina. 2003 – Doctor Honoris Causa al Universității Tehnice din Chișinău. 2011 – Premiul „Academicianul Constantin Sibirschi" și Membru de Onoare al Academiei de Științe din Republica Moldova. 2011 – Doctor Honoris Causa al Universității Tehnice „Gheorghe Asachi" din Iași. 2011 – Doctor Honoris Causa al Universității „Vasile Alecsandri" din Bacău. 2012 – Doctor Honoris Causa al Universității „B.P. Hasdeu" din Cahul, Republica Moldova, și cetățean de onoare al orașului Cahul.

Drept omagiu pentru contribuția savantului matematician Eugeniu Grebenicov în știință, în 1991, Comitetul Internațional de Astronomie i-a dat unei planete mici din sistemul solar, cea cu nr. 4262, numele „Grebenicov". Dacă ne-am uita mai atent pe bolta cerească, am putea zări acolo și Basarabia. De altfel, doar 12 români celebri, printre care Mihai Eminescu, George Enescu, Constantin Brâncuși, Spiru Haret au numele eternizate pe firmamentul bolții cerești, dar Eugeniu Grebenicov „…era unicul român în viață, numele căruia îl purta un astru" (vorba maestrului Nicolae Dabija).

(Două pagini dedicate acad. Eugeniu Grebenicov apar și în numărul din luna martie 2012 al revistei, n. red.)

Spontaneitate și sinceritate în tipar de lirism profund

Octavian D. CURPAȘ

Poezia lui Theodor Damian ne surprinde, ne provoacă, ne pune față în față cu realități nu totdeauna comode, într-un cuvânt, poemele sale ne conduc la sinceritate față de sine și față de marele Univers. Nu întâmplător, volumul *Nemitarnice* (Editura Dionis, 2005, 133 p.), de fapt, o antologie de o sută unu poeme, se constituie ca un manifest adresat fiecărui potențial cititor de a cântări în cumpăna dreaptă a rațiunii valorile fundamentale ale existenței și, mai ales, ale rostului de a aparține bogatului spațiu spiritual românesc.

Tocmai de aceea, Theodor Damian reușește prin acest volum de versuri să expună concepte care surprind esența românismului aflat la confluența spiritului dacic, al celui latin și, peste toate acestea, al celui creștin. Din această îngemănare de curente spirituale rezultă forța unei exprimări poetice pline de sensibilitate, de sens, de durabilitate și, mai ales, de vitalitate.

Theodor Damian, scriitor român din SUA, este autorul volumelor *Introducere în istoria creștinismului. Primul mileniu* (2008), *Filosofie și literatură: O hermeneutică a provocării metafizice* (2008), *Pasiunea textului* (2003), *Nemitarnice* (2005), *Semnul Isar* (2006), etc. Theodor Damian este teolog, eseist de factură creștin-ortodoxă, important promotor cultural, editor al revistei *Lumină Lină*.

Asemenea unei piese de teatru în patru acte, volumul *Nemitarnice* ne oferă patru trepte în ascensiunea către înțelesul etern al poeziei. Astfel, pentru început, privim *Prin ochiul mării*, după aceea identificăm un *Armaghedon cu un alt nume,* mai departe înțelegem metafora *Căutătorilor de lut,* pentru ca, în final, să avem parte de *Zborul ancestral*. Patru trepte în devenire, de fapt, patru trepte ale cunoașterii și tot atâtea etape în înțelegerea lirismului profund al lui Theodor Damian. „Marea se apleacă pe fereastră/ eram în spatele ei/ și număram apele/ apele și culorile/ zvâcnetul și culorile/ curajul nerușinat/ revărsarea cu gust și rafinament/ când totul e pe potrivă/ ca torsul pisicii pe cuptorul de lut/ iarna la țară// O, ochiul mării de cucuvea/ noroc că nu face asta/ în fiecare zi/ că pe mulți i-ar trage în ea." (*Ochiul mării*)

Sensul poetic nu se descifrează totdeauna ușor, este nevoie de o anumită putere de pătrundere, care se dezvoltă atunci când iei contact cu scrierile lui Theodor Damian,

fiindcă în fiecare vers este încifrată o experiență, un gând, o trăire, ceva care a făcut parte din viața sa și pe care îl dăruiește mai departe, celor ce vor să citească, să asculte și să înțeleagă. „Peste marile poeme ale țării/ au trecut uragane migratoare/ și le-au smuls penele colorate/ le-au inversat metaforele/ le-au stricat sensul." (*Poemele țării*)

Dar efortul este răsplătit pe deplin prin nenumărate înțelesuri care te conduc mai departe, într-un univers complex și totuși simplu, axat pe principii care se întretaie, se însumează, pentru ca ulterior să se despartă, revenind de fiecare dată mereu altele, cu înțelesuri noi și cu spontaneitatea unei exprimări ce-și află mereu cuvinte potrivite pentru experiențe tot mai profunde, ce se cer a fi comunicate. „Nu știu de cine și de unde/ misterul vieții se pătrunde/ nu știu de unde și de ce/ a apărut deoarece/ nu știu de când și până când/ mă arde ochiul tău plăpând/ nu știu de când, de ce și cum/ mă înghite praful de pe drum/ nu știu de ce și de la cine/ atâta moarte e în mine." (*Nu știu*)

O sursă de inspirație deosebit de valoroasă pentru poezia lui Theodor Damian o reprezintă viziunea teologică creștină, care sub o formă sau alta revine prin diferite teme sau simboluri, oferind o consistență și o profunzime ce depășesc exprimarea laică. Astfel, continuând tradiția unor poeți de factură religioasă în genul lui Vasile Voiculescu sau, într-o anumită măsură, Lucian Blaga, Theodor Damian împletește în experiența concretă a zilelor noastre elemente de teologie, precum și relația lor cu arhetipuri mitice, general umane sau specifice spațiului daco-roman.

În acest sens, putem vedea influența unui anumit gen profetic în poezia *Cel care vine*: „Iordanul s-a tulburat/ spre vărsare/ iarăși s-a aruncat cineva/ în apele sale/ iarăși un Ioan Botezătorul/ și-a făcut apariția/ în pustiul lumii.// E lung drumul până la Iordan/ îți trebuie ani să-l străbați/ ai timp ca să ierți tuturor toate/ și să înveți să te rogi pentru frați// E lung drumul și greu/ până să descoperi izvorul/ apelor sfințite în tine/ și să-L recunoști/ pe Cel care vine."

Astfel, volumul *Nemitarnice* ne poartă prin multiplele exprimări artistice originale și sensibile ale lui Theodor Damian, oferindu-ne ocazia să cunoaștem și să ne cunoaștem, să explorăm fațetele nebănuite ale unei realități uneori contradictorii, alteori raționale, dar întotdeauna sublime și senzaționale, fiindcă, în cele din urmă, viața este un dar extraordinar, irepetabil, de care trebuie să ne bucurăm cu toată ființa noastră. Poezia lui Theodor Damian este un imn al vieții ce învinge, care, deși aparent se oprește, totuși curge mai departe, din eternitate în eternitate.

Spicuiri din memoriile savantului.

Din punctul de vedere al matematicii abstracte am niște rezultate care generalizează metoda universală numită *metoda Krylov*. Teoremele pe care le-am demonstrat 30-40 ani în urmă au dezvoltat direcția foarte vestită în lume care se numește *teoria sintopică Krylov-Bogoliubov*. Dar, din punct de vedere practic, eu și colegii mei, profesorii E. Axionov și V. Diomin, pe când eram tineri, în anii 1962-63 eram deja cu toții doctori, am propus un model matematic pentru cercetarea orbitelor sateliților artificiali care a dat o economie enormă statului sovietic, de milioane de ruble. Acum ea se numește în literatura de specialitate *problema GreDiAks* – Grebenicov, Diomin și Axionov. Până la ea, statul cheltuia la fiecare satelit 50 de mii în loc de o rublă. Cum? În anii 1960, o oră de lucru la cel mai performant calculator din URSS (BESM-6) costa o mie de ruble. Ca să calculezi poziția unui satelit timp de 24 ore, iar în anii 1960 erau vreo sută de sateliți, costa 24 mii de ruble. Lucrau în direcția aceasta vreo 40-50 de calculatoare și se cheltuiau sume uriașe. Noi am descoperit o formulă care reducea esențial volumul calculelor, astfel obținându-se economii de milioane de ruble. Acum toți folosesc metodele noastre. În problema GreDiAks, astăzi se organizează conferințe internaționale. E matematică pură, dar ca omul simplu care e departe de știință să înțeleagă, explic: traiectoria, orbita oricărui satelit în prima aproximație se aseamănă cu o elipsă, dar în termeni exacți, aceasta e o orbită foarte complicată. În primul rând, după fiecare rotație, punctul final nu coincide cu punctul inițial. Nu există o traiectorie care să fie exact închisă, totdeauna există o mică abatere. Un satelit face 15 rotații în 24 de ore, deci se abate și devierea aceasta crește în timp. Ca să calculezi la computer coordonatele, poziția satelitului în orice moment de timp, altădată erau necesare, după cum am spus, cheltuieli enorme. Dar datorită formulei GreDiAks, doar cu creionul și tabelul poți calcula în 2 minute. Atunci s-a discutat în URSS dacă rezultatele în matematică pot fi calificate ca invenție. În fizică și chimie există noțiunea de descoperire. În matematică, însă, nu, pentru că orice teoremă în sine este deja o descoperire. Comitetul de Stat pentru Invenții pornise dezbaterile: putea fi considerată ca descoperire teoria noastră, dar nu s-a luat nicio decizie în acest sens…

Eu am propus, cu 10-12 ani în urmă, o direcție nouă în dinamica și mecanica cerească, în cosmodinamică putem să spunem, care se numește dinamica omografică. E o nouă direcție în matematica aplicată legată de teoria cosmosului. Ea nu putea să apară cu 30 de ani în urmă. De ce? Pentru că atunci când programatorii au demonstrat noile posibilități ale calculatorului, au avansat imediat și posibilitățile matematicii. În toate sistemele vechi de calcul nu existau operații cu simboluri, computerul nu putea să scrie formula: *a* la pătrat plus *b* la pătrat este egal cu *c* la pătrat. De ce? Computerul cere să-i spui cu ce-i egal *a, b, c* și atunci va calcula. Sistemele simbolice de programare care au apărut recent permit să facem toate operațiile algebrice cu formule. În lume sunt două sisteme, Mathematica și MAPLE, care permit computerului să scrie formule. Asta se numește algebră computațională. Eu visez ca în școlile din Republica Moldova, dar și în România, în Rusia, să fie aplicate aceste sisteme computaționale în primul rând în licee. Ca liceenii să învețe matematica folosind sisteme de programare computaționale. În Germania, Polonia, Franța liceenii folosesc aceste sisteme noi. 50-60 la sută dintre liceele Poloniei le folosesc, în Germania cred că 80 la sută. Înainte se numeau sisteme computaționale de calcul, acum se numesc sisteme computaționale algebrice, când computerele lucrează numai cu simboluri. Datorită acestor metode, acum avem un instrument foarte solid de a demonstra teoreme în geometrie, topologie, algebră. La demonstrarea teoremelor trebuie să lucreze logica. Mulți spun: dacă computerele dispun de asemenea programe, la ce bun să mai înveți teoreme? Trebuie promovate alte metode de studiu. Eu am organizat la Chișinău câteva conferințe, am invitat specialiști din Germania, iar la Universitatea Tehnică câteva facultăți folosesc sisteme computaționale algebrice în procesul de instruire. Visez ca și la Universitatea de Stat, unde învață matematicienii, fizicienii, să se extindă această practică. Acest lucru trebuie organizat neapărat. Un astfel de sistem costă 1.500 de dolari. Firmele din Germania, Polonia le instalează, instruiesc 2-3 specialiști, asigură consultanță. Este un sistem nou de demonstrare în matematică și de a o înțelege la un alt nivel. Sistemele computaționale algebrice trebuie neapărat introduse în Moldova.

Poezie fără frontiere

Léo Ferré sau *Avec le temps tout s'en va*

Paula ROMANESCU

Era prin ianuarie 1993. Bântuiam prin Paris. Îmi era datoare capitala lumii (doar nu degeaba aleargă spre ea toți fluturii atrași de mirajul luminii și, deopotrivă, păcăliți de ea, devenind prin propria lor ardere infim combustibil în vetrele visului devorator) cu niște deschideri de uși prin muzeele de atâtea ori invocate în imaginația mea de „copil hrănit cu hărți și stampe" de pe vremea (O, tempora!) când lumea nu era deloc atât de vastă pe cât erau pornirile noastre spre mărginirea ei.

Într-o zi, mi-am permis să „flanez" și eu *sur les grands boulevards*. O fi știut el, Yves Montand, mi-am zis, de ce-i plăcea s-o facă la rândul lui, ba chiar să ne-o spună și nouă cântând. (Cum tot cântând învățam mai altădat' despre o Catiușa zburdalnică dintr-o țară care, nemaiîncăpându-și în fruntarii, a venit și-n vatra noastră și ne-a luat pământ și apă... Noroc că ne-a lăsat cerul cât să-l umplem cu sfinți!...)

În fața celebrisimei săli a lui Bruno Cocatrix, *L'Olympia*, un imens afiș, tot numai lumini curgătoare, vestea că în curând va avea loc recitalul „Léo Ferré". Cunoștință veche, din regatul marelui cânt în care cuvânt și muzici se înnobilează reciproc. Nici vorbă să pot ajunge și eu în sala *aceea*, pentru recitalul *acela*. Pricini, multiple. Am reținut doar argumentul forte că bilet n-aș fi mai găsit oricum... Uitasem că nici banii nu mi-ar fi fost prieteni credincioși care, la nevoie... M-am mulțumit doar să mă așez pe o bancă și, pe o filă din nelipsitul meu carnet de însemnări, am notat: „În țara mea, în casa mea, muzica domniei tale, Léo Ferré, este la ea acasă. Regret că nu voi putea fi prezentă la recital nici de data aceasta, din motive pe care... de ce le-aș mai invoca?! Vă mulțumesc pentru darul de frumusețe pe care ni-l faceți nouă, oamenilor, și, fie-vă viața bogată în timp!" Am semnat, am pus răvășelul într-un plic (aveam cu mine și din acestea, aduse din țară, grijulie cu economisirea oricărui frâncuț, dar și doritoare de a împărtăși celor de acasă istorioare întâmplate, trăite – chiar de mine, Doamne! – în zilele petrecute departe de ei) și, cu inconștiența inocentului, am dus plicul la Olympia și l-am predat unui păzitor care m-a privit ușor amuzat, ușor disprețuitor, după ce va fi cântărit în mintișoara lui pricina acelei scrisorele care nu putea fi decât a vreunei fanatice proaspăt trecute pe la institutul de... înfrumusețare Ana Aslan dintr-un Est prea din cale-afară de sălbatic, dar vajnicul păzitor de uși m-a asigurat că îl va lăsa la recepție.

N-am prea crezut eu că marele cântăreț ar fi dat atenție spuselor mele, dar eu trebuia să-l asigur că în România cântecul lui este receptat cum se cuvine.

Ajunsesem de mult acasă, repetam în gând ori pentru cine ar fi vrut să mă asculte cât de... și de... este Parisul cu toate ale sale. Care nu mi-a fost mirarea când într-o zi a sosit pe adresa mea o scrisoare care, în loc de numele expeditorului, avea desenat un corb. Textul scrisorii (care „scrisoare"?, mai curând o respirare din cele cu care zeii îi ating pe muritori spre a-i învăța cum să transforme clipa care le ține loc de viață în inveșnicire): „Paula, j'espere un jour chanter pour toi. Léo Ferré".

Dar ziua aceea n-a mai apucat să vină. Timpul nu știe să fie generos. O fi fost vreodată?

Poetul compozitor-interpret Léo Ferré a plecat chiar în acel an – 1993 – să moară puțin. Avea 77 de ani.

Citesc din când în când poemele sale reunite în volumul *Poète... vos papiers!* (*Actele, poete!*), apărut la Editions de la Table Ronde, 1956, colecția Folio. Ar mai fi de adăugat că marea casă de editură Seghers a inaugurat colecția *Poésies et chansons, classique*, cu poemele lui Léo Ferré, urmat de Brassens și Brel. Prefața semnată chiar de autor este o adevărată profesiune de credință a unui spirit lucid și caustic căruia îi va fi mereu dor de armonie într-un timp în care (vai!): *Poezia nu mai cântă. Se târăște doar. Păstrează totuși privilegiul distincției, nu frecventează cuvintele rău famate.* (O, tempora! În vremea noastră, a trăitorilor în mileniul trei, chiar cuvintele rău famate au năvălit în sanctuarul poeziei, tranformându-l în lupanar, iar pe ea – preoteasa-zeiță, în prostituată, asemenea acelor rătăcite prin porturile lumii, care nu prea au habar de poezie, iar muzica are pentru ele sunet de hârtie foșnitoare, răscumpărătoare de iubire fără iubire.)

Pentru esteți pică bine să se spună că François Villon a fost un derbedeu, după cum există termeni medicali care nu trebuie să depășească pragul laboratoarelor sau Codexul. Snobismul școlii mă face să mă gândesc la prestigiul pilei de unghii sau la gestul pupatului mâinii. Nu cu pila dai mâinii puritate și nici cu pupatul nu redai tandrețea. Altfel spus, nu cuvântul creează poezie, ci poezia dă cuvântului strălucire.

Versul alexandrin este un tipar cu picioare. Nu se admite să nu fie încălțat cum se cuvine și să-și târșească pe stradă tălpile cusute cu muzică. Poezia contemporană care face proză flutură spectrul alexandrinului ca pe o formă vlăguită și de neatins. Versul e muzică. Versul fără muzică e literatură.

Nu la fel spunea și Verlaine cu al său *De la musique avant toute chose* desprins din *Arta poetică*? Căci, dincolo de muzică (poezie, adică!) *tout le reste est littérature!*

Poemul în proză este proză poetică (atunci când este!). *Versul liber nu mai e vers. Ceea ce este specific versului este chiar lipsa de libertate. Sintaxa versului este o sintaxă armonică în care se includ toate licențele posibile. În artă nu există greșeli de armonie. Sunt doar erori de gust. Armonia se poate învăța; gustul este surâsul sufletului.*

Ce grimasă scălâmbă a ajuns să fie astăzi rânjetul minții celor care se pretind inovatori de limbaj poetic într-un land al cuvântului din care poezia și-a luat tălpășița!

Sufletele care poartă un rictus amar sunt cele care generează prostul gust. Un concert de Bela Bartok este la fel de frumos ca unul de Beethoven. Ce importanță are dacă „alexandrinul" lui Bartok n-are picioarele încălțate elegant atâta vreme cât știe să mă poarte până la stele! De oriunde ar veni, lumina tot lumină ESTE. (...) Albatrosului i-au fost ajustate cu grijă aripile până la a-l reduce la condiția de pasăre de curte. Poetul și le-a ajustat singur. Nu se mai poate aștepta nimic de la un poet căruia i s-a pus botniță, un ins bine parcat, bine fișat, surâzând larg în aventura vedetismului. (...) Poetul zilelor noastre trebuie să aparțină unei caste, unui partid sau tuturor. Să nu se abată din rând. Cel care nu se supune este un om terminat.

Poezia este un strigăt. Ea trebuie clamată la fel ca muzica. Orice poezie închisă în tipar și destinată numai lecturii nu e terminată. Ea capătă sex prin vibrația coardei vocale la fel cum vioara și-l află prin arcușul care o atinge. Versul scris nu trebuie să fie decât versiunea originală a unei fotografii, a unui tablou, a unei sculpturi. De cum ajunge liber, versul face ochi, dar nu mai știe ce vede, citește plat, fără relief, fără muzicalitate. (...) De când arbitrarul, abstractul, a înlocuit sensibilitatea, falimentul ARTEI a început. Arta abstractă este o mizerie magică din care ciugulesc amatorii de saloane deocheate care n-ar recunoaște niciodată pe un Van Gogh pe stradă. Divinul Mozart este divin abia acum; omul Mozart a murit singur și-a fost înmormântat la groapa comună, condus pe ultimul drum de un câine și niște fantome.(...) Se știe că Renoir avea degetele deformate de reumatism, Beethoven era surd, Ravel avea o tumoare care l-a împiedicat să mai compună muzică, se mai știe că s-a făcut chetă pentru ca Bela Bartok să poată fi înmormântat, că Rutbeuf răbda de foame, că Villon fura ca să mănânce, că Baudelaire își spăla singur rufele. Ce importanță au toate astea? Lumina crește doar pe morminte.(...) Singurul drept care i-a mai rămas poeziei este să facă pietrele să vorbească, gândurile tainice să se adune. Va ajunge oare și poezia să se alimenteze la acumulatori nucleari punând sufletul omenesc într-un ierbar, cu zbuciumul lui cu tot? Ca să se poată vinde și disperarea nu trebuie decât să se găsească formula potrivită. Totul e gata: capital, publicitate, clientelă.

Divină, adorabilă anarhie! Tu ești singura invenție a omului, cu toată singurătatea și lipsa lui de libertate. Treceți la scris, poeți! Poezia strigă după ajutor, iar cuvântul Anarhie stă înscris pe fruntea îngerilor săi negri. Cele mai frumoase cântece sunt cele de revendicare.

La școala poeziei nu se învață, se luptă!

Faceți loc poeziei! Așterneți covor pașilor ei trudiți, acordați-vă glasul la diapazonul ei lunar, dați-i un bol de orez, un pahar de apă, un surâs, deschideți porțile spre acest no man's land în care câinii nu au botniță, nici caii zăbale, nici oamenii salarii. Nu uitați că râsul nu-i este propriu omului singur, ci societății. Omul singur nu râde. I se întâmplă uneori să plângă.

Creația lui Léo Ferré este un manifest de sperare, o singurătate care deschide porțile fraternității umane, un surâs cu umbră de lacrimă pe chipul lumii, o conștiință care transformă violența în cânt. Pentru ilustrare, să punem în paralel două poeme ca două rugi păgâne adresate deopotrivă cerului și infernului (cu reprezentanții lor cei mai avizați):

Mulțumesc, Doamne!// Pentru-așternutul alb în care luna/ Ne-ajunge-n patul strâmt, minat de vise/ Și pentru pâinea cea dintotdeauna/ Din care prindem firimituri când, zise/ Ajung spre noi îndemnurile Tale,/ Cu viața așternută la picioare:/ Ridică-te și umblă, de nu, crapă!/ Pentru etern chinuitoarea foame,/ Mulțumesc, Doamne!// Pentru salariile noastre prescurtate/ Ce ne fac zgura zilelor mai hâdă/ Și pentru aurul din zile de departe/ Pentru eterne săptămâni de trudă/ Cu toată furia ce nu adoarme/ Nicicând în suflet, pentru pofte-amare.// Mulțumesc, Doamne!// Pentru pământul nostru fără cer/ Și pentru armele cu cicatrici,/ Pentru copiii otrăviți ce pier/ În paradisuri artificiale, mici,/ Ivite din calicii fără soare,/ Pentru război, pentru eroul care/ Se duce doar spre a muri puțin,/ Doamne, Îți mulțumim!// Dar pentru crucea de pe Golgotă/ Pentru atâtea trupuri crucificate/ Și pentru Fiul Tău jertfit așa/ Cu trupul răni și drept cunună spinii/ Sub cerul nalt ce ni-l imaginăm/ Simbol al Bunătății și-al luminii,/ De ce, Doamne, de ce, Te întrebăm!

Și, cum răspunsul pare să întârzie o dată mai mult, poetul își clamează „mulțumirile" către tabăra adversă cu un „Thank You, Satan!" (Să nu fi putut înțelege iadul graiul din „Orașul-Lumină"?)

Basme de Petre Crăciun, o (re)lectură a imaginarului

Marian NENCESCU

La mai bine de două secole de la semnarea „actului de naștere” a basmului modern, respectiv publicarea, în 1812, a primei culegeri a fraților Grimm, „piatra unghiulară” a analizei acestor creații rămâne interpretarea conținutului acestora. Aceasta în condițiile în care câmpul cercetării se menține practic nelimitat, la avalanșa de basme publicate adăugându-se un număr considerabil de „inedite”, situate, așadar, în afara studiilor sistematice.

Semnificativă rămâne contribuția românească în domeniu, similară sub aspect teoretic celei străine, care a oferit temeiul teoretic al analizei basmului pornind de la rădăcinile sale antropologice, constatând o realitate, și anume, că „basmele se aseamănă uimitor la toate neamurile, chiar și atunci când este peste putință vreun împrumut” (B.P. Hasdeu, *Folcloristica*, vol. I, ediție de Ionel Oprișan, București, Ed. Saeculum, 2003, p. 373).

Problema fundamentală care se pune atunci când analizăm o astfel de relație, de natură categorială, de o complexitate specială, între basme provenind din zone geografice distincte, nu este neapărat legată de analiza „genetică”, cu rădăcini în interpretările de tip antropologic, cât de „calitatea” basmelor, element ce scapă adesea studiilor celor mai sofisticate. Până la urmă, esențial în basm este conținutul etico-filosofic, fie că e vorba de basmele *genuine*, fără autor, fie de cele așa-zis *culte*, respectiv creațiile care au un autor (re)cunoscut, eventual validat ca literat. În acest sens, observația lui G. Călinescu, anume că „basmele sunt bune, anonime sau rele” (*Estetica basmului*, Editura pentru Literatură, București, 1965, p. 5), este valabilă și astăzi, după mai bine de un secol de studii sistematice, cu specificarea că nu există metodă eficace de a stabili dacă un basm e „bun” sau nu, cu excepția liberului-arbitru al cercetătorului.

Mai trebuie spus că basmul, indiferent de zona de unde provine, dacă are autor cunoscut sau nu, trebuie privit exclusiv ca o *creație literară*, esența narativă a basmului regăsindu-se în proză. Tratat, așadar, ca o poveste, o snoavă, o legendă sau chiar ca o nuvelă extinsă, basmul își datorează complexitatea componistică straturilor istorice în care s-a constituit, oferind, sub aspect literar, o împletire firească a realului cu fatasticul, având un flux narativ consecvent, fără elemente imprevizibile care să-i afecteze finalul.

În acest context trebuie privite și basmele moderne, „de autor”, compuse în stil tradițional și adresate unui public evoluat. Or, cum de la Mihai Eminescu și Petre Ispirescu încoace basmele sunt predominant „de autor”, aproape că nu mai este posibilă o analiză a genului în afara acestor termeni teoretici. Un astfel de autor, „modern” în esența concepțiilor sale estetice, exersat în zona literară în special pe latura comunicațională, în calitate de scenarist și regizor de filme documentare pe teme de educație moral-civică, dar și ca prozator de ficțiune, este Petre Crăciun, prezent în spațiul public în triplă calitate, de autor, editor și manager cultural.

Cea mai recentă apariție publicistică a sa, intitulată chiar *Basme* (Editura Zorio, 2013, 136 p., cu ilustrații de Anca Smărăndache), cuprinde un număr de 14 texte cu conținut epic divers, subsumate însă riguros genului tradițional al basmului.

Paradoxal, autorul nu procedează ca un folclorist, nu preia și nu prelucrează motive „clasice” ale basmului, ci folosește doar „haina” genului pentru a comunica observații fundamentale despre viață, care transcend orizontul spiritual al copilăriei. De altfel, total opus opiniei generale, implementate adânc de mediul școlar, basmul și, prin extensie, întreaga literatură pentru copii nu se mai adresează de mult exclusiv publicului dedicat, ci este o literatură pentru adulți, menită să meargă la sufletul copilului ce sălășluiește în fiecare ființă umană.

Observația nu este valabilă doar în cazul creațiilor promovate de Petre Crăciun, ci vizează chiar sensul acestui gen de literatură, aflată astăzi, se pare, într-un impas datorat unei inadecvări evidente. Nu scriind „la mintea copiilor”, ajungem la sufletul lor, ci făcând apel la toate beneficiile *intertextualității,* topind în esența narativă toate experientele fantasticului modern, putem avea o literatură pentru copii care să placă în primul rând adulților, să-i convingă de faptul că merită comunicată celor mici.

Revenind la *Basmele* lui Petre Crăciun (titlul este oarecum generic, creațiile sale fiind, după caz, legende, snoave sau povești, termenul de *basm* fiind mai degrabă cumulativ și categorial) constatăm ușurința cu care autorul se exprimă în limbajul simplu, colocvial, însușire ce trimite, evident, spre *oralitatea* basmului, apoi varietatea subiectelor, cu respectarea riguroasă a *motivelor* tradiționale și, plăcut surprinzător, *fondul etic* profund al fiecărei creații în parte.

Profesor la bază, trecut cu arme și bagaje în zona comunicării media, Petre Crăciun rămâne, în esența substanței sale scriitoricești, un moralist, un atent observator al derapajelor de la etica tradițională. Semnificativă în acest sens rămâne compoziția „Floarea înțelepciunii și Iarba puterii” (în fapt, piesa de bază a întregii colecții), în care eroul, beneficiind de „Floarea înțelepciunii”, magica floare de *drăgaică*, în viziunea autorului, biruie pe fratele său, cel otrăvit la suflet de „Iarba puterii”, însoțită de rele precum lingușirea și orbirea de sine. Tot o *poveste* cu substrat moral este și „Țara Adevărului și împăratul Minciună”, în care eroul, Victoraș (constatăm chiar o predilecție pentru nume comune atribuite personajelor de basm) hotărât să alunge Minciuna din țară, află, după încercări supranaturale, că tocmai împăratul este cel care răspândește în țară acest greu păcat și că leacul este să-l facă să răspundă la trei întrebări, din care să rezulte că preferă Adevărul. În final, eroul îl învinge prin înțelepciune pe împăratul sperjur: „Luminăția Ta, dacă toți supușii mint, înseamnă că cel mai mințit om din toată țara este însuși împăratul. Oare nu ai prefera să ți se spună adevărul?”

Din categoria *snoavelor* face parte și „Fata cea urâtă și omul nătâng”, o exemplificare narativă într-o variantă nouă a proverbului „S-au potrivit ca sacul cu petecul”, sau „Împărăția femeilor leneșe”, în care lenea este vindecată radical, „cu biciul”, după învățătura unui flăcău isteț „călător în țările megieșe”. Concluzia acestei întâmplări cuprinde și o doză de umor, bine temperat: „Cei care s-au nimerit la nunta fetei împăratului cu flăcăul cel isteț povestesc că împărăteasa, bat-o vina!, dădea slugile la o parte ca să facă ea însăși muncile cele mai grele. Se vede treaba că îi folosise călătoria prin țările megieșe[...]”.

Culegerea cuprinde și câteva *legende*, între care „Țara unde oamenii nu visau niciodată”, o parabolă în stil tradițional a nevoii de evadare prin vis și imaginație. Ajutat de Zâna Viselor, un flăcău isteț cuprinde țara oamenilor fără vise într-o vrajă, timp în care, ajutat de mai multe păsări fermecate, mută munții mai la vale, „spre capătul lumii”, lăsând totuși un colț mai înalt, „ca să nu lipsească cu desăvârșire” și munții, pentru a face oamenilor loc de visare. Și astfel, văzând că dispare „zidul de piatră”, oamenii ajung să se simtă cu adevărat liberi, pentru că nici gândul, nici privirea nu le mai erau stăvilite de vremelnicele obstacole.

Ca o concluzie, basmul modern își dovedește, prin creațiile lui Petre Crăciun, proprietatea sa specifică, și anume, *transferabilitatea*, în sensul că poate trece o temă sau un motiv dintr-o structură în alta, fără modificări substanțiale și, mai ales, fără a încălca principiul de bază al logicii formale a compoziției.

Pentru flacăra-n care-l faci să ardă/ *La fel, și pe sărac și pe bogat/ Când caută plăcerea între perne/ Pe-un pat mizer sau într-un mândru pat/ Pentru copiii ce-i aduci la viață –/ Petale anonime-n dimineți/ Trandafirii, petale rubinii/ Din care îngeri noi s-or zămisli/ Clipă de clipă, an de an,/ Thank you, Satan!// Pentru tâlharul care își găsește/ Sub haina ta căldură, bucurie/ Și pentru calea ce-i deschizi/ Spre mari grămezi de bogăție,/ Pentru cel osândit la moarte/ Căruia preoți-ntr-o doară/ I-arată drumul înspre ceruri/ Iar tu-l îmbii c-o-nghițitură/ de rom și-o ultimă țigară,/ Thank you, Satan!// Pentru că faci să iasă stele/ Pe cerul de păreri de rău/ Al asasinilor și, inimi/ Să bată și în piept de târfe,/ Pentru că pomădezi minciuna/ Din mintea grea a tuturor,/ Pentru Bastilia căzută/ (De ce, când totul fu în van?)/ Thank you, Satan!// Pentru strădania cu care/ Preotul cată mielul sfânt/ Pentru poșirca acră luată/ Drept vin sfânt du Chateau Margaux,/ Pentru-anarhistul care-n toată / Viața știe două culori de vis:/ Roș – să se nască-n Barcelona/ Negru – să moară la Paris,/ Thank you, Satan!// Pentru mormântul anonim/ Rezervat domnului Mozart/ Nici cruce, nici prieteni, doar/ Un câine, și-ăla de hazard/ Pentru poeții-adolescenți/ Ce cresc în umbra grea, complice/ A florilor de rău când anii/ Abia le-ajung spre șapt'sprezece/ Thank you, Satan!// Pentru păcatul ce-l sădești/ În cea mai aprigă virtute/ Și pentru greața ce-o așterni/ În așternuturi desfăcute,/ Pentru căpițele pășcute/ De pajiștile-oi și, iată,/ Pentru onoarea de-a nu trece/ Pe la TV-uri niciodată,/ Thank you, Satan!// Pentru acestea toate și în plus/ Pentru singurătatea regilor,/ Pentru rânjetul larg al morților,/ Pentru că legea poate fi călcată,/ Pentru că, iată, pot să cânt în fine/ În lumea-n care botnița se ține/ Nu pentru câini, ci pentru oameni doar,/ Thank you, Satan!*

Poezie violentă și tandră, voce acuzatoare și lucidă, ironie și strigăt mut menit să explodeze în ecoul ascuns cu grijă în chiar adâncul care ne ține loc de suflet, cântecul lui Léo Ferré este traducerea exactă a acelui tablou răvășitor al norvegianului Edvard Munch, *Țipătul.*

Și totuși, pe lume încă sunt și vor mai fi (?!) războaie, și încă vom privi cum mereu alți oameni se vor duce *Defilând, neștiind/ încotro vor sosi, doar pentru că nu vor ști/ spune nu la apelul de tun…/ Și se duc spre-a lupta (pentru cine, nu se știe prea bine!)…// Li s-a spus că-i războiul din urmă și-atât./ Și-au plecat fără vorbă, deși n-au crezut…/ la priviți cum se duc/ Și-n curând vor fi așa,/ toboșari, trompetiști, ucigași…// la priviți cum se duc/ Și-n curând vor deschide/ guri de foc, vor ucide…// Cruci de lemn, „Croix d'honneur” (astea ce-or însemna?)/ Și lupta se reia…// Nu e graniță-n lume pentru dor, viață, cânt./ Suntem cu toții fiii aceluiași pământ…/ la-ți arma, amice!/ Dar să știi că tot ea/ Ți-ar putea apăra/ dreptul tău, legea ta/ Însă, vai! ce păcat/ acest vis minunat/ nu știu bine de ce/ nu-l trăim niciodat'…// la priviți cum se duc/ la priviți cum...*

Poetul s-a dus și el. Fără armă. Dar cântul lui a rămas ecou lucidității în cuvânt. Suntem surzi? Ce-ar fi să învățam odată pentru totdeauna că, dacă *avec le temps tout s'en va*, darul acela buclucaș din cutia Pandorei nu ne va fi fost păstrat chiar fără rost?

Cărţi şi autori

O întâlnire emoţionantă sau *La Mulţi Ani, Maestre Radu Cârneci!*

Ion C. ŞTEFAN

De curând, în cadrul Centrului Cultural al sectorului doi, Bucureşti, în prezenţa unui numeros public, între care peste 20 de poeţi, prozatori, critici literari, actori şi regizori – şi a unei distinse doamne, ambasadoare a Libanului în România, a avut loc lansarea volumului *Profetul & Grădina Profetului*, de Kahlil Gibran, tipărit la Editura Bibliotheca din Târgovişte, 2013, aflat la a patra ediţie, în tălmăcirea lui Radu Cârneci.

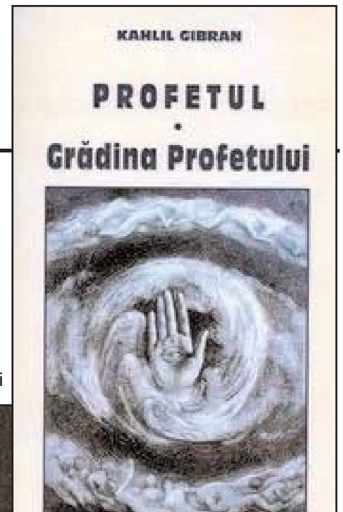
Îndrăgostit de acest celebru rapsod al popoarelor arabe, de fel din Liban, poet, prozator, filosof şi pictor, excelând în toate domeniile culturale amintite, Kahlil Gibran pare înfrăţit prin gândire şi simţire cu Radu Cârneci, deopotrivă poet, editor şi traducător, un mare umanist şi filosof de pe meleagurile carpatine, această asemănare desfătându-i sufletul şi oglindindu-i cugetul în măiestrite *tălmăciri*, reluate de fiecare dată cu o şi mai mare pasiune şi migală, căreia i-a dedicat o bună parte a activităţii sale de traducător, îmbogăţind literatura română cu opere de înaltă valoare, din cultura universală.

Poetul Petru Solonaru ne-a explicat, printr-o scurtă incursiune în cugetarea şi filosofia anticilor, faptul că *tălmăcirea* făcută de Radu Cârneci înseamnă mai mult decât o traducere a cărţii prezentate: e o cuplare sufletească reuşită cu operele marelui creator libanez, poetul român transpunând în limbajul poporului său nuanţele expresive ale celui la care se referă. Şi, pe nesimţite, acest dialog, care se dovedea atât de înălţător şi instructiv, cel puţin pentru scriitorii mai tineri, s-a transformat, dintr-o referire la autorul libanez, într-o oglindire mai amplă a profilului moral şi artistic al celui care se afla în faţa noastră, modest şi măreţ, în acelaşi timp, în pragul aniversării zilei sale de naştere.

Coincidenţa lansării cărţii lui Kahlil Gibran, cu aceea a zilei aniversare a lui Radu Cârneci ne oferea prilejul exprimării unei sincere admiraţii faţă de rapsodul român, printr-o evidentă paralelă (şi asemănare) cu autorul libanez. În sprijinul acestui joc de lumini paralele a venit şi ambasadoarea Libanului, o distinsă doamnă deschisă spre cultură, dovedindu-ne cât de temeinic cunoştea dumneaei viaţa şi opera lui Radu Cârneci, într-o reciprocă amabilitate între marii oameni de spirit.

Poeta şi traducătoarea Paula Romanescu, după o înflăcărată introducere, făcută cu sufletul pe buze, aşa cum îi e în fire, a recitat în româneşte şi în franţuzeşte (pentru o mai bună înţelegere de către oaspeţii noştri) fragmente din operele celor doi scriitori – român şi libanez – cel al timpului prezent şi cel al timpului etern.

Înţelegeam că trăim între culorile înfrăţite ale unui curcubeu, atât de înalt şi strălucitor încât putea cuprinde între aripile sale seminţii şi popoare înfrăţite prin gândire şi talent.

Profetul şi tălmăcitorul

Aureliu GOCI

Un mesaj înălţător, chiar exaltat, care vibrează la ideea sau miracolul fiinţării Omului, îşi descoperă o echivalenţă în viziunea specifică a naţiunii noastre, care a trecut prin perioade negre, de cruntă opresiune şi umilinţă, ca şi prin altele, de glorie şi înălţare, cu acelaşi spirit de înalt echilibru şi de încredere în forţele umanităţii, pendulând între o viziune delicată, graţioasă şi o perspectivă grandios-eroică. Tipul acesta de discurs literar sacralizat, imnic, apologetic, butaforic era cunoscut literaturii române înainte de apariţia cărţilor lui Gibran, chiar de la începuturile moderne ale literaturii noastre, în elegiile eroice ale lui Ion Heliade Rădulescu.

Profetul este o carte sapienţială, de succesive interogaţii şi răspunsuri despre cele mai diverse lucruri care intervin în cotidianul muritorilor. Almustafa, cel ales şi mult iubit, răspunde indirect sau prin eleganţa parabolei întrebărilor puse de cele mai diverse categorii umane, la invitaţia unei femei, Almitra, care doreşte să ştie ce e iubirea. Şi Profetul răspunde: „Când iubiţi nu trebuie să spuneţi *Creatorul e în inima mea, ci mai degrabă, eu sunt în inima Creatorului*".

În variantă europeană, statura Profetului aminteşte pe departe de Socrate, care avea înţelepciune, dar nu şi elevaţie religioasă. Deci, pe rând, vin să-l întrebe pe Profet: o femeie care purta un prunc în braţe, un om bogat, un bătrân, un lucrător, un zidar, un ţesător, un negustor, un judecător, un jurist, un orator, o preoteasă, un dascăl, un adolescent, un literat, un astronom, un sihastru, un poet.

Almustafa, după ce a aşteptat 12 ani în Cetatea Orphales, după ce răspunde întrebărilor, se îmbarcă pe corabie şi ajunge în insula natală. De aici începe Cartea a II-a, *Grădina Profetului*, unde Almustafa ajunge Învăţătorul, dedicându-şi viaţa îndrumării celorlalţi.

Almustafa este sacerdotul iniţiat, biserica sa este natura înconjurătoare, Dumnezeul său este Dumnezeul nostru care se află în biserica aceasta, în cea mai plăpândă frunză şi în mintea cea mai pătrunzătoare. Grandoarea sa profetică are echivalenţă în personalitatea lui San Francesco d'Assisi, „poverello di Cristo".

Gibran este un mare poet al unei ţări mici, dar foarte cunoscută şi prezentă între paginile vechi ale Bibliei, prezentă totodată şi în imaginile contemporane din mass-media.

Traducătorul şi prefaţatorul, poetul Radu Cârneci, îşi elaborează echivalenţa românească nu numai cu înalt profesionalism, dar şi cu performanţă estetică. Atent ca un bijutier care îndreaptă faţetele diamantului, dar şi ca un exeget cu viziune critică, face subtile disocieri în receptarea poetului, a acelui poet deopotrivă libanez şi american, deopotrivă creativ şi în limba arabă, şi în limba engleză. Radu Cârneci survolează vechea metodă a contemporaneizării operei: „Gibran este *Poetul*: dar el este şi *Gânditorul*, profetizând în numele unei lumi a tuturor în egală măsură, stăpânind şi împărţind durerea, izbânda şi eternitatea. Delicateţea sufletului său, agerimea cugetului, viziunile ochiului său interior, simpla dar vasta pătrundere a fenomenelor descoperite în fiecare din parabolele sale, strălucirea stilului său parafrazând adevăruri eterne, fac din autorul *Profetului* un scriitor aparţinând tuturor epocilor..."

Revelaţiile lui Gibran sunt adevăruri eterne receptate de o conştiinţă deschisă, care se confesează cu o frenezie cenzurată şi un patetism bine temperat. Iată discursul vibrant, vital, prin care Gibran a fermecat lumea întreagă şi generaţii succesive de receptori:

„Viaţa de fiecare zi este templul şi religia voastră./ Şi când intraţi înlăuntrul ei, luaţi cu voi întreaga-vă fire,/ Luaţi cu voi plugul şi forja, ciocanul şi lăuta,/ Toate lucrurile pe care le-aţi modelat pentru nevoile ori pentru plăcerile voastre,/ Fiindcă în vis nu vă puteţi înălţa deasupra desăvârşirii,/ Nici cădea mai jos de neizbânzile voastre/ Luându-i cu voi pe toţi oamenii,/ pentru că în adoraţie nu vă puteţi înălţa/ Mai sus decât speranţele lor, nici să vă coborâţi/ mai jos decât deznădejdile acestora.// Şi dacă doriţi a-L cunoaşte pe Creator,/ nu vă preocupaţi de dezlegarea enigmelor;/ priviţi mai degrabă împrejurul vostru/ şi-L veţi vedea jucându-se cu copiii,/ în fulgere braţele întinzându-şi peste pământ,/ căzând cu ploaia.// Priviţi şi Îl veţi vedea în flori surâzând,/ apoi sculându-se/ şi semne făcând cu mâinile în arborii mari."

Prin conceptul de „om vast", Gibran descrie omul arhetipal, omul nelimitat care acceptă binele şi răul care se întrepătrund, se haşurează, dar cu toate acestea ideea de vinovăţie rămâne. Desigur, e ceva aici, nu numai din structura celebrelor *O mie şi una de nopţi,* de multiplicare a modelului spiritual, dar şi din fervoarea occidentală de a varienta adevărul într-o mulţime de ipostaze particulare.

Kahlil Gibran mai reprezintă totodată unul dintre acele cazuri clare de interferenţă a culturilor, când polarizările contradictorii, opozitive, se topesc în marea creaţie, când se întâlnesc Nordul cu Sudul, Estul cu Vestul.

Dacă ar fi cunoscut opera lui Gibran, George Călinescu, cu tot spiritul său speculativ, nu cred să fi asociat poezia erotică şi sapienţială a acestuia cu metafora biblică: „Vino din Liban, mireasă!"

Înființarea Orchestrei Betice de Cameră

Eduardo GONZÁLES-BARBA CAPOTE

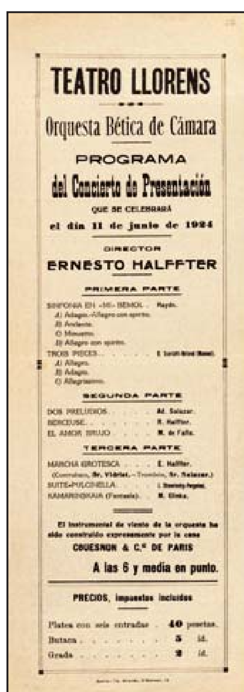
De Paști, în anul 1922, însoțiți de o seamă de personalități marcante ale epocii, Manuel de Falla și Federico García Lorca au întreprins o călătorie la Sevilla, având ca scop studierea îndeaproape a celor mai vechi *saete*. Potrivit informațiilor de care dispuneau, acele cântece din străbuni continuau să se audă la răstimpuri, pe sinuoasele și strâmtele străzi ale orașului. Prin urmare, vizita a fost programată cu un obiectiv clar, depășind cu mult cadrul unui simplu voiaj dedicat deconectării culturale. Se urmărea stabilirea unor criterii de departajare, bazate pe analizele aplicate de muzicologi cântecelor populare, criterii care să fie utilizate ulterior în cadrul Concursului de *Cante Jondo* pe care aceste elite intelectuale urmau să-l organizeze în luna iunie a aceluiași an.

În ciuda zilelor grele de lucru – se pare că delegația granadină a acelor idealiști a parcurs sistematic, zi și noapte, fiecare stradă, pătrunzând până în cele mai ascunse cotloane, cu intenția fermă de a analiza absolut toate saetele valoroase –, Manuel de Falla, fidel condiției sale de catolic, a asistat la unul dintre cele mai importante acte liturgice tradiționale ale Sevilliei: reprezentația celebrei *Miserere* a lui Hilarión Eslava (1). Se pare că acolo, în incinta Catedralei, compozitorul s-ar fi întâlnit pentru întâia oară cu reprezentanții unei generații de sclipitori muzicieni sevillieni, mulți dintre ei deveniți mai târziu membri ai viitoarei Orchestre Betice de Cameră.

La finalul actului liturgic, compozitorul a ținut să-i felicite pe muzicieni și, în special, pe un violoncelist originar din Granada și stabilit în Sevilla, pe nume Segismundo Romero. Potrivit descrierii lui Pascual Recuero, Falla, înflăcărat, i-ar fi adresat instrumentistului următoarele cuvinte: „am plăcerea să-i strâng mâna violoncelistului Andaluziei" (2). Acest salut simplu și sincer fu începutul unei afectuoase și trainice prietenii între cei doi muzicieni, pilon care a stat la baza fondării viitoarei Orchestre Betice de Cameră. Probabil că în chiar acea noapte au vorbit despre muzică și despre posibilitatea unor viitoare colaborări artistice. În fapt, la doar o lună după această fericită întâlnire, Segismundo Romero i-a scris compozitorului, în intenția de a extinde și cultiva relația lor, atât în plan privat, cât și profesional. „Distinse Maestre: […] Doresc cu ardoare să primesc vești de la Domnia Voastră și, pe cât posibil, să vă cunosc proiectele artistice, pe care, așa cum vă promisesem, repet, vă asigur că mă angajez să le susțin și să le sprijin. Puteți conta pe susținerea mea necondiționată și pe aportul meu modest, în calitate de violoncelist". (3) Deși ideea fondării unei orchestre reprezentative pentru cultura andaluză nu este menționată explicit în această scrisoare, totuși, geneza acestei importante instituții orchestrale pare a se întrevedea printre rânduri. Nu întâmplător avem de-a face cu întâiul document pe care Manuel de Falla l-a păstrat în arhiva sa, pe post de mărturie a celei dintâi referiri clare la o apropiere în plan profesional între doi membri fondatori ai viitoarei Orchestre Sevilliene Betice de Cameră.

În noiembrie 1922, Segismundo Romero s-a deplasat la Granada, ca violoncelist, pentru a interpreta *La dolores,* a lui Tomás Bretón. Pentru a-l vizita pe Falla, a urcat în mai multe rânduri, din păcate fără succes, până la capătul înaltei străzi Antequeruela. Pe parcursul acelor luni, compozitorul se izolase intenționat la domiciliul său, departe de orice factor care i-ar fi putut distrage atenția de la obiectivul unic al impulsionării decisive a ultimei sale creații: *El retablo de maese Pedro.* În final, María del Carmen, sora lui Falla, l-a recunoscut și i-a permis să intre, rostind următoarele cuvinte tandre: „Nu sunteți Dumneavoastră Segismundo Romero? De ce nu mi-ați spus din capul locului? Nici nu vă închipuiți cât de des a întrebat fratele meu de Dumneavoastră. Intrați, intrați, îi veți face o mare bucurie." (4)

Vorbiră despre muzică și, în special, despre *El retablo de maese Pedro,* ultima creație a faimosului compozitor născut la Cadiz. Într-un gest puțin obișnuit, se pare că Falla însuși a interpretat câteva pasaje, care i-au captat atenția lui Romero, deși estetica lor inedită l-a împiedicat să realizeze în plenitudinea ei importanța operei. (5) Falla nu uitase nimic din impresia magnifică pe care i-o făcuse orchestra seviliană dirijată de Eduardo Torres, la fel cum nu uitase nici oferta necondiționată a noului său prieten, Romero. Bazându-se pe această reciprocitate, îi sugeră pe loc lui Segismundo posibilitatea de a interpreta în premieră *El retablo...* în capitala Andaluziei. Deși premiera acestei compoziții a constituit fără doar și poate sămânța din care a crescut mai târziu Orchestra Betică de Cameră, nu trebuie să confundăm cele două evenimente. Până în anul 1922, Manuel de Falla nu avusese în plan niciun fel de proiect orchestral, ci pur și simplu se rezumase la a îndeplini o obligație morală, anume aceea de „a fi un bun andaluz, cum consider că sunt, încrezător în faptul că roadele muncii mele vor fi primite în capitala noastră ca o ofrandă din partea unui fiu devotat". (6)

TEATRO LLORENS

Orquesta Bética de Cámara

PROGRAMA

del Concierto de Presentación

QUE SE CELEBRARÁ

el día 11 de junio de 1924

DIRECTOR

ERNESTO HALFFTER

PRIMERA PARTE

SINFONIA EN «MI» BEMOL . . . Haydn.

A) Adagio.–Allegro con spirito.

B) Andante.

C) Minuetto.

D) Allegro con spirito.

TROIS PIECES . . . . . .

A) Allegro.

B) Adagio.

C) Allegrissimo.

SEGUNDA PARTE

DOS PRELUDIOS . . . . Ad. Salazar.

BERCEUSE . . . . . . R. Halffter.

EL AMOR BRUJO . . . M. de Falla.

TERCERA PARTE

MARCHA GROTESCA . . . . E. Halffter.

SUITE-PULCINELLA . . . . I. Strawinsky-Pergolesi.

KAMARINSKAIA (Fantasía). . . M. Glinka.

El instrumental de viento de la orquesta ha sido construido expresamente por la casa COUESNON & C.ª DE PARIS

A las 6 y media en punto.

PRECIOS, impuestos incluidos

Platea con sus entradas . . 40 pesetas.

Butaca . . . . 5 íd.

Grada . . . . 2 íd.

Programul inaugural al Orchestrei Betice de Cameră. Arhiva Manuel de Falla

Înainte de a iniția pregătirile pentru concert, Falla solicită o autorizare expresă, dat fiind faptul că piesa fusese compusă la dorința prințesei de Polignac și, în consecință, drepturile de autor făceau obiectul unui contract privat. Permisiunea i-a fost acordată, printre alte motive figurând și acela că pe scena din Sevilla avea să fie interpretată doar o versiune orchestrală a operei, cu alte cuvinte, fără reprezentare. Grație acestei audiții preliminare, Falla avu ocazia de a perfecționa piesa înainte de premiera ei absolută, cea care fusese programată să aibă loc la Paris, pe data de 13 noiembrie 1923, în incinta reședinței prințesei. (7)

Organizarea concertului a necesitat patru luni de muncă intensă. Între decembrie 1922 și martie 1923, toate eforturile se concentrară asupra rezolvării numeroaselor probleme pe care le implica opera, pentru că *El retablo…* era o compoziție cu mult diferită de genul muzical care se interpreta la acea vreme pe scenele teatrelor sevilliene ale începutului de secol XX. Piesa necesita interpreți capabili să stăpânească un repertoriu de factură nouă, vocea unui copil supertalentat, care să interpreteze partitura exigentă a personajului Trujamán, achiziționarea unei harfe și a unui clavecin (8), instrumente practic necunoscute în Sevilla și, în final, organizarea unei orchestre capabile să se adapteze esteticii muzicale neobișnuite a piesei. Este suficient să spunem că pe atunci nu existau cântăreți buni în Sevilla și, ceea ce era cu mult mai îngrijorător, opera era încă în faza de prelucrare și revizuire, motiv pentru care Eduardo Torres primea la intervale neregulate – uneori chiar la distanță de câteva zile – teancuri de partituri cu conținut ciudat, pline de contradicții care reflectau zbaterea și exigențele stricte ale compozitorului.

Deși probele preliminarii și repetițiile s-au desfășurat sub bagheta capelmaistrului, Manuel de Falla în persoană a dirijat concertele găzduite de teatrul sevillian San Fernando pe 23 și 24 martie 1923. La intrarea în teatru, grație unei idei sclipitoare a lui Federico García Lorca, publicul se trezea dintr-o dată învăluit în atmosfera evocatoare a unor timpuri apuse: „[…] În locul clasicelor reflectoare, poetul dispusese instalarea unor lămpașe care învăluiau scena într-o lumină difuză, mult mai potrivită mesajului originar care se dorea transmis". (9) Întreaga presă locală căzu unanim de acord, elogiind valoarea artistică extraordinară a premierei mondiale, în versiune concertată, a operei. Ca exemplu, cităm următorul pasaj de critică muzicală: „Ca adevărat eveniment se poate considera concertul susținut ieri în teatrul San Fernando. [...] Ziua de ieri va rămâne gravată cu litere de aur în analele Grupării Culte Sevilliene". (10)

La fel ca în urmă cu un an, când asistase la montarea în scenă a *Misererei* lui Hilarión Eslava, Manuel de Falla fu încă o dată profund impresionat de talentul muzicienilor sevillieni. Pe de altă parte, profită de ocazia oferită de șederea sa la Sevilla pentru a face cunoștință cu principalii membri ai Societății Sevilliene de Concerte, instituție care deținea drepturile de organizare a spectacolului cu *El retablo…* Fondată la 1920, această corporație se transformase în primul său an de existență în societatea muzicală cea mai importantă a Andaluziei; ca dovadă, la doar câteva luni de la înființare, înregistrase o creștere fără precedent a numărului de participanți. „Numărul de membri ai fundației se ridică la această oră la 623." (11)

Succesul atât de rapid al Societății Sevilliene de Concerte n-a fost deloc un fenomen întâmplător. Grație Expoziției Universale, prevăzute a avea loc în anul 1929 la Sevilla, orașului i-au fost alocate fonduri care au condus la o stimulare economică fără precedent, funcționând pe post de detonator al uneia dintre cele mai importante transformări din istoria sa. Pe parcursul unui număr limitat de ani, structurile urbane vitale (printre care cele de natură economică, comercială, urbanistică și sanitară) au cunoscut o dezvoltare fără precedent. De asemenea, cultura a profitat din plin în această perioadă benefică; efectele boomului s-au reflectat și asupra fundației, conducând la dezvoltarea și expansiunea unui număr mare de societăți culturale, care răsăreau prin toate colțurile orașului, în vederea satisfacerii cererii culturale în continuă creștere a sevillienilor.

Încă înainte de a părăsi Sevilla și a reveni la locuința sa din Granada, conștient de conjunctura economică, socială, culturală și muzicală mai mult decât favorabilă din capitala andaluză, Manuel de Falla a făcut cunoscută dorința sa de a fonda o orchestră permanentă, pornind de la nucleul de instrumentiști care participaseră la succesul premierei noii sale opere. Din declarațiile făcute de însuși Manuel de Falla, la un an după premiera operei sale, aflăm că acesta a fost momentul în care s-au pus bazele noii orchestre sevilliene: „Regretând în acel moment faptul că nu existau orchestre care să ofere angajamente permanente talentelor existente, corespunzând valorii pe care ar fi meritat-o din plin, am sugerat ideea – primită cu entuziasm de către colegii dragi – de a fonda o orchestră de cameră pe baza intrepreților instrumentali ai *El retablo*..., acesta a fost, repet, originea Orchestrei Betice de Cameră." (12)

→

Meridian cultural

Propunerea maestrului a fost primită cu mult entuziasm. De fapt, pe 31 martie 1923, la doar o săptămână după concertele de la Sevilla, Segismundo Romero i-a adresat lui Falla o scrisoare prin care îi solicita planul exact și componența detaliată a viitoarei orchestre. Surpriza cu care muzicienii sevillieni vor fi citit răspunsul maestrului trebuie să fi fost una de proporții. Departe de modelele folosite în mod tradițional la înființarea unei orchestre simfonice, Manuel de Falla optase pentru o formulă cu dimensiuni mici: „[…] În ceea ce privește Orchestra de Cameră, este clar că numărul instrumentiștilor depinde de operele pe care le interpretează, dar maximul unei formule de coarde ar trebui să fie: 4 sau 5 vioara întâi; 4 viori secunde; 2 sau 3 viole; 2 violoncele și 2 contrabași.” (13)

Manuel de Falla nu a fost un simplu precursor al noilor curente neoclasice în conceperea unei orchestre de soliști. Geniul său s-a manifestat dincolo de aceste limite, tinzând spre specializarea Orchestrei Betice de Cameră inclusiv pe muzică clasică, în special, cu intenția de a reda repertoriului ei sonoritatea sa originară. (14) Pornind de la cele menționate aici, putem spune că Orchestra Betică de Cameră era singura de acest gen, neexistând precedent în lume, în rândul formațiilor de cameră, care să dispună de un postulat estetic atât de elevat. Compozitorul însuși, mândru și perfect conștient de valoarea artistică a noii orchestre, a făcut cu prilejul concertului inaugural al Beticei următoarea declarație: „[…] În nicio altă țară nu există o grupare simfonică pe care să o putem compara cu Orchestra Betică de Cameră, care să funcționeze în regim permanent și să beneficieze de caracter autonom perfect definit.” (15) Într-adevăr, Falla avea temeinice motive de mândrie, pentru că, după părerea sa, era întâia dată când o orchestră redusă, compusă din soliști, excludea în mod intenționat din repertoriul său obișnuit muzica romantică și se concentra asupra celor două stiluri muzicale atât de contrarii și aparent ireconciliabile: cel clasic (aici intră opere compuse, spre exemplu, de Bach, Haendel, Haydn și Mozart) și cel modern (piese de muzicieni precum Falla, Debussy, Ravel, Halffter, Honegger, Milhaud, Roland Manuel, Stravinsky, Migot, Auric, Satie și Malipiero).

Nu toate detaliile legate de înființarea Orchestrei Betice de Cameră s-au derulat în condiții favorabile. La momentul punerii în practică a proiectului, membrii fondatori (Manuel de Falla, Segismundo Romero și Eduardo Torres) s-au confruntat cu o dificultate majoră: finanțarea proiectului. Se știe că au solicitat subvenții tuturor administrațiilor publice andaluze și că au cerut până și ajutorul unor familii sevilliene influente, dar, din păcate, toate eforturile lor au rămas fără rezultat. Îndeosebi reacția familiilor sevilliene a trezit atenția compozitorului, pentru că niciodată nu-și imaginase că acele persoane, aparent entuziaste când era vorba să susțină proiecte muzicale, aveau să-i refuze atât de tranșant sprijinul. La apelul său de a-i acorda suport economic, aceleași personalități care se implicau cu trup și suflet în îndeplinirea sarcinilor obositoare și solicitante ale consiliului director al Societății Sevilliene de Concerte, pur și simplu au amuțit: „[...] Este realmente ciudat, ținând cont de numărul mare de persoane bogate care există în Sevilla, cum nu s-a găsit nimeni dispus să ofere orchestrei noastre, în această perioadă de formare, sprijinul său eficient.” (16) În ultimul moment, Societatea Sevilliană de Concerte a oferit consiliului fondator, aflat deja în agonie, un împrumut în valoare de 5.500 de pesete. Suma obținută era total insuficientă, dar fără acest ajutor orchestra nu ar fi fost capabilă nici măcar să susțină concertul de prezentare.

Au existat situații cu adevărat „donquijotești” legate de fondarea Orchestrei Betice de Cameră, pe care nu le putem prezenta din lipsă de spațiu, însă nu putem încheia acest subiect fără a menționa faptul că Arhiepiscopul Sevillei i-a refuzat lui Eduardo Torres dreptul de a exersa funcția de dirijor al noii orchestre, pe motiv că nu cadra cu condiția sa de sacerdot și capelmaistru al Catedralei. Până și Manuel de Falla, un catolic exemplar, nu a înțeles decizia luată de Eustaquio Ilundáin: „Regret profund faptul că [Eduardo Torres] nu poate dirija Orchestra Betică. Este clar că am luat cunoștință despre inexplicabila poziție a Arhiepiscopului în această chestiune.” (17) Nenorocul lui Eduardo Torres i-a permis tânărului Ernesto Halffter, la cei numai nouăsprezece ani ai săi, să se transforme în dirijorul aclamat al uneia dintre cele mai speciale orchestre din lume. Odată depășită scurta perioadă de început, care poate fi calificată drept etapă de „formare” și care s-a desfășurat sub directa îndrumare a lui Manuel de Falla – care, în mod curios, era complet lipsit de experiență în astfel de operațiuni didactice –, tânărul Halffter face față în mod strălucit importantei misiuni culturale care îi fusese încredințată.

Manuel de Falla „salutându-l” pe don Quijote. Veneția, 1932, Arhiva Manuel de Falla

După depășirea, mai mult sau mai puțin, a dificultăților începutului, încheind cu brio un an de repetiții asidue, orchestra putu să interpreteze concertul inaugural pe data de 11 iunie 1924, în incinta Teatrului Lloréns. Acest eveniment a reprezentat o mare realizare culturală, care, din nou, a situat Sevilla – un oraș care nu dispunea de niciun fel de tradiție muzicală simfonică – în linia întâi a avangardei muzicale mondiale. Fondarea Orchestrei Betice de Cameră i-a adus lui Manuel de Falla o enormă satisfacție personală și profesională. Trebuie să ținem cont de faptul că nu avem de-a face cu simpla naștere a unei orchestre sevilliene. Conform legatului lăsat de mentorul său, noua instituție muzicală era chemată să devină orchestra Andaluziei, păstrătoare a artei andaluze și instrument fidel al avansului muzical spaniol.

Note

1. De fiecare dată când se organiza în Sevilla un eveniment muzical de seamă (în afară de opere, zarzuele și alte genuri minore), capelmaistrului Catedralei îi revenea sarcina de a recruta instrumentiștii cei mai talentați de prin numeroasele teatre lirice existente în oraș.
2. Pascual Pascual Recuero, *Manuel de Falla: Cartas a Segismundo Romero,* Granada, Ed. Ayuntamiento de Granada, 1976, p. 21.
3. Scrisoarea lui Segismundo Romero către Manuel de Falla, Sevilla, 29 aprilie 1922, Arhiva Manuel de Falla.
4. Manuel Orozco, *Manuel de Falla*, Barcelona, Ed. Destino, 1985, p. 160.
5. Ibidem, pp. 160-161.
6. „Orquesta Bética de Cámara”, *El correo de Andalucía,* Sevilla, 6 iunie 1924.
7. Suzanne Demarquez, *Manuel de Falla*, Barcelona, Ed. Labor, 1968, p. 146.
8. Confruntați cu imposibilitatea de a dispune de un clavecin în ziua premierei, acei ingenioși muzicieni s-au gândit până și la posibilitatea de a adapta un mecanism special unui pian tradițional, cu scopul de a imita sunetul clavecinului, lucru care ne ajută să ne formăm o idee despre precaritatea mijloacelor de care dispuneau: „Exceptând țambalul, deținem toate celelalte componente în Sevilla, iar în ce privește aparatul pentru modificarea sunetului pianului, veți avea Dumneavoastră amabilitatea de a-mi indica unde l-aș putea găsi sau în ce măsură este posibilă construirea lui în această fabrică de piane, în care, cu multă plăcere, am fi dispuși să-l facem.” Scrisoare din partea lui Eduardo Torres către Manuel de Falla, Sevilla, 11 ianuarie, 1923, Arhiva Manuel de Falla.
9. Juan José Abad, *Manuel de Falla*, Barcelona, Ed. Labor, 1991, p. 156.
10. „Societatea Sevilliană de Concerte: *El retablo de maese Pedro*, de Manuel de Falla”, *El Liberal*, 24 martie 1923. Prin glasul lui Ángel Sagardía aflăm că aceste acțiuni culturale au atras inclusiv comentarii din străinătate, fapt fără precedent până atunci în Sevilla: „La premiera *El retablo*... în Sevilla au asistat critici muzicali ai ziarului *The Times* și ai altor publicații străine, fapt care demonstrează efectul senzațional pe care l-a produs în întreaga lume muzicală întâia audiție a ultimei opere a lui Falla.” Ángel Sagardia, *Manuel de Falla*, Madrid, Ed. Unión Musical Espanola, 1946, p. 48.
11. „Societatea Sevilliană de Concerte: a doua audiție a Corului Ucrainean”, *El liberal*, 2 decembrie 1921.
12. „Orquesta Bética de Cámara”, *El correo de Andalucía*, Sevilla, 6 iunie 1924.
13. Scrisoarea lui Manuel de Falla către Segismundo Romero, Granada, 5 aprilie 1923, Arhiva Manuel de Falla.
14. Prin acest criteriu istoricist, bazat pe restituirea sonorității originale a repertoriului muzical al secolului al XVII-lea și al XVIII-lea (baroc și clasic), Manuel de Falla s-a situat înaintea timpului său. Trebuie să ținem cont de faptul că, în acele vremuri, marile orchestre simfonice, compuse de regulă din peste optzeci de muzicieni, interpretau fără niciun fel de restricție acest delicat repertoriu conceput la origine pentru formații instrumentale minuscule, care arareori depășeau douăzeci și cinci de interpreți.
15. „Orquesta Bética de Cámara”, *El correo de Andalucía*, Sevilla, 6 iunie 1924.
16. Scrisoarea lui Manuel de Falla către Eduardo Torres, Granada, 2 mai 1924, Arhiva Manuel de Falla.
17. Scrisoarea lui Manuel de Falla adresată lui Segismundo Romero, Granada, 18 decembrie 1923, Arhiva Manuel de Falla.

(Traducere de Gabriela Căluțiu Sonnenberg)

Din învățături...

Iar domnul acela care are minte multă, aceluia îi slujesc slugile și care din slugile lui îi este prieten, acela-i slujește cu osârdie și cu dreptate. Iar de-i va fi careva din slugile sale dușman și nu va vrea să-i slujească, tot îi va fi apoi prieten, căci îl vede destoinic și sănătos la minte. De aceea, când îl văd că este întreg la minte și destoinic, și oștenii lui îi stau în față la slujbă cu frică și temere. Pentru ce? Pentru că toți vor cunoaște cum sunt domnii întregi la minte. Căci domnul care este întreg la minte are și multe fapte, și câte le face cu mintea, toate sunt spre binefacere. Astfel, mintea se află în trupul omului asemenea steagului când stă în mijlocul luptei, iar în luptă toată oastea privește la steag. Și până stă steagul în luptă, acea luptă nu se cheamă biruită, chiar dacă are năvală grea spre sine, iar ei toți privesc spre steag și toți se strâng în jurul lui. Iar dacă cade steagul, toată oastea se risipește și nu se știu unul cu altul și încotro merg.

Asemenea este și domnul: până stă mintea lui într-însul întreagă, toți oștenii lui se strâng împrejurul său, ca și oștile împrejurul steagului, și iau învățătură și înțelepciune de la domnul acela; și nu numai slugile lui iau învățătură și înțelepciune, ci și alții din alte țări poftesc să ia de la dânsul învățătură și înțelepciune. Iar dacă slobozește domnul trupul său spre desfrânare și spre beție și spre altele, pe care nu le iubește Dumnezeu, și-și pierde nădejdea și frica lui Dumnezeu și înnebunește în puterea lui, atunci Dumnezeu se mânie pe dânsul și nu-i face alt rău mai mare decât mai întâi îi ia mintea. Deci, dacă îl lipsește de minte, de atunci nicio faptă bună nu vei mai găsi la domnul acela, nici cinste nu va mai avea de la slugile lui și de la alți domni care sunt împrejurul lui. De aceea, el le va fi numai de ocară și de râs, iar slugile lui se vor împrăștia de la el, ca și ceara care se topește. Căci până a stat steagul lui, și ei toți au stat împrejurul lui și au privit la el, iar când a căzut steagul, ei toți au luat-o la fugă și nu știau unul de altul încotro s-au împrăștiat.

Popas în China: repere mitologice

Ion PĂTRAȘCU

Dorința chinezului este de a lăsa o lume mai bună decât cea pe care a găsit-o.

Abordez această temă în dorința de a ajuta, cât de cât, la mai buna înțelegere a punctului de plecare al uneia dintre cele mai vechi și strălucite civilizații ale omenirii. Nu vreau să se creadă că, refugiindu-mă în mitic și legendar, aș dori să ocolesc datele științifice ale apariției și evoluției lumii chineze. Nu! Pur și simplu mă gândesc la faptul că am avut privilegiul să parcurg trasee foarte interesante spre izvoarele civilizațiilor chineză, egipteană, mesopotamiană și elenă. Așa am înțeles că toate aceste popoare vechi au avut o perioadă a copilăriei, pe când au deschis ochii într-o lume necunoscută, cel mai adesea ostilă. Primele încercări ale omului de a înțelege și explica fenomenele naturii se găsesc înmănunchiate în miturile și legendele popoarelor.

Acestea fiind zise, vă propun să mergem împreună și să *batem* la usa strămoșului chinez și al Universului, în același timp. Însă, doar eroii unui basm de al nostru ne-ar putea ajuta să ajungem până la poarta lui, deoarece chinezul își închipuia Universul ca pe un haos total, sub forma unui *ou roșu imens*, în care strămoșul Pan Ku aștepta de 18.000 de ani ca cele două elemente fundamentale, yin și yang, să intre într-un echilibru perfect, pentru a-și putea face și el apariția. Când a ieșit din ou, cele două găoci au devenit una Cerul (yin) și cealaltă Pamântul (yang). Poate că el chiar știa că, de atunci încolo, filosofia chineză de viață se va baza în întregime pe aceste elemente dualiste, în deplină opoziție, dar și indispensabile, care reprezintă masculinul și femininul, pozitivul și negativul, lumina și întunericul etc.

Echilibrul armonios dintre oameni și natură este firul roșu al civilizației chineze. Condițiile climaterice au influențat profund credințele oamenilor. De aceea, pentru ei era vital să asigure, chiar și prin forțe magice, un echilibru armonios al acelei naturi discreționare, care îi îngrozea pe chinezii primelor începuturi. Teama era iscată chiar de primul lor strămoș, Pan Ku, pentru că de comportamentul lui depindea întreg Universul. Astfel, când Pan Ku era vesel, cerul se însenina; când era mânios, cerul se întuneca; suspinele lui deveneau uragane; lacrimile se transformau în potop; când clipea, un fulger brăzda cerul; dacă mai și sforăia, atunci se porneau tunetele și trăznetele. Când a murit Pan Ku, tot după vreo 18.000 de ani, din corpul lui s-au format toate bunurile din cer și de pe pământ: soare, lună, munți, râuri, pământ fertil (din carnea lui), păduri, iarbă, flori etc. Scheletul s-a transformat în comorile pământului, sudoarea în roua dimineții, iar măduva în mărgăritare și jad.

Acest prim strămoș moare și lasă moștenire un Univers cu o configurație inedită: Cerul de formă rotundă, iar Pământul un pătrat, care în mijloc avea *Împărăția (Imperiul) de mijloc,* adică China de astăzi. Era însă o moștenire lipsită de viață. De acest lucru s-a ocupat zeița Nu Wa, apărută direct din pământ, adică din carnea lui Pan Ku (Athena grecilor apăruse din capul lui Zeus). Avea și un frate, Fu Xi, ambii cu trup de dragon, care până la urmă s-au căsătorit, din necesitatea de a asigura acel echilibru necesar dintre yin și yang. Simțindu-se destul de singură, zeița s-a apucat să modeleze, la început animale, iar mai apoi ființe umane. Totul se întâmpla în Valea Fluviului Galben (considerat *Râul Mamă* al națiunii chineze), folosind lut galben, din care a apărut rasa galbenă. Nu mai contează dacă Nu Wa le-a suflat viață figurinelor sale sau dacă ele se animau imediat ce luau contact cu pământul (născut din carnea lui Pan Ku, desigur). Se susține, însă, că acele ființe erau gureșe și jucăușe din primele momente, chiar strigau în cor *mama.* Zeița nu a fost însă dreaptă cu aceste creații ale sale: ființele umane modelate din lut galben erau sănătoase și nobile, cele făcute din noroi simplu erau sortite să fie sărace și bolnăvicioase.

Părăsind tărâmul mitologic, ajungem în fața oamenilor de știință, care au alte date și, ca urmare, opinii diferite despre geneza poporului chinez. Încă din antichitate, legenda zeiței creatoare, Nu Wa, a fost pusă la îndoială. Primul care s-a pronunțat a fost Qu Yuan (340-278 î.Hr.) care, în poemul său filosofic *Întrebând Cerurile*, cugeta: *dacă avea formă fizică, atunci pe ea cine a creat-o?* Apoi, în epoca modernă, în raport de descoperirile arheologice și progresele diferitelor ramuri ale științei, s-a crezut că *Omul din Beijing* a fost la originea chinezului arhaic. Însă, mai apoi, pe baza analizelor ADN, geneticienii chinezi au concluzionat că și asiaticii provin tot din *Eva africană.*

O scurtă și rapidă incursiune în mitologia chineză ne ajută să înțelegem cum s-a format poporul chinez și ce rol joacă elementele de mit și legendă în cultura și tradițiile sale. Fără îndoială că, în efortul lor de a înțelege și eventual a controla, fie și prin mijloace magice, stihiile naturii, chinezii au căutat, în permanență, acel echilibru, acea armonie dătătoare de liniște și viață. Ca și alte popoare vechi, ei și-au creat propriul Panteon, cu o puzderie de zei, pentru fiecare fenomen neînțeles. Au pornit de la zeii primordiali, Cerul și Pământul, urmați, în ierarhie, de dragon, ajungând până la urmă să se închine și să aducă ofrande pentru soare, lună, ape, munți, păduri și multe altele. Exista însă o ordine strictă a comunicării cu Panteonul. Împăratul era singurul care ținea legătura cu zeii Cerului și Pământului.

Și, pentru că și atunci erau oameni buni și oameni răi, chinezii au avut și ei propriul concept despre rai și despre iad. Paradisul era imaginat pe o insulă din Marea Chinei de Est, unde locuiau doar zeii și sufletele celor drepți, în palate de aur și argint, având la masă orezul cel mai fin și vinul cel mai bun. Filosofia taoistă susținea că acolo se cunoștea secretul vieții eterne și al producerii aurului. Împărați creduli, precum Huang Di (221-210) și Wu Di (265-289), și-au trimis chiar emisari *la fața locului.* Conceptul privind iadul se baza pe ideile taoiste și budiste privind viața de apoi. Infernul chinezilor avea un șef suprem, care supraveghea zece săli subterane de judecată, unde era pedepsit cu cruzime orice păcat. Pentru cei care se pocăiau, exista sansa de a bea din *elixirul uitării,* pentru a se *reîntrupa* apoi în animale și chiar în oameni, privilegiu pentru cei săraci și bolnăvicioși.

Filosofii chinezi au o viziune aparte asupra miturilor și legendelor. Astfel, confucianiștii au încercat să vadă lucrurile prin prisma rațiunii, ajungând să confere statut de conducători pământeni unor personaje imaginare, precum zeii și eroii. În gândirea taoistă, din contră, personaje reale din istoria Chinei erau trecute în rândul zeilor. (O coincidență interesantă: în Podișul Mexican, nu departe de Mexico City, s-a descoperit capitala unui imperiu amerindian necunoscut, cu numele de Teoțihuacan, care în traducere înseamnă *locul unde oamenii devin zei.*)

(Urmare din pag. 13.)

Ca o exemplificare a acestor considerații teoretice este și capitolul, cu totul sporit și actualizat, privind „Izvoarele istoriei Românilor", ce prefațează volumul al IV-lea al *Istoriei Românilor*, unde, ca o noutate de natură istoriografică, sunt menționate surse ce vizează viața privată, de la registre de breaslă, la catastife de averi, inclusiv scrisori particulare și pomelnice de mănăstire. Alături de surse „clasice", precum izvoarele arhivistice, colecțiile de documente, editate de-a lungul vremii de la Nicolae Bălcescu și Mihail Kogălniceanu, până la P.P. Panaitescu și I. Bogdan, de la documentele otomane și turcești la izvoarele diplomatice, ochiul istoricului reține inclusiv elemente aparent „mărunte", precum chitanțe emise între negustori, acte de judecată sau registre de conturi, inclusiv surse „beletristice" și folclorice.

Este și acesta un model de erudiție, de acribie în culegerea și selectarea de documente, dar mai ales de gândire superioară pentru valorificarea *educativă* a istoriei, „cheia înțelegerii frumuseții ei", cum o numea Ștefan Ștefănescu.

Format spiritual în spațiul de aleasă trăire națională din Liceul Militar „Nicolae Filipescu" de la Mănăstirea Dealu (este absolvent, seria 1947-1948, al ultimei promoții a acestei prestigioase instituții de învățământ, păstrătoare a relicvei sfinte a neamului – capul lui Mihai Viteazul) și credincios „Principiilor generale ale disciplinei și educației militare" insuflate acestor elevi de elită ai școlii românești, având ca „temelie a cinstei ostășești credința și iubirea pentru Patrie și Tron, precum și iubirea adevărului și dreptății" (v. lucrarea *Simboluri ale devenirii românești* de Alexandru Manafu, Târgoviște, 2012), profesorul Ștefan Ștefănescu rămâne fidel crezului formulat cândva de Nicolae Iorga, „Cine uită, nu merită", susținând că „un popor demn trebuie să voiască în orice moment, după porunca înaintașilor și după nevoile celor ce vor veni" (op. cit., Cuvânt înainte, p. 9).

Exemplul edificator în acest sens rămâne personalitatea lui Mihai Viteazul, domnitorul căruia profesorul Ștefan Ștefănescu i-a acordat un loc privilegiat în opera sa, dedicându-i nu mai puțin de 20 de lucrări, trepte spre sinteza istorică, încă nefinalizată, pe care o merită marele voievod. Semnificativă rămâne însă lucrarea *Mihai Viteazul, unificator de țară*, tipărită în 1978, în care erudiția istoricului se întâlneste cu patosul cronicarului. Evocând relatarea din *Letopisețul Cantacuzinesc* („Și căzu trupul lui cel frumos ca un copaciu [...] și-i rămase trupul gol în pulbere aruncat, că așa au lucrat pizma încă din începutul lumii [...]."), profesorul Ștefan Ștefănescu adaugă: „Trupul eroului a rămas în pământul Transilvaniei, se pare la ctitoria lui de la Alba Iulia, iar capul înmormântat în țară, la Mănăstirea Dealu, de lângă Târgoviște, cum grăiește cronica: sluga domniei sale Turturea paharnic au furat capul și l-au adus în țară, de l-au îngropat cu multă aminte, ca pe un domn". Și continuă Ștefan Ștefănescu, cu o frază având limpezimea unui epitaf: „Mihai Viteazul, eroul de la Călugăreni și Șelimbăr, cu sfârșit tragic pe câmpia de la Turda, a intrat în conștiința românilor în contururi aureolate, personificând ideea de independență și unitate statală" (*Discurs de Recepție la Academia Română*, 5 februarie 2009).

Sobru, echilibrat, lipsit de ambiguități și opinii hazardate, autor al unor enunțuri raționale și logice, Ștefan Ștefănescu rămâne tipul de savant ce ilustrează că știința, și mai ales istoria, are nevoie de libertate de interpretare, iar nu de verdicte axiomatice. Cumulând responsabilități politice și administrative într-o perioadă profund ideologizată, profesorul Ștefan Ștefănescu a știut să păstreze „cumpăna dreaptă", apărând istoria de excesele aparatului propagandistic. Este o dovadă că valoarea cărturarului stă mai ales în latura *morală* a existenței sale, o exemplificare a ceea ce marele geograf Simion Mehedinți definea, cu referire la ilustrul său înaintaș de la Catedra de Istorie, profesorul Constantin Giurescu „Oameni cu talent nu lipsesc din nicio ramură de activitate. [...] *Geniul etic* este însă mai rar decât cel științific sau artistic..."

Orizont SF

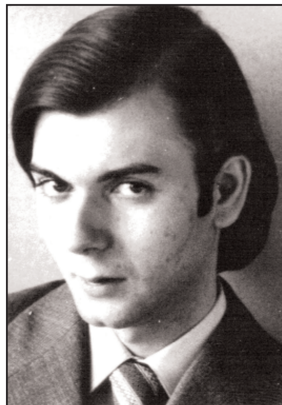

Ultimul zbor

Mircea OPRIȚĂ

Acesta este titlul unei povestiri de Dan Apostol, dar, din păcate, i se potrivește astăzi și autorului ei, cu atât mai mult cu cât suntem în situația de a vorbi despre un zbor întrerupt în plin elan. Născut la 12 iulie 1957, în București, a urmat studii gimnaziale de muzică, pe cele liceale încheindu-le la Liceul Teoretic „George Coșbuc" din capitală. Între 1977-1979 îl găsim la Școala Militară de Echipaje, Navigație și Transmisiuni Aero, după care face studii superioare la Institutul de Construcții din București. Pregătirea politehnică l-ar fi dirijat spre o carieră în acest domeniu, însă se pare că ea n-a contat decât în orientarea interesului său spre domeniile de frontieră ale cunoașterii, cu o problematică de un pronunțat caracter enigmatic. Cariera propriu-zisă și-a făcut-o în publicistica de cultură enciclopedică, lucru pus în lumină, între altele, de numeroasele sale funcții de referent și consilier la edituri fie antedecembriste („Sport-Turism"), fie, mai ales, dintre cele apărute în avalanșă după anul 1990: „Baricada" (unde între 1991-1996 a fost redactor-șef, apoi director executiv), „Caminante", „Nova", „Cartea de buzunar" (unde inițial era coordonatorul redacției Știință-Frontierele cunoașterii, iar între 2005-2006 redactor-șef). A lucrat și la construcția unor reviste de popularizare științifică, fiind redactor-șef la *Omul și natura* (în 1990) și la *Terra XXI* (în 1996).

Dan Apostol s-a specializat în domenii de frontieră din istorie, arheologie, vechi civilizații, artă, biologie, antropologie, paleontologie și criptozoologie. În lipsa unui interes aparte pentru aceste aspecte tulburătoare ale orizontului nostru enciclopedic, care se adresează nu doar instrucției clasice, ci și unui nivel emoțional prin care se recepționează de către largi categorii de cititori, el ar fi fost un popularizator al științei din speța inaugurată cândva de Victor Anestin, muncitor și tenace, gata să umple cu informație prelucrată pagini întregi. Dovadă stau sutele de articole răspândite în reviste, în almanahuri, în antologii proprii, în broșuri, sau pur și simplu în eter, la posturi de radio și televiziune din România și din străinătate, pentru ca în cele din urmă să-și găsească loc în volume personale cu titluri limpezi pentru conținutul și intențiile lor: *Deocamdată... enigme* (1984), *Din tainele naturii* (1987), *Neștiuta natură* (1988), *Urme de praf în Cosmos* (1989), *Terra – planeta vieții* (1990), *Stăpânii adâncurilor* (1991), *Dintr-o lume dispărută* (1993), *Exploratorii infinitului* (1997) și așa mai departe. În acest cortegiu de cărți puse în serviciul divulgării științelor, prioritate are faptul enigmatic, tăinuit, controversat, în jurul căruia se poate specula încontinuu, iar ipotezele neconfirmate roiesc în voie, stârnind curiozitatea latentă a cititorului. Preferința aceasta îl delimitează pe autor de tipul practicantului „clasic" al comentariilor în jurul vreunei discipline academice.

Popularizatorul comun este, precum I.M. Ștefan, exact până la ariditate și blocat din punct de vedere imaginativ de constrângerile materiei descrise pentru un public ce trebuie instruit. Chiar vorbind liber despre paleontologie, I.A. Obrucev reconstituie trecutul geologic al planetei conform sugestiilor obligatorii din manual, îmbracă în „cărnuri" de mucava niște schelete fosilizate de care sunt pline muzeele. Dan Apostol, în schimb, tratează subiectul cu o degajare pe care nu și-o poate permite omul de știință: el aduce Era Mijlocie la conjunctura cu monstrul din Loch Ness (*Dinozaurii – o realitate în istoria ultimelor milenii*), caută paleoastronauți printre megaliți și picturi rupestre (*Extratereștri în preistorie*), sau vorbește despre mitul atlant în multiplele sale localizări ce pur și simplu îl oripilează pe savant (*Atlantida și Pacifida, Pacifida – continentul dispărut*). În această viziune neconvențională, tratatul de istorie își dă întâlnire secretă cu legenda amazoanelor (*Femei-războinic în bătălii care au schimbat lumea*), iar din secvențele colonizărilor de lumi noi se rețin paginile cu deschidere spre insolit și fabulos (*Misterul cetăților aurului*). Când discută, imediat după Revoluție, subiecte de istorie recentă, autorul pătrunde în intimitatea lor tot pe poarta misterelor neelucidate, făcând, de pildă, dezvăluiri „strict secrete" în materiale de felul studiului intitulat *KGB contra Europei de Est*. În același regim al rememorărilor cutremurător-senzaționale este lucrat și unul dintre documentarele de televiziune pe care le-a produs: *Stalin – un coșmar pentru eternitate* (1993). Un alt film documentar privește dimensiunile alarmante ale poluării din spațiul românesc contemporan (*Baia Mare – radiografia cancerului ascuns*). Viziunea lui Dan Apostol asupra subiectelor sale, chiar critică și revoltată, este totuși „gazetărească", pasională, fie că și-o exprimă în publicații tipărite, fie că îmbracă forme specifice audio-vizualului. A produs programe de televiziune ca regizor și director (între 1994-1996) al Companiei de Film, TV și Video „Canal b". Mai înainte, ca director al Editurii Baricada, scosese în perioada 1991-1994 o serie de patru antologii intitulate *Antares*, împreună cu soția sa, Rodica Bretin, odinioară fondatoare și conducătoare a cenaclului omonim din Brașov.

Un domeniu distinct al autorului este ozenologia. Interesul pentru domeniu i se prefigura încă de la volumul din 1985, *Zborul 19*, scris din perspectiva profesiei sale de fost pilot militar, dar în colaborare cu alt autor de SF, Sorin Ștefănescu. Prin anii '80 era atras de Cercul Științific OZN de la Casa de Cultură a Studenților din București, iar mai încoace îl găsim făcând parte din Asociația pentru studiul fenomenelor aerospațiale neidentificate (ASFAN), condusă mulți ani de Ion Hobana și Dan D. Farcaș. Din 1996 are calitatea de consilier pentru Europa de Est al Comisiei Europene de Studiere a Fenomenelor Neelucidate. Un compendiu de mici dimensiuni asupra desfășurărilor din domeniu este *Fenomenul OZN – o istorie actualizată din dosarele secrete*, lucrare apărută, ca și alte subiecte popularizate de autor, în formatul specific Editurii „Cartea de buzunar". A murit prematur, în primăvara anului 2013, lăsând întreruptă o direcție de investigare interesantă și gustată de public.

Panteonul chinezesc are dimensiunile și densitatea zeităților raportate la demografie. Deși exista ierarhia menționată, subordonarea nu părea a fi foarte rigidă. Fiecare zeu avea domeniul de acțiune delimitat și proceda după cum credea de cuviință. Important este că aceștia erau apreciați de chinezul arhaic în raport de faptele lor. Astfel, zeitățile solare nu aveau prea mare trecere. Zeița Soare, soție a zeului Cerului, avea zece fii-sori, care se suiau la cer, cu rândul, pentru a străluci câte o zi pe săptămână. Când, din joacă, au urcat toți zece, s-a produs o secetă devastatoare, iar ei au intrat în dizgrația populară. Zeițele-lună se bucurau de încrederea muritorilor, pentru că lumina lor blândă făcea bine recoltelor. Prima zeiță-lună, Chang Xi, avea 12 fiice, care luminau pe rând nopțile, în timp ce ea, ca o mamă iubitoare, aștepta întoarcerea fiecăreia. Pentru cea de-a doua zeiță-lună, Chang Ngo, legendele au asigurat un loc pe Selena, într-un minunat palat de jad. Astăzi, un crater lunar, cu diametrul de 3 km, îi poartă numele, la fel și sondele spațiale trimise de China în misiune la *Curtea ei Selenară,* care au adus primele imagini ale *palatului de jad,* respectiv ale craterului.

Obținerea nemuririi a constituit cel mai înalt țel al taoismului. După cum am arătat mai înainte, ei stabiliseră și *locul unde își petreceau nemuritorii nemurirea.* Se pare că nici taoiștii n-au ajuns mai departe decât eroii românilor din *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte.* Legendele chinezilor vorbesc, totuși, despre cei opt nemuritori, șapte bărbați și o femeie. Povestea are un tâlc profund, întrucât grupul celor opt personifică stările fundamentale ale oamenilor, din perspectiva principiilor opuse și inseparabile yin și yang. Grupul avea, desigur, un conducător și era format din patroni specializați: al muzicienilor, autorilor dramatici, bolnavilor, bătrânilor, bărbierilor și florarilor. În concepția chinezilor, cei opt nu-și dobândiseră nemurirea cu ajutorul vreunui elixir miraculos, ci datorită meritelor de a fi înțelepți, milostivi, răbdători și încrezători. Trei dintre ei erau chiar personaje istorice, cam ciudate, însă. Patronul florarilor cânta pe stradă, iar într-o zi a spălat rănile unui infirm, care s-a dovedit a fi Lao Tze, întemeietorul taoismului. Patronul bărbierilor nu se despărțea de sabia lui fermecată, cu care lupta împotriva dragonilor și demonilor. Să nu uităm de patronul bătrânilor, care parcurgea zilnic 600 de km, călare pe un măgăruș de poveste, pe care îl plia ca pe o foaie de hârtie și îl *parca* în buzunar, în timpul popasurilor sale.

Incursiunea noastră prin mitologia chineză nu se poate încheia înainte de a face cunoștință cu un personaj central, care a traversat mileniile până în zilele noastre. Este vorba de acel dragon, care se știe, deja, că deținea locul trei în Panteonul chinezesc. Dragonii inițiali, în număr de zece, erau o sinteză a nu mai puțin de nouă viețăți (șarpe, cămilă, elan, cerb, scoică, crap, vultur, tigru și taur), fiind considerați simbol al nemuririi, înțelepciunii și puterii împăratului. În imaginația vechiului chinez, dragonii se încadrau într-o gamă dimensională foarte largă: de la 275 de metri șeful lor, până la dragonul omidă. Normal că aveau toți sarcini precise: dragonii celești păzeau palatele zeilor; dragonii înaripați stăpâneau vântul și ploile; dragonii pământeni apărau apele curgătoare; alți dragoni păzeau bogățiile pământului. Primii dragoni au avut și ei nouă urmași, împuterniciți cu apărarea oceanelor, porților palatelor imperiale, a ordinii publice, sau ca protectori ai muzicii și poeziei. Dragonii erau venerați, dar și temuți de chinezul arhaic. Pe lângă faptul că printre ei erau și dragoni răi, cei negri, ceilalți aveau și ei capriciile lor. De aceea, într-o zi, zeul Cerului nu a mai putut suporta zbenguiala unora dintre ei și le-a hotărât pieirea. Când au căzut pe pământ, aceștia au dat naștere marilor fluvii ale Chinei: cel mai lung s-a trasformat în Fluviul Yangtze, cel galben – în Fluviul Galben, cel negru devenea Fluviul Amur, iar cel sidefiu – Fluviul Perlelor.

Din povestea despre dragoni nu poate lipsi o subspecie a acestora, zmeul chinezesc, care este atât de prezent și el în tradițiile populare. Se spune că zmeul a reprezentat prima tehnică de zbor practicată de om. Zmeiele pătrate și simple erau folosite pentru ridicarea unor greutăți. Cele mici, cu siluete de oameni și animale, aveau mai mult o funcție religioasă, devenind obiect ritualic în ceremoniile spirituale și serbările populare. Se credea că cele cu chip omenesc intermediau relația dintre oameni și zei, fiind purtătorii rugăciunilor adresate acestora din urmă.

Mitologia chineză nu se rezuma doar la cele prezentate în acest articol. Intenția autorului a fost doar de a stimula interesul cititorului pentru un capitol major al culturii și civilizației chineze. Pentru omul chinez, mitologia are un *parfum* aparte, întrucât el nu renunță la nimic din ceea ce-i aparține, iar generațiile, în succesiunea lor, nu demolează, ci adaugă propria contribuție, sperând tot timpul că înaintașii lor vor fi mândri de faptele urmașilor. Poate că aici își are rădăcinile și ambiția chinezului de a fi primul în tot ceea ce face, precum și dorința sa de a lăsa o lume mai bună decât cea pe care a găsit-o.

Ars longa...

Nicolae (Cucu) Ureche

Nicolae (Cucu) Ureche s-a născut la 16 aprilie 1949, în comuna Cicănești, județul Arges. În 1969 a absolvit studii de arte plastice la Craiova. Este ceramist, grafician, caricaturist; din 1991, este profesor la Școala de Arte din Râmnicu-Vâlcea, clasa modelaj-ceramică. A lucrat ca designer la Întreprinderea Porțelanul Curtea de Argeș (1975–1981) și ca șef compartiment design la ARGCOMS-SCM Curtea de Argeș (1981–2007) – peste 30 de ani de activitate neîntreruptă, timp în care a creat peste 2.000 de modele (serie scurtă, industriale și unicate).

Participant la peste 300 de târguri și expoziții organizate de Ministerul Culturii și UCECOM, în țară (TIB, TINART, Muzeul Satului, Muzeul Țăranului Român, Sala Palatului, Parlamentul României și în orașele Horezu, Sibiu, Cluj, Oradea, Eforie Nord, Constanța, Iași, Brașov, Pitești, Rm. Vâlcea ș.a.) și străinătate (Germania, Italia, S.U.A., Franța, Belgia, Olanda, Suedia). Expoziții personale și de grup cu lucrări de ceramică artistică (Galeriile de Artă Rm. Vâlcea, Muzeul de Artă – Casa Simian Rm. Vâlcea, Teatrul Național – Galeria „Etaj 3/4” București, Muzeul Țăranului Român București, Casa Cărții Pitești etc.), expoziții personale la Heidelberg și Mainheim, Germania. Numeroase lucrări în colecții particulare.

Mai multe premii, pentru activitatea proprie sau pentru elevii săi ceramiști de la Școala de Arte din Rm. Vâlcea.

Colaborator de lungă durată ca redactor și grafician/caricaturist la publicațiile *Lumina de pe Lotru, Orizont, Scânteia, România Mare, Politica, Jurnalul de Vâlcea, Viața Vâlcii, Ziarul, Academia Politică, Argeș Expres, Pietrele Doamnei.* Încă de la apariția ziarului *Argeș Expres* (decembrie 1999) susține o rubrică zilnică de caricatură în ziar, sub titlul *Cactus*. A ilustrat mai multe cărți de proză și poezie, a apărut în albume de caricatură. În fiecare număr al revistei *Curtea de la Argeș* de până acum este prezent cu un desen în peniță.

Nicolae Ureche își merită locul printre oamenii Argeșului. Un loc aparte, unde, în afară de cauze nobile și împliniri profesionale, este vorba și despre suflete alese, minți împlinite, educație temeinică și respect față de oameni. Virtuți neglijate azi, despre a căror valoare se vorbește atât de puțin!

Nicolae Ureche este un om ales al Argeșului, despre care se poate vorbi cu temei, mai ales atunci când se pun în valoare personalități ale căror mari împliniri se numesc contribuții la menținerea valorilor tradiționale ale artei populare, ale specificului etnic, precum și la formarea artistică a unor continuatori în domeniul creativității plastice, prin aplecarea sa estetică și pedagogică deopotrivă.

Îi datorez lui Nicolae Ureche o parte din cunoașterea poveștii lutului argesean, bucuria de a vedea întrupându-se din mâinile și sufletul său toate modelele și motivele ceramicii populare dintr-o zonă atât de plină de istorie și tradiție cum este cea pe care o slujește și o cultivă cu talentul și înzestrarea sa.

Argeșul se poate astfel mândri că are alături un om de bună credință și de mare valoare pe a cărui pricepere se poate conta în multe privințe, dar mai ales în aceea a păstrării și perpetuării tradiției în arta lutului.

(Dr. Corina Mihăescu, cercetător, Ministerul Culturii)

Număr ilustrat cu lucrări de Nicolae (Cucu) Ureche.

Semnează în acest număr

- Horia BĂDESCU – scriitor, Cluj-Napoca
- Acad. Johan GALTUNG – Norvegia
- ÎPS CALINIC – arhiepiscop al Argeșului și Muscelului
- Dan D. FARCAȘ – matematician, București
- Dumitru PĂSAT – scriitor, Chișinău
- Maria VAIDA – profesor, Cluj-Napoca
- Gherghina MIHĂESCU – profesor, C. de Argeș
- Tudor PETCU – publicist, București
- Stan I. FLOREA – prof. univ., Pitești
- George ROTARU – istoric, Pitești
- Emil OPRESCU – profesor, Pitești
- Marian NENCESCU – scriitor, București
- Dragoș VAIDA – prof. univ., București
- Acad. Ion BOSTAN – Chișinău
- Vasile CARTOFEANU – prof. univ., Chișinău
- Valeriu DULGHERU – prof. univ., Chișinău
- Octavian D. CURPAȘ – scriitor, SUA
- Paula ROMANESCU – scriitor, București
- Ion C. ȘTEFAN – scriitor, București
- Aureliu GOCI – scriitor, București
- Eduardo GONZÁLES-BARBA CAPOTE – muzician, Spania
- Ion PĂTRAȘCU – diplomat, București
- Mircea OPRIȚĂ – scriitor, Cluj-Napoca